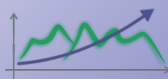

„Statystyka na rzecz rozwoju potencjału turystycznego i kulturowo-przyrodniczego Karpat”

Podręcznik metodologiczny

**Statystyka na rzecz rozwoju
potencjału turystycznego i kulturowo-przyrodniczego
Karpac**

Podręcznik metodologiczny

Opracowanie wykonane
przez
Pracownię Badań Społecznych i Marketingowych Soma
dla
Urzędu Statystycznego
w Rzeszowie

Mikroprojekt

„Statystyka na rzecz rozwoju potencjału turystycznego i kulturowo-przyrodniczego Karpat”

finansowany jest

**z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
Program Współpracy Transgranicznej Interreg V-A**

Polska-Słowacja

2014–2020

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
1.1. Informacje o projekcie	5
1.2. Dla kogo jest podręcznik?	6
1.3. Jak korzystać z podręcznika?	7
2. Pożądane kierunki rozwoju turystyki	8
2.1. Turystyka jako element strategii rozwoju regionu	8
2.1.1. Atrakcyjność i środowisko pogranicza polsko-słowackiego	8
2.1.2. Turystyka jako podstawa rozwoju regionu	13
2.2. Kierunek rozwoju turystyki – narracje i spory	18
2.2.1. Pożądany model turystyki	18
2.2.2. Jaka turystyka, dla kogo i z kim przygotowana?	24
2.3. Problem presji turystycznej i jej redukcji	28
3. Turystyka na terenie pogranicza polsko-słowackiego – co wiemy?	33
3.1. Turystyka na terenie pogranicza w statystykach	33
3.1.1. Infrastruktura i usługi turystyczne	33
3.1.2. Dostępność komunikacyjna regionu	38
3.2. Oferta turystyczna na terenie pogranicza w opinii turystów	40
3.2.1. Sposób spędzania czasu. Korzystanie z lokalnej infrastruktury	45
3.2.2. Ocena wizyty	52
3.2.3. Wnioski z badania turystów	56
4. Turystyka na terenie pogranicza polsko-słowackiego – czego warto się dowiedzieć?	58
4.1. Przegląd istniejących baz wiedzy o turystyce w regionie	58
4.1.1. Dodatkowe źródła informacji o turystyce po polskiej stronie granicy	58
4.1.2. Dodatkowe źródła informacji o turystyce po słowackiej stronie granicy	60

4.2. Jakie informacje są gromadzone?	61
4.3. Jak wyszukiwać informacje?	63
4.3.1. Wyszukiwanie danych – polska statystyka publiczna.....	63
4.3.2. Wyszukiwanie danych – słowacka statystyka publiczna	87
Spis tabel	101
Spis rysunków	102

1. Wprowadzenie

1.1. Informacje o projekcie

Niniejszy podręcznik powstał w ramach mikroprojektu: „Statystyka na rzecz rozwoju potencjału turystycznego i kulturowo-przyrodniczego Karpat”. Partnerem wiodącym mikroprojektu jest Urząd Statystyczny w Rzeszowie. Projekt realizowany jest w partnerstwie z Urzędem Statystycznym w Preszowie.

Wynikiem połączenia doświadczeń partnerów z Polski i Słowacji we współpracy z ekspertami zewnętrznymi było opracowanie jednolitej metodologii badań, którą zastosowano w przeprowadzonych badaniach ankietowych do uzyskania porównywalnych danych po obu stronach granicy. Na podstawie otrzymanych wyników z przeprowadzonych badań oraz danych zastanych została opracowana analiza atrakcyjności turystycznej poszczególnych obszarów pogranicza polsko-słowackiego.

Włączenie wsparcia turystyki w ramach budowy spójności pogranicza i tworzenia szans rozwojowych regionów w oparciu o infrastrukturę, walory i potencjał dla rozwoju turystyki to wyzwania z jakimi powinni zmierzyć się decydenci regionalni. Niezbędny do tego celu staje się rozwój kompetencji kadr oraz wdrożenie innowacyjności w działaniu na rzecz zarządzania turystyką jako dziedziny gospodarki opartej na innowacyjności wzmacniającej jakość i atrakcyjność oferty turystycznej na poziomie regionalnym.

Celem ogólnym mikroprojektu było zwiększenie zagospodarowania turystycznego i wykorzystania potencjału przyrodniczo-kulturowego regionu poprzez zdiagnozowanie stanu faktycznego atrakcyjności turystycznej, przedstawienia rekomendacji służących rozwojowi regionu i przeszkolenie kadry zarządzającej regionem. Cel ten został zrealizowany przez podjęcie kilku działań:

1. Poszerzenie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego regionu pogranicza polsko-słowackiego z zakresu atrakcyjności turystycznej, jak również wzmocnienie aktywności społecznej w sektorze turystyki i dziedzictwa kulturowego. Przeanalizowano gospodarkę turystyczną: liczbę i rodzaj obiektów noclegowych oraz osób korzystających z noclegów w obiektach noclegowych.

Przeprowadzono sondażowe badanie ankietowe zarówno wśród turystów odwiedzających wybrane miejscowości na terenie pogranicza, jak również wśród przewodników turystycznych.

Dzięki przeprowadzonym badaniom i przeanalizowanej sytuacji interesariusze otrzymali gotową syntetyczną informację na temat zasobów turystyczno-kulturowych oraz słabych i mocnych stron swoich obszarów.

2. Opracowanie podręcznika metodologicznego oraz filmiku instruktażowego.

Podręcznik metodologiczny – stanowi kompendium wiedzy o badaniach z zakresu kultury i turystyki.

Filmik instruktażowy stanowi narzędzie pomocne dla odbiorców zewnętrznych, korzystającym z dostępnych baz danych zawierających informacje nt. bazy turystycznej i korzystających z noclegów, odwiedzających instytucje kulturalne w poszczególnych regionach.

3. Przeprowadzenie szkoleń dla przedstawicieli samorządów z zakresu istniejących zasobów danych dotyczących kultury i turystyki.

W trakcie szkolenia uczestnicy zostaną zapoznani z przygotowanymi materiałami i zostaną przeszkoleni w zakresie korzystania z dostępnych baz danych.

1.2. Dla kogo jest podręcznik?

Podręcznik adresowany jest do szerokiego grona Czytelników zainteresowanych rozwojem turystyki i kultury; zarówno praktyków jak i teoretyków. Mamy nadzieję, że po kompendium sięgną także wszyscy interesariusze zajmujący się rozwojem turystyki i kultury: przedstawiciele samorządów wojewódzkich i lokalnych, ich jednostki i departamenty, a także podmioty świadczące usługi turystyczne oraz uczelnie i instytuty naukowe.

Podręcznik metodologiczny to kompendium wiedzy o prowadzonych badaniach i istniejących bazach danych z zakresu kultury i turystyki i możliwości ich wykorzystania do opracowania strategii rozwoju regionalnego.

Czytelnik korzystający z kompendium powinien mieć możliwość poszerzenia swojej wiedzy na temat istniejących źródeł informacji oraz sposobów dotarcia do nich w celu umożliwienia dokonywania różnych analiz i opracowań, a – w przypadku samorządów lokalnych – powinien także na ich podstawie mieć możliwość podejmowania właściwych decyzji dotyczących rozwoju regionalnego oraz poprawy życia mieszkańców pogranicza.

1.3. Jak korzystać z podręcznika?

Podręcznik składa się z czterech merytorycznych rozdziałów. Obejmują one treści, które dają pogląd tego, jaką rolę dla rozwoju gospodarki może pełnić turystyka, a także zmuszają do dyskusji nad tym, jakie mogą być konsekwencje niekontrolowanego rozwoju tego sektora gospodarki (rozd. 1). W kolejnych rozdziałach zostały zamieszczone informacje o tym, co już wiemy o turystyce zarówno na przykładzie danych statystycznych, jak i w oparciu o opinie turystów odwiedzających region pogranicza polsko-słowackiego. Omówiono również jak korzystać z dostępnych baz danych, gdzie należy ich szukać, jak często następuje aktualizowanie danych i jaka jest ich jakość (rozd. 4).

Rozdziały kończą się trzema rodzajami informacji:

1. Zestawem pytań i problemów do samodzielnego przemyślenia.
2. Zestawem narzędzi pomocnych do zrealizowania wybranych pomysłów.
3. Zestawem źródeł, do których można sięgnąć, żeby rozszerzyć wybrane elementy przekazanej wiedzy, jak i źródeł, do których można sięgnąć, żeby czerpać inspirację i pomysły służące rozwojowi turystyki.

2. Pożądane kierunki rozwoju turystyki

2.1. Turystyka jako element strategii rozwoju regionu

2.1.1. Atrakcyjność i środowisko pogranicza polsko-słowackiego

Obszar regionu charakteryzuje się dużą atrakcyjnością turystyczną i znaczącymi walorami przyrodniczymi. Wpływają na to m.in.:

- zróżnicowana budowa geologiczna młodych gór fałdowych (Tatry, Pieniny, Beskidy);
- różnorodna rzeźba (poczynając od gór wysokich typu alpejskiego, przez góry średnie, kończąc na górach niskich i pogórzach);
- wyraźnie wykształcone piętra klimatyczno-roślinne: od najniższej leżącego piętra pogórzy, przez leśne (regiel dolny i górny), subalpejskie (kosodrzewiny), alpejskie (hale) po najwyższej leżące piętro turni;
- wyjątkowe łąki górskie w Beskidach Wschodnich, zwane połoninami;
- duży udział lasów (stosunkowo mało przekształconych przez człowieka), zwłaszcza w części wschodniej pogranicza polsko-słowackiego;
- przełomy rzeczne (m.in. Dunajca, Popradu);
- dobra jakość wód powierzchniowych;
- utrudniony dostęp do wielu obszarów wynikający głównie z ukształtowania powierzchni, który pozytywnie wpłynął na stosunkowo niewielkie przekształcenie obszarów górskich przez człowieka zachowując swój pierwotny wygląd;
- znaczna odległość od wielkich miast, obszarów przemysłowych itp. (zwłaszcza w części wschodniej);
- stosunkowo wcześnie podejmowane próby ochrony środowiska przyrodniczego i możliwość ochrony obszarów po obydwu stronach granicy¹.

Ważnymi cechami charakteryzującymi omawiany obszar jest także bioróżnorodność. Region cechuje największa (zarówno w Polsce, jak i na Słowacji) liczba endemicznych gatunków roślin, zwierząt, a także zespołów roślinnych. Na terenie po-

¹ M. Więckowski i in., *Pogranicze polsko-słowackie. Dostępność transportowa a turystyka*, IGIPZ PAN, Warszawa–Bratysława 2012, s. 18.

granicza polsko-słowackiego stwierdzono występowanie m.in. 50 gatunków ujętych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin, w tym 14 gatunków mających jedyne naturalne stanowiska na Podkarpaciu. Występuje tutaj również wiele unikatowych gatunków zwierząt: około 60 gatunków kręgowców i ponad 50 bezkręgowców wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt². Większość cennych zbiorowisk i stanowisk roślin chronionych znajduje się na terenach parków i rezerwatów przyrody, które licznie występują na omawianym obszarze.

Na obszarze Polski bezpośrednio sąsiadującym ze Słowacją znajduje się pięć parków narodowych: Babiogórski, Tatrzański, Pieniński, Magurski oraz Bieszczadzki. W nieco większej odległości od granicy znajduje się Gorceński Park Narodowy. Po stronie słowackiej na obszarze pogranicza znajdują się trzy parki narodowe: Tatrzański (Tatranský národný park – TANAP), Pieniński (Pieninský národný park – PIENAP) i Połoniny (Národný park Poloniny). Natomiast nieco dalej Mała Fatra (Národný park Malá Fatra), Wielka Fatra (Národný park Veľká Fatra), Niżne Tatry (Národný park Nízke Tatry) i Słowacki Raj (Národný park Slovenský raj).

W sąsiedztwie granicy polsko-słowackiej znajduje się wiele parków krajobrazowych m.in. Beskidu Śląskiego, Żywiecki, Popradzki, Jaśliski oraz Ciśniańsko-Wetliński. Parki krajobrazowe występują również po stronie słowackiej są to Kysuce, Górna Orawa (Horná Orava), Karpaty Wschodnie (Východné Karpaty) i Wyhorlat (Vihorlat).

Dodatkowo na obszarze pogranicza polsko-słowackiego zlokalizowane są liczne obszary zaliczone do europejskiej sieci ekologicznej „Natura 2000”. W samym województwie podkarpackim jest ich 63. Łącznie około 45% terenu województwa podkarpackiego jest objęte różnymi formami ochrony przyrody, co plasuje województwo na 5. miejscu w kraju³. Tylko na terenie województwa podkarpackiego sieć Natura 2000 obejmuje: 7 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) o łącznej powierzchni 396 257 ha; 55 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) o łącznej powierzchni 241 887 ha, są to projektowane specjalne obszary ochrony

² *Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce*, red. Zbigniew Głowaciński, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 2001; *Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce*, red. Zbigniew Głowaciński & Janusz Nowacki, Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie oraz Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu, 2004; Zarzycki K., Kaźmierczakowa R., Mirek Z.: *Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe*. Wyd. III. uaktualnione i rozszerzone, Kraków: Instytut Ochrony Przyrody PAN, 2014.

³ Program aktywizacji gospodarczo-turystycznej województwa podkarpackiego poprzez promocję cennych przyrodniczo i krajobrazowo wskazanych terenów łąkowo-pastwiskowych z zachowaniem bioróżnorodności w oparciu o naturalny wypas, praca zbiorowa, s. 10–12. http://srodowisko.wrotapodkarpackie.pl/images/gw/12/program_wypas.pdf

siedlisk; 1 obszar będący zarówno obszarem ptasim i obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty o powierzchni 111 519,44 ha.

Na obszarze pogranicza polsko-słowackiego, w ramach programu UNESCO „Człowiek i Biosfera” (Man and Biosphere – MaB) utworzono trzy rezerwy biosfery, bez ustanowienia prawnego i granic: Karpaty Wschodnie (trzy kraje: Polska, Słowacja i Ukraina), Tatry (Polska i Słowacja) oraz Babia Góra (Polska)⁴.

Tabela 1. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona – polska strona pogranicza

	Polska strona pogranicza*	
	Liczba (w ha)	Procent powierzchni ogólnej
Ogółem region, w tym	555 846	–
Powiat krośnieński	59 226	64,0
Powiat bieszczadzki	113 889	100,0
Powiat leski	82 024	98,2
Powiat nowotarski	130 515	88,5
Powiat nowosądecki	126 373	81,5
Powiat tatrzański	43 810	92,9
m. Rzeszów	8	0,1

* Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona, dane dla 2016 r., <http://rzeszow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/powiaty-938/rolnictwo-lesnictwo-srodowisko-2013-1351/>; <http://krakow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/powiaty-1020/lesnictwo-srodowisko---dane-powiatowe-1582/>

Ważnym aspektem mającym wpływ na atrakcyjność omawianego obszaru są elementy środowiska naturalnego nie przekształconego przez działalność człowieka, antropogeniczne, kulturowe i społeczne, które w dużej mierze określają wybór i wpływają na motywacje potencjalnych gości.

Do ważnych atrakcji antropogenicznych województwa podkarpackiego należą występujące najliczniej w Polsce zabytkowe obiekty architektury drewnianej, zwłaszcza sakralnej (w tym kościoły w Bliznem i Haczowie oraz cerkwie w Chotyńcu, Radrużu, Smoliniku i Turzańsku) wpisane na listę UNESCO. Atrakcjami dla turystów są

⁴ M. Więckowski i in., *Pogranicze polsko-słowackie. Dostępność transportowa a turystyka*, IGIPZ PAN, Warszawa–Bratysława 2012, s. 25

m.in. duże skanseny budownictwa drewnianego w Sanoku i Kolbuszowej, skansen archeologiczny w Trzciny, skansen przemysłu naftowego i gazowniczego w Bóbrce, zespoły zamkowo-parkowe w Łańcutie, Krasiczynie i Baranowie Sandomierskim, zabytkowe starówki miejskie i świątynie (w tym: w Przemyślu, Jarosławiu, Rzeszowie, Krośnie i Sanoku), obiekty byłej twierdzy Przemyśl, zapora wodna i zalew w Solinie, arboretum w Bolestraszcach oraz bieszczadzka kolejka wąskotorowa⁵.

Tabela 2. Powierzchnia rezerwatów przyrody – polska strona pogranicza

	Polska strona pogranicza*	
	Liczba (ha)	Procent
Ogółem region, w tym	4 433	100
Powiat krośnieński	556	12,54
Powiat bieszczadzki	1 699	38,33
Powiat leski	1 131	25,52
Powiat nowotarski	427	9,64
Powiat nowosądecki	612	13,79
m. Rzeszów	8	0,18

* Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona, dane dla 2016 r., <http://rzeszow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/powiaty-938/rolnictwo-lesnictwo-srodowisko-2013-1351/>; <http://krakow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/powiaty-1020/lesnictwo-srodowisko---dane-powiatowe-1582/>

Kultura materialna pogranicza polsko-słowackiego to przede wszystkim zabytki architektury: świątynie, zamki, pałace, zabytkowe układy miast i miasteczek, zabudowa wiejska, a także obiekty poprzemysłowe. Wiele z nich znajduje się na światowej **Liście Dziedzictwa UNESCO**. Są to:

- Drewniane kościoły południowej Małopolski i Podkarpacia – Binarowa, Blizne, Dębno Podhalańskie, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa.
- Stare Miasto w Bardejowie (Słowacja).
- Zamek Spiski (Spišský hrad) i okoliczne zabytki (Sp. Podhradie, Kapituła Spiska, Žehra, historyczne centrum Lewoczy).
- Drewniane kościoły w słowackich Karpatach.

⁵ <http://monitoruj.podkarpackie.pl/1.3-turystyka.html>

- Drewniane cerkwie Karpat (wpis na listę w 2013 roku): cerkiew św. Paraskiewy w Radrużu, cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu, cerkiew św. Michała Archanioła w Smolniku, cerkiew św. Michała Archanioła w Dębnie Podhalańskim, Turzańsku (wszystkie na Podkarpaciu) oraz cerkiew św. Jakuba Młodsze Apostoła w Powroźniku, cerkiew Opieki Bogurodzicy w Owczarach, cerkiew św. Paraskiewy w Kwiatoniu, cerkiew św. Michała Archanioła w Brunarach Wyżnych (wszystkie w Małopolsce).

Atrakcyjność kulturowa regionu, oparta jest na wielonarodowym, wielowyznaniowym i wielokulturowym dziedzictwie obecnym m.in. w architekturze, zbiorach muzealnych, folklorze, a także na organizowanych imprezach kulturalnych (np. kermesz łemkowski w Olchowcu). W regionie działają ośrodki ruchu pielgrzymkowego katolików (m.in. Kalwaria Pałacowska, Dukla, Leżajsk, Dębowiec), grekokatolików (Jarosław), a także ortodoksyjnych Żydów (m.in. Leżajsk, Dynów, Rymanów). Do najatrakcyjniejszych ekspozycji sztuki i zbiorów muzealnych należą prezentacje wnętrz rezydencjonalnych (np. w zamku w Łańcucie), kolekcje ikon w muzeach Sanoka, czy kolekcje prac Zdzisława Beksińskiego w Muzeum Historycznym w Sanoku. Atrakcją turystyczną stanowi również zespół zamkowo-parkowy w Łańcucie oraz zespół klasztorny oo. Bernardynów w Leżajsku⁶.

Bogactwo artefaktów kulturowych to specyfika nie tyle Podkarpacia, co całego regionu pogranicza. Spisz to miejsce największego nagromadzenia zabytków kulturalnych i historycznych na Słowacji. Ważnymi historycznymi ośrodkami są również rezerваты architektury w Kieżmarku, Lewoczy, Podolińcu, Spiskiej Kapitule i Spiskiej Sobocie, rezerваты architektury ludowej Żdziar i Osturnia, narodowe zabytki kultury – Wschodniosłowackie Kościoły Drewniane oraz muzea architektury ludowej – skanseny w Starej Lubowli i Pribilinie, zamki w Kieżmarku, Starej Lubowli, Klasztorisku, Zamek Spiski, Czerwony Klasztor, Zamek Hrabuszycki, Zamek Markuszowski, itd. Wymienione miejscowości, podobnie jak opisywany wcześniej region, zamieszkiwane są od dawna przez ludzi różnego pochodzenia, narodowości i wyznania, co w zanczym stopniu wpłynęło na język, kulturowane zwyczaje, wartości materialne i kulturowe tworzące kulturę wieloetniczną, która stanowi integralną część kultury Środkowej Europy. Bogactwo to przejawia się także w architekturze ludowej, strojach, zwyczajach, pieśniach, tańcach, czy też w rzemiośle ludowym. Rezerwat ludowej architektury będący na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO znajduje się w Wilkolińcu (region Liptów). Opisane wyżej walory są wskazywane jako zasób cenny dla rozwoju całego regionu.

⁶ <http://monitoruj.podkarpacie.pl/1.3-turystyka.html>

2.1.2. Turystyka jako podstawa rozwoju regionu

Politykę przestrzenną i społeczno-gospodarczą na poziomie regionalnym w Polsce kształtują samorządy wojewódzkie. Podstawowym dokumentem polityki społeczno-gospodarczej w regionach są strategie rozwoju województw, które wyznaczają główne cele ich rozwoju i kierunki działań samorządów regionalnych oraz podmiotów im podległych. Dokumenty te muszą być zgodne ze Strategią Rozwoju Kraju. Turystyka jest obecna także w polityce regionalnej, występuje zarówno w dokumentach polskich, jak i słowackich. W przypadku województwa podkarpackiego i małopolskiego turystyka uznawana jest za kluczowy element rozwoju gospodarki – w województwach tych mają być rozwijane inne rodzaje turystyki (tabela 3).

Tabela 3. Rodzaje turystyki wskazane w regionalnych strategiach turystycznych⁷

Województwo	Rodzaj turystyki											
	biznesowa	kulturowa	wiejska	aktywna	przygraniczna	ekoturystyka	uzdrowiskowa	pielgrzymkowa	archeologiczna	historyczna	militarna	Przemysłowa
Dolnośląskie	+	+	+	+		+	+					
Kujawsko-Pomorskie		+		+			+					
Lubuskie		+		+		+						
Łódzkie		+		+			+		+	+		+
Małopolskie	+	+	+	+	+		+	+				
Opolskie	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Podkarpackie		+	+	+					+		+	+
Podlaskie	+	+	+	+	+			+		+	+	+
Pomorskie		+	+	+								+
Śląskie	+	+	+	+	+						+	+
Świętokrzyskie		+	+	+			+		+			
Warmińsko-Mazurskie	+	+	+	+			+					
Wielkopolskie	+	+						+	+	+		
Zachodniopomorskie				+			+					
Razem	7	13	9	13	4	3	8	4	5	5	4	6

⁷ Stasiak A., Rochmińska A., 2011, *Regionalne strategie rozwoju turystyki w Polsce – stan w 2010 roku*, [w:] B. Krakowiak, J. Latosińska (red.), *Turystyka polska w latach 1989–2009*, seria: *Warsztaty z geografii turystyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 44.

Zrównoważona turystyka wymieniana jest m.in. jako jedna z inteligentnych specjalizacji regionu, m.in. w dokumentach województwa podkarpackiego (tabela 4).

Tabela 4. Model Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, kreowanej zgodnie z koncepcją inteligentnej specjalizacji

Priorytet				
Rozwój inteligentny, zrównoważony i trwały, sprzyjający włączeniu społecznemu				
Inteligentne specjalizacje:				
1. LOTNICTWO I KOSMONAUTYKA specjalizacja wiodąca		2. JAKOŚĆ ŻYCIA specjalizacja wiodąca		
3. INFORMATYKA I TELEKOMUNIKACJA specjalizacja wspomagająca				
Wynikające z inteligentnych specjalizacji obszary działania (aktywności), wymagające inteligentnego wsparcia				
MOBILNOŚĆ	KLIMAT I ENERGIA	ZRÓWNOWAŻONA TURYSTYKA	ZDROWIE, ŻYWNOŚĆ I ODŻYWIANIE	TECHNOLOGIE INFORMATYCZNE I KOMUNIKACYJNE ICT
Instrumenty wspierające o horyzontalnym i funkcjonalnym znaczeniu dla rozwoju inteligentnych specjalizacji, wymagające wsparcia				
<ul style="list-style-type: none"> — kluczowe technologie wspierające — ICT, technologie informacyjne i komunikacyjne — edukacja, nauka, infrastruktura badawcza, szkolnictwo wyższe, innowacyjny i badawczy potencjał uczelni 		<ul style="list-style-type: none"> — internacjonalizacja, współpraca regionalna i międzyregionalna — klastry — innowacje społeczne — nowe modele finansowania rozwoju 		

Źródło: Badanie potencjałów, s. 89.

W województwie podkarpackim turystyka jest jednym z czterech działów gospodarki, które należą do priorytetów rozwojowych regionu. W Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego sporządzonej na lata 2007 – 2020 i zaktualizowanej w 2013 r., jako główny cel rozwoju turystyki postawiono „budowę konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu”, w tym:

- rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej (m.in. poprawa dostępności i ekspozycji turystycznej terenów, miejsc, obiektów oraz zbiorów, rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowi-

- skowej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej, biznesowej i religijno-pielgrzymkowej, budowa i rozwój wielofunkcyjnych, wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych);
- podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa (m.in. wyższa konkurencyjność produktów turystycznych regionu, wprowadzenie na rynek nowych, innowacyjnych produktów turystycznych, poprawa jakości obsługi ruchu turystycznego);
 - rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa (m.in. rozwój krajowej i zagranicznej promocji turystycznej województwa, wzmocnienie roli Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej w promocji turystycznej województwa, rozwój istniejących i tworzenie nowych klastrów oraz innych form organizacyjnych w ramach współpracy i współdziałania podmiotów sektora turystycznego i około turystycznego, zintensyfikowanie współpracy z województwami sąsiednimi oraz przygranicznymi regionami Słowacji i Ukrainy na rzecz wzrostu ruchu turystycznego).

Dokument szczegółowo określa efekty realizowanych działań. W ocenie efektów niezbędne jest uwzględnienie takich elementów jak: liczba wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych z bazą noclegową o standardzie 3. gwiazdek i wyżej; roczna liczba noclegów ogółem, udzielonych w turystycznych obiektach noclegowych posiadających 10 miejsc i więcej (obiekty zbiorowego zakwaterowania); roczna liczba noclegów ogółem, udzielonych turystom zagranicznym w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (w turystycznych obiektach noclegowych); roczna łączna frekwencja odwiedzających w 10 wybranych dużych atrakcjach turystycznych regionu (Bieszczadzki Park Narodowy, Skansen Archeologiczny w Trzcinicy, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Bieszczadzka Kolejka Leśna, Arboretum w Bolestraszcach, Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemyślu, Muzeum Zamek w Łańcucie, Podziemna Trasa Turystyczna w Rzeszowie, Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie); ilość miejsc noclegowych w województwie (obiekty zbiorowego zakwaterowania, kwatery agroturystyczne, pokoje gościnne), liczba podmiotów zrzeszonych w klastrach turystycznych, Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz Lokalnych Organizacjach Turystycznych.

Należy zwrócić uwagę, że w odniesieniu do każdego z postawionych celów podkreślono wagę systematycznego sięgania po wyniki badań ruchu turystycznego. Ich analiza ma pomóc we wprowadzeniu na rynek nowych, innowacyjnych produk-

tów turystycznych oraz rozwoju krajowej i zagranicznej promocji turystycznej województwa. Dodatkowo efekty wymagają systematycznej obserwacji, mierzenia i odnotowywania zmian w ruchu turystycznym.

Turystyka jest również jednym z tematów omawianych w dokumentach strategicznych województwa małopolskiego, gdzie jednym z celów strategicznych jest zbudowanie „wysokiej atrakcyjności Małopolski w obszarze przemysłu czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury”. Na działania te składają się:

- ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej (przejęcie od pasywnej i biernej ochrony, polegającej głównie na działaniach konserwatorskich, do efektywnego i racjonalnego zarządzania kulturą, zasobami dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego);
- zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego (zrównoważony i kompleksowy rozwój turystyki w Małopolsce, którego efektem ma być podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu; zwiększenia potencjału rezydencjonalnego regionu; efektywne wykorzystanie istniejącej i projektowanej infrastruktury, przez zapewnienie jej wielofunkcyjnego charakteru);
- kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego (stymulowanie aktywności mieszkańców dla pełnego i efektywnego wykorzystania potencjału sektora kultury oraz kreowanie oferty turystycznej, która przyczyni się do wzrostu przedsiębiorczości i wzmocnienia kapitału społecznego);
- wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego (wzrost rozpoznawalności regionu jako miejsca zróżnicowanego kulturowo, o bogatej tradycji i silnej tożsamości, a zarazem nowoczesnego i otwartego w wymiarze społeczno-kulturalnym).

W dokumentach strategicznych województwa małopolskiego również wskazano, że dla oceny, realizacji celów niezbędne są badania i odwołanie do statystyk, w szczególności ustalenie wartości takich wskaźników jak:

- liczba osób pracujących wg sekcji PKD 2007 Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi);
- liczba osób korzystający z noclegów w obiektach turystycznych zakwaterowania zbiorowego, w tym turyści zagraniczni;
- liczba osób korzystający z obiektów kultury (biblioteki publiczne, teatry, kina, muzea);
- wartość dodana brutto wg sekcji PKD Sekcja H Hotele i restauracje.

Podobnie, polityka regionalna na Słowacji jest kierowana poprzez cały szereg strategicznych, planowych i programowych dokumentów, o różnym stopniu kompleksowości i na wielu poziomach przestrzennych. Dokumenty wypracowane na poziomie krajowym muszą być brane pod uwagę przy opracowywaniu odpowiednich dokumentów na niższych poziomach. Jednym z głównych tematów obecnych w dokumentach strategicznych jest, poza rozwojem technologii i polepszeniem jakości kapitału ludzkiego, budowanie i modernizacja publicznej infrastruktury, w tym infrastruktury turystycznej.

Zapisy wskazujące na konieczność rozwoju turystyki znajdujemy zarówno w dokumentach krajowych np. w Koncepcji Rozwoju Zagospodarowania Przestrzennego Słowacji 2001 z uwzględnieniem zmian i załączników wprowadzonych w 2011 r. oraz Narodowej Strategii Zrównoważonego Rozwoju z 2001 (w którym podkreślono zwłaszcza konieczność stosowania zasad zrównoważonego rozwoju w procesie poprawy transportowej oraz technicznej infrastruktury i rozwoju ruchu turystycznego). Ważnym dokumentem ukierunkowującym rozwój słowackiej turystyki w kolejnych latach był dokument „Polityka turystyczna Republiki Słowackiej” z 2007 r., w którym założono jako główny cel zwiększanie konkurencyjności turystyki, przy lepszym wykorzystaniu potencjału, w celu zrównoważenia różnic między regionami i stworzenia nowych miejsc pracy. Mają temu służyć: wzmocnienie pozycji sektora turystyki w gospodarce narodowej, zwiększenie atrakcyjności Słowacji jako miejsca wypoczynku, zwiększenie liczby zakwaterowań w ruchu turystycznym, poprawienie struktury zagranicznych turystów odwiedzających Słowację poprzez wzrost jakości usług, wsparcie w tworzeniu nowych miejsc pracy, głównie w regionach ze znacznym potencjałem dla turystyki. Uzupełnienie tych założeń odnajdujemy także w Narodowej Strategii Rozwoju Transportu Rowerowego oraz Turystyki Rowerowej w Republice Słowackiej (2013 r.).

Podobne założenia odnajdujemy w dokumentach na poziomie regionalnym, w tym w Programie rozwoju społeczno-gospodarczego autonomicznego kraju preszowskiego na lata 2014–2018, w którym rozwój turystyki uznano za jeden z kierunków strategicznego rozwoju. Także zaktualizowane dokumenty (2014–2020) wskazują na potrzebę rozwoju turystyki w oparciu o bogate dziedzictwo kulturowe i możliwości rekreacyjne regionu. Osiągnięciu tego celu ma służyć: usprawnienie, rozwinięcie i ustabilizowanie rynku turystycznego, w tym aspektów prawnych i finansowych; poprawy i rozbudowa infrastruktury, rozwój usług turystycznych oraz zapewnienie ich trwałości; stworzenie i promowanie konkurencyjnej oferty w celu przedłużenia

sezonu turystycznego i przyciągnięcia turystów; zachęcanie do zatrudnienia i podnoszenie jakości edukacji i kwalifikacji zasobów ludzkich w turystyce.

Nie ma wątpliwości, że rozwój turystyki w oparciu o bogactwo kulturowe i przyrodnicze regionu może przyczynić się do wzrostu liczby turystów. Według Zbigniewa Niewiadomskiego (ekspert ds. Konwencji Karpackiej) „wykorzystanie potencjału atrakcyjnych turystycznie obszarów lub obiektów jest przede wszystkim szansą dla tych gmin, które nie zaliczają się do najmłodniejszych obecnie destynacji wakacyjnych czy weekendowych, mogących liczyć na dłuższy (stacjonarny) pobyt turystów. Wyżej wymienione walory pozwolą na czasowe zatrzymanie lub absorpcję części tranzytowego ruchu turystycznego na terenie gminy, gdyż turysta pragnący odwiedzić kilka takich ciekawych obszarów lub obiektów w drodze do swojej docelowej destynacji może być skłonny do skorzystania z dostępnej w ich sąsiedztwie oferty gastronomicznej lub noclegowej. Turysta może też uznać, że z uwagi na liczbę atrakcji oraz jakość lub różnorodność oferty turystycznej i rekreacyjnej dostępnej w danej miejscowości lub gminie będzie warto wybrać ją na cel kolejnego wyjazdu urlopowego lub wakacyjnego.”⁸.

2.2. Kierunek rozwoju turystyki – narracje i spory

Określenie kierunku rozwoju turystyki wywołuje spory między ekspertami, będzie też wywoływać spory wewnątrz lokalnych społeczności zamieszkujących tereny, na których turystyka się rozwija lub dopiero będzie się rozwijać.

Spór toczy się wokół dwóch podstawowych pytań:

- jaki jest pożądany model rozwoju turystyki?
- do kogo należy kierować ofertę turystyczną?

2.2.1 Pożądany model turystyki

Światowa Organizacja Turystyki Narodów Zjednoczonych wyróżnia kilka odmian turystyki, charakteryzując ją między innymi ze względu na takie kryteria jak motyw/cel podróży, liczbę uczestników, czas pobytu, aspekt socjologiczny (status społeczny i materialny turystów), sposób organizacji podróży, itp. Jednym z dopuszczalnych rozróżnień jest także podział na turystykę twardą (masową) i miękką (łagodną). Charakterystyki zostały zaprezentowane w tabeli 5.

⁸ <http://www.konwencjakarpacka.pl>

Tabela 5. Cechy charakterystyczne dla turystyki masowej i turystyki łagodnej⁹

Kryterium porównania	turystyka masowa	turystyka łagodna
Liczba podróżujących osób	duże grupy	w pojedynkę, z rodziną, małe grupy
Ilość czasu wolnego	ograniczony, podróż w pośpiechu	dużo wolnego czasu, relaks, wypoczynek
Środek transportu	szybki	dopasowany do konkretnej sytuacji
Stopień zaplanowania	ustalony plan dla grupy	elastyczny plan, spontaniczność
Rodzaj kupowanych pamiątek	tradycyjne (widokówki, foldery)	własne fotografie, notatki
Preferowane zachowania	głośne, nastawione na własną przyjemność	ciche, taktowne, uwzględniające potrzeby innych
Styl życia turystów	obcy	dostosowanie się
Przygotowanie do podróży	brak, minimalne	rozpoznanie problemów obszaru przed wyjazdem
Wybór przedmiotu zwiedzania	zabytki, osobliwości, atrakcje	aktywne przeżywanie
Zainteresowanie miejscową kulturą	niskie, ciekawość/wścibstwo	autentyczne
Poziom aktywności	niski	wysoki
Poziom wygody	duża potrzeba komfortu	małe znaczenie, może być męcząco

Turystyka masowa, chociaż może być źródłem pozytywnej ekonomicznej zmiany, wymaga zupełnie innego przygotowania obszaru oferującego usługi turystyczne niż jej przeciwieństwo jakim jest turystyka łagodna. To rodzaj turystyki zasobo- i kapitałochłonnej, której konsekwencjami są m.in.: sezonowość, koncentracja przestrzenna i czasowa ruchu turystycznego, presja na środowisko przyrodnicze (w tym duży ślad ekologiczny turysty) i społeczne, komercjalizacja kultury, konflikty przestrzenne, społeczne i kulturowe (szerzej piszemy o tym w rozdz. 2.2.2).

Świadomość tych wad powoduje, że coraz częściej zwraca się uwagę, na konieczność odejścia od takiego modelu i zastąpienia go innymi (alternatywnymi) formami turystyki lub jego modyfikacjami oraz świadomym przekształcaniem turystyki masowej. W przypadku Karpat prowadzone są coraz intensywniejsze działania na rzecz wspierania rozwoju turystyki zrównoważonej.

⁹ I. Jędrzejczyk, *Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki*, Wyd. Śląsk, Katowice 1995 za E. Pałka, J. Wrońska-Kiczor, *Alternatywne formy turystyki jako nowe trendy w popycie turystycznym*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 698/2012, s. 198.

Według definicji EUROPARC (dawniej znany pod nazwą European Federation of Natural and National Parks) turystyka zrównoważona to „każda forma rozwoju turystycznego, zarządzania i aktywności turystycznej, która podtrzymuje ekologiczną, społeczną i ekonomiczną integralność terenów, a także zachowuje dla przyszłych pokoleń w niezmiennym stanie zasoby naturalne i kulturowe tych obszarów”¹⁰. „Podstawę tej koncepcji stanowi zatem osiągnięcie harmonii między potrzebami turystów, a środowiskiem naturalnym i lokalnymi społecznościami. Na tym tle pojawia się jednak wyraźny konflikt, który wynika z dysproporcji w potrzebie społecznej udostępnienia atrakcyjnych obszarów na cele turystyczne, rekreacyjne i sportowe, a niekwestionowanymi prawami środowiska naturalnego i potrzebami ochrony przyrody”¹¹.

Turystyka zrównoważona jest pewną ideą, wzorcem postępowania, a nie odniesieniem do określonych form aktywności turystycznej. Dlatego też w Karpatach mogą rozwijać się różne formy turystyki, pod warunkiem, że nie będą one inwazyjnie oddziaływać na sferę przyrodniczą i społeczną. Każda z gmin może dowolnie kształtować swój produkt turystyczny, opierając się na posiadanych zasobach i preferowanych drogach rozwoju. Zaleca się przy tym stosowanie do następujących zasad:

1. Rozwój turystyki **powinien zakładać wymierne korzyści dla miejscowej społeczności i bazować na lokalnych zasobach**. Proces działań zmierzających do aktywizacji turystycznej gminy powinien być poprzedzony szczegółową analizą posiadanych zasobów oraz szans i zagrożeń płynących z otoczenia zewnętrznego.
2. Cele i zadania związane z rozwojem turystyki powinny być wypracowane na drodze **społecznego konsensusu** i odnosić się do **długiego horyzontu czasowego** (5–10 lat).
3. Wszelkie inicjatywy i działania proturystyczne powinny być poprzedzone **zapewnieniem odpowiedniego stanu infrastruktury technicznej i społecznej**. Brak odpowiedniej infrastruktury drogowej, wodno-sanitarnej, teleinformatycznej jest jedną z podstawowych przeszkód na drodze rozwoju turystyki w gminie.
4. Wdrażanie przyjętej koncepcji rozwoju turystycznego musi wiązać się z szeregami inicjatyw stanowiących **wsparcie dla tworzącego się sektora turystyki**. Niezbędne są szkolenia skierowane do mieszkańców, w trakcie których poznają specyfikę obsługi turystycznej, organizację usług noclegowych, żywieniowych

¹⁰ Zareba D., 2010. *Ekoturystyka*, za: Myga-Piątek U., *Problemy Ekorozwoju*, „Problems of Sustainable Development” 1’2011, s. 151.

¹¹ Myga-Piątek U., *Problemy Ekorozwoju*, „Problems of Sustainable Development” 1’2011.

i innych, a także kwestie organizacyjno-finansowe związane z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz źródeł pozyskiwania środków zewnętrznych na te cele.

5. Rozwój oferty turystycznej powinien odbywać się tzw. metodą małych kroków – **powolny, ale przemyślany rozwój turystyki** jest bardziej opłacalny z punktu widzenia lokalnej społeczności niż działalność obcego inwestora turystycznego o dużej skali oddziaływania, który najczęściej nie korzysta z lokalnych zasobów siły roboczej czy produktów rolnych.
6. **Oferta turystyczna gminy powinna być powiązana z ofertą gmin ościennych.** Dla turysty nie liczą się granice gminy, ale spójność i unikatowość produktu turystycznego. Oferta gmin sąsiednich może znacząco uzupełniać ofertę naszej gminy, podnosząc tym samym jej atrakcyjność dla turystów.
7. Działania promocyjne skierowane na zewnątrz powinny dostarczać **kompleksowej informacji** na temat atrakcji turystycznych oraz bazy turystycznej w sposób odpowiedni do docelowej grupy klientów. Promocja zewnętrzna jest kosztochłonna, w początkowym etapie zaleca się więc bazowanie na elektronicznych formach przekazu informacji (np. strona internetowa). Promocja turystyki wśród mieszkańców ma na celu uzyskanie powszechnej akceptacji dla turystycznego kierunku rozwoju gminy oraz – co istotne, a wciąż niedoceniane – przekonanie mieszkańców o walorach turystycznych miejsca zamieszkania.
8. Właściwy rozwój turystyki powinien się opierać na **ciągłym monitoringu jakości usług turystycznych oraz analizie oddziaływania turystyki na przyrodę i społeczeństwo gminy.** Tylko **kontrolowany rozwój turystyki** pozwoli zapobiegać jej negatywnym aspektom, a także umożliwi podejmowanie dalszych działań, które będą uatrakcyjnić ofertę turystyczną gminy.
9. W realizacji przedsięwzięć proturystycznych **można wykorzystać różne źródła finansowania**, w tym wiele programów finansowania zewnętrznego. Należą do nich granty i programy wdrażane na poziomie lokalnym przez organizacje pozarządowe, lokalne grupy działania i lokalne organizacje turystyczne, wojewódzkie programy finansowania, ponadregionalne programy krajowe, narodowe fundusze związane z ochroną środowiska, bilateralne programy finansowania pomiędzy regionami europejskimi, programy operacyjne Unii Europejskiej w perspektywie 2014–2020. W zależności od rodzaju inwestycji turystycznej warto także dokonywać montażu finansowego, łącząc budżety osób indywidualnych, organizacji i jednostek publicznych.

10. W planowaniu rozwoju turystyki w gminie **warto na bieżąco śledzić zmiany legislacyjne i organizacyjne, które wpływają na ten sektor gospodarki**. Pomocne w tym mogą okazać się punkty doradztwa znajdujące się w urzędach wojewódzkich i powiatowych oraz organizacje pozarządowe. W ten sposób można znaleźć partnerów projektu oraz inspirację dla inicjatyw w zakresie turystyki¹². Główne korzyści płynące ze zrównoważonego rozwoju turystyki, na jakie wskazują specjaliści to:

- zachowanie dobrej kondycji środowiska przyrodniczego, piękna krajobrazu, niezanieczyszczonego powietrza, czystych potoków, lasów;
- zachowanie lokalnych zwyczajów, tradycyjnej architektury;
- utworzenie dodatkowych miejsc pracy dla mieszkańców – zarówno bezpośrednio w turystyce jak działalności „okołoturystycznej”, w tym dla kobiet, które mogą łączyć pracę przy obsłudze turystów z obowiązkami rodzinnymi;
- dodatkowe lub nowe dochody dla lokalnej społeczności, ożywienie miejscowej gospodarki (powstawanie nowych, utrzymanie i rozwój istniejących firm i usług);
- rozwój, wzbogacenie lokalnej oferty atrakcji (zaplecza kulturalnego, rekreacyjnego, rozrywkowego) – zarówno dla osób przyjezdnych, jak i mieszkańców;
- wzmocnienie poczucia tożsamości, satysfakcji i dumy mieszkańców, co sprzyja trosce i dbałości o otoczenie w swojej „małej ojczyźnie”;
- wzrost atrakcyjności pobytu i satysfakcji turystów;
- lepsze życie dla przyszłych pokoleń w niezniszczonym środowisku¹³.

Do zalet zrównoważonego rozwoju turystyki należy też włączyć obniżenie presji turystycznej (patrz rozdz. 2.3).

Turystyka zrównoważona powinna być rozsądnie planowana i organizowana. Jednym z kluczowych elementów, które powinny być rozważone to pojemność turystyczna regionu, rozumiana (za EUROPARC) na trzy sposoby:

1. Ekologiczna pojemność turystyczna jest kryterium określającym do jakiego stopnia dany ekosystem, siedlisko, pewien obszar może tolerować skutki prowadzenia na nim aktywności turystycznej wraz z konieczną do tego infrastrukturą bez utraty atrakcyjności i walorów przyrodniczych.

¹² Całość za: Katarzyna Śliwa-Martinez, Robert Pawlusiński, *Zrównoważona turystyka w Karpatach, w: Wizja ekorozwoju gmin karpaccyckich – dobre praktyki*, praca zbiorowa, Marki 2013, s. 16–18.

¹³ *Turystyka przyjazna środowisku. Poradnik wdrażania w polskich Karpatach*, praca zbiorowa, Warszawa–Kraków 2009.

2. Kulturowa i społeczna pojemność turystyczna – określa poziom, do którego rozwój turystyki i infrastruktury turystycznej nie ma szkodliwego wpływu na społeczność lokalną oraz jej kulturę.
3. Psychologiczna pojemność turystyczna – „poziom, po którego przekroczeniu podstawowe wartości poszukiwane przez turystów (estetyczne, rekreacyjne, wartości związane z możliwością odpoczynku w ciszy i spokoju itp.) zostałyby zdegradowane na skutek nieprawidłowego rozwoju turystyki”¹⁴.

Ustalenie pojemności turystycznej regionu wymaga całościowej analizy uwzględniającej między innymi: cechy geograficzne terenu, charakter prowadzonej aktywności turystycznej na jej terenie, stan infrastruktury, specyfikę kulturową regionu, atrakcyjność przyrodniczą i kulturową odwiedzanych obszarów¹⁵.

Na terenie Karpat już dziś znajdujemy przykłady praktycznego zastosowania zasad zrównoważonej turystyki – możliwa zaczyna być też ocena rezultatów tych przedsięwzięć rozwojowych.

Do takich rozwiązań należą między innymi:

- gospodarstwa agroturystyczne i inne formy turystyki wiejskiej, także te, które łączą pobyt gości z tradycyjnymi pracami rolniczymi (sianokosy, wypas owiec), wydarzeniami kulturalnymi i ludycznymi (koncerty muzyki tradycyjnej, festyny, święta ludowe, np. święto chleba), warsztatami tradycyjnych prac rzemieślniczych (garncarstwo, bibułkarstwo, rękodzieło) lub pracami związanymi z wytwarzaniem tradycyjnych lokalnych produktów spożywczych (nalewki, sery, itp.)
- ekomuzea (działają m.in. w Lanckoronie i Lutowiskach) – to muzea, które w przeciwieństwie do tradycyjnych obiektów muzealnych, obejmują sieć rozproszonych w terenie obiektów kulturowych, historycznych lub przyrodniczych; zwiedzający nie są tylko biernymi odbiorcami treści, ale mają możliwość podejmowania różnych form aktywności – mogą brać udział w procesach technologicznych (garncarstwo, serowarstwo, piwowarstwo), dzięki temu goście więcej uczą się o odwiedzanym miejscu, a dodatkowo lepszy jest efekt komercyjny – chętniej kupują lokalne, ręcznie wytwarzane produkty;

¹⁴ Zareba D., 2010, *Ekoturystyka*, PWN, Warszawa 2010, s. 15.

¹⁵ Dzwonkowska D., 2011, *Zasada zrównoważonego rozwoju w turystyce*, w: *Studia Ecologiae et Biethicae* 9'2011, s. 31.

- trasy spacerowe, rowerowe, dla narciarstwa biegowego, w tym szlaki kulturowe, to znaczy szlaki pozwalające na poznawania dziedzictwa kulturowego (zarówno kultury materialnej – budynki, mała architektura, jak i niematerialnej – możliwość kontaktu z lokalnymi obyczajami, zwyczajami, smakami lokalnymi) lub przyrodniczego;
- rozrywki i atrakcje sportowe, z wykorzystaniem tradycyjnych, lokalnych sprzętów, np. spływy tratwami lub dłubankami;
- podchody krajoznawcze (tzw. questy) – to wędrówki tematyczne, połączenie harcerskich podchodów, nieformalnej edukacji i zwiedzania; na treść wędrówki mogą składać się walory przyrodnicze, zabytkowe, miejsca specyficzne dla lokalnej społeczności (na podkarpaciu organizowane są między innymi w Rzeszowie, Lanckoronie, Nowosiótkach).
- ośrodki rozwoju lokalnego oferujące m.in. lokalne produkty spożywcze i rzemieślnicze, możliwość spotkania z ciekawymi ludźmi, warsztaty pozwalające poznać lokalną kulturę, imprezy edukacyjne.

2.2.2. Jaka turystyka, dla kogo i z kim przygotowana?

Rozwój gospodarczy, w tym rozwój turystyki może stać się polem konfliktów, związanych na przykład z:

- odmiennym postrzeganiem wartości przyrody, w tym postrzeganie walorów przyrodniczych jako przeszkody dla rozwoju gospodarki i infrastruktury regionu vs. postrzeganie różnorodności biologicznej i krajobrazowej jako podstawy rozwoju (zrównoważonego)
- różnicą w postrzeganiu relacji między człowiekiem a przyrodą (czy przyroda ma funkcję służebną);
- odmiennym wartościowaniem dziedzictwa kulturowego i historycznego;
- stosunkiem do tradycji;
- różnicami w wizji rozwoju;
- rozumieniem celów rozwoju;
- postrzeganiem rodzaju i poziomu szkodliwości skutków zmian,
- postrzeganiem zasięgu oddziaływania wprowadzanych zmian,
- oceną konieczności planowania przestrzennego,
- postrzeganiem rozwoju jako procesu długofalowego w przeciwieństwie do postrzegania go jako procesu owocującego szybko intensywnymi zmianami.

Pojawiające się konflikty mają silny wpływ nie tylko na stosunki sąsiedzkie, ale przede wszystkim na to, jakie zmiany będą wprowadzane, a także z jakimi konsekwencjami będzie się to wiązać. Ważnym aspektem jest możliwość wystąpienia „efektu motyla” polegającego na tym, że pozornie niewielka zmiana może wywołać nieprzewidywalne skutki w przyszłości.

Uniknięcie konfliktów oraz zaprojektowanie zmiany, której długofalowe skutki będą przewidywalne i akceptowalne dla całej społeczności. Jest to jeden z powodów, który może skłaniać do przyjęcia partycypacyjnego modelu rozwoju.

Partycypacja oznacza udział jednostek w większym projekcie, przedsięwzięciu, grupie. Przyjmuje się, że partycypacja może przyjmować pięć form, w różnym stopniu angażujących obywateli:

Tabela 6. Formy partycypacji obywateli w projektach lokalnych

Informowanie	Dostarczanie obywatelom informacji na temat konkretnego zagadnienia lub planowanego działania
Konsultowanie	Komunikacja dwustronna między samorządem a obywatelami, gotowość do uwzględnienia ustaleń w procesie decyzyjnym
Włączanie	Uwzględnienie uwag, opinii, proponowanych rozwiązań w działaniach samorządu
Współpraca	Partnerstwo, zaangażowanie społeczności lokalnej na każdym etapie procesu decyzyjnego
Upodmiotowienie	Oddanie podjęcia decyzji i wdrażania rozwiązań społeczności lokalnej

Zaangażowanie mieszkańców w proces decyzyjny przynosi korzyści zarówno samorządowi, jak i społeczności lokalnej.

Wśród najważniejszych korzyści dla samorządu należałoby wymienić:

- szansę na trafniejsze zdiagnozowanie potrzeb lokalnych i na bardziej trafne decyzje, co do kierunku rozwoju;
- wyższy poziom rozumienia zamiarów władz lokalnych przez mieszkańców;
- zwiększenia zaufanie do działań i decyzji władz lokalnych;
- współodpowiedzialność mieszkańców za podejmowane decyzje i działania;
- zmniejszenie ryzyka konfliktów lokalnych;
- lepszą komunikację pozwalającą także w przyszłości łatwiej rozwiązywać konflikty i zmniejszać napięcia społeczne;
- lepiej wykorzystane są zasoby społeczności (także ludzkie, w postaci kompetencji i pasji mieszkańców).

Mieszkańcy także korzystają na udziale w procesie partycypacji przez:

- zwiększenie szans na lepsze zaspokojenie potrzeb;
- mogą wyrazić swoje opinie na etapie planowania działań i ukierunkować te działania;
- zyskują poczucie, że są aktywnymi kreatorami zmian w społeczności lokalnej;
- mogą wykozystać swoje pasje i umiejętności dla dobra wspólnego, zyskują poczucie wartości;
- wzmacniają poczucie przynależności i odpowiedzialności za zmiany w społeczności.

W przypadku planowania rozwoju społeczności lokalnej przez rozwój turystyki warto do prac włączyć oprócz przedstawicieli samorządu i mieszkańców także organizacje pozarządowe, przedsiębiorców/inwestorów, projektantów – planistów, urbanistów, architektów.

Przykładem tak zbudowanego partnerstwa na rzecz rozwoju turystyki może być proces tworzenia Strategii zrównoważonego rozwoju turystyki magicznej krainy Łemków i Pogórze na lata 2015–2020, koordynowanego przez Lokalną Grupę Turystyczną „Beskid Zielony”.

Strategię wypracowano w kilku etapach, w których w różnym stopniu angażowano lokalną społeczność:

Tabela 7. Etapy włączania społeczności lokalnej na przykładzie „Strategii zrównoważonego rozwoju turystyki magicznej krainy Łemków i Pogórze na lata 2015–2020”¹⁶

Warsztaty wprowadzające – identyfikacja kluczowych problemów w regionie, określenie przyczyn i skutków problemów, potencjały, produkty i działania niezbędne do ich stworzenia	włączanie
Badanie ankietowe potencjalnych interesariuszy	konsultacje
Badanie inwentaryzacyjne (walory kulturowe, zagospodarowanie turystyczne oraz organizacje) i kwerenda dokumentów strategicznych planistycznych JST	konsultacje
Badanie JST	–
Analizy zasobów turystycznych – analiza danych statystycznych gromadzonych przez GUS i niezbędne badanie uzupełniające dane GUS	konsultacje
Warsztaty tematyczne – wypracowywanie wytycznych	włączanie interesariuszy

¹⁶ Źródło: Gałuszka N., *Turystyka dziedzictwa. Poradnik dla organizacji pozarządowych*, http://www.fpds.pl/media/filemanager/publikacje/turystyka-zrownowazona/poradnik_Turystyka_dziedzictwa.pdf

Proces partycypacji aby mógł stać się narzędziem skutecznego planowania i wdrażania rozwoju powinien włączać wszystkie te osoby i podmioty, które są lub mogą być zainteresowane rozwojem turystyki. Wśród nich powinny się znaleźć: przedstawiciele biur podróży, pensjonatów i hoteli, gospodarstw agroturystycznych, lokali gastronomicznych i różnych usług turystycznych, producenci żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej, rzemieślnicy, twórcy tradycyjnego rękodzieła, przedsiębiorstwa społeczne świadczące usługi dla turystów, zrzeszenia przedsiębiorców – także klastry gospodarcze. Warto pamiętać o aktywnych mieszkańcach i organizacjach, w których realizują potrzebę aktywności: organizacje pozarządowe, Lokalne Organizacje Turystyczne, Lokalne Grupy Działania. Zwłaszcza te ostatnie ze swoim doświadczeniem pracy według idei Leader mogą być doskonałym pośrednikiem inicjatyw oddolnych przenoszonym do działań planowanych przez samorząd.

Pomocne opracowania:

- *Turystyka przyjazna środowisku. Poradnik wdrażania w polskich Karpatach*, praca zbiorowa, Warszawa-Kraków 2009, <https://ekopsychologia.pl/publikacje/turystyka-przyjazna-srodowisku-poradnik-wdrazania-w-polskich-karpatach/>
- A. Szeliga, A. Marek, M. Ochwat-Marcinkiewicz, *Karpacki Uniwersytet Partycypacji*, <https://ekopsychologia.pl/projekty/karpacki-uniwerytet-partycypacji/>
- *Wizja ekorozwoju gmin karpackich – dobre praktyki*, praca zbiorowa, Marki 2013,
- https://www.researchgate.net/.../331745669_Wizja_ekorozwoju_gmin_karpackich_dobre_praktyki

Do dalszej samodzielnej pracy:

Proszę rozważyć:

- Jak intensywny musiałby być rozwój turystyki, żeby mogła ona mieć znaczący wkład w stan gospodarki gminy/powiatu?
- Jakie zmiany w gminie/powiecie musiałyby być wprowadzone, żeby osiągnąć ten cel?
- Jak zmieniłby się obszar gminy/powiatu, gdyby przeprowadzono inwestycje niezbędne do takiego poziomu rozwoju?
- Czy skutki tych inwestycji są neutralne dla walorów kulturowych i przyrodniczych gminy? A jeśli nie, czy są odwracalne?
- Co przemawia za wprowadzeniem modelu rozwoju turystyki masowej a co zrównoważonej w Państwa gminie/powiecie?

Do przemyślenia:

Jakie podmioty, organizacje, lokalni liderzy mogliby włączyć się w proces konsultacji lub współtworzenia kierunku rozwoju turystyki:

- Czy w gminie/powiecie istnieje wykaz aktywnych organizacji pozarządowych? Czy wiemy czym się zajmują?
- Czy istnieje baza osób i firm świadczących usługi dla turystów?
- Czy istnieje baza osób, organizacji i firm, które zajmują się utrwalaniem tradycji lokalnych (np. rolniczych, produkcji, rzemiosła, kuchni, itp.)

Jeśli takich informacji dotąd nie gromadzono, może warto w oparciu o badanie mieszkańców stworzyć takie zbiory danych – będą podstawą dalszych prac dla samorządu, ale także posłużą do stworzenia bazy usług turystycznych, które będą mogły być udostępniane turystom.

2.3. Problem presji turystycznej i jej redukcji

Z jednej strony podejmowane są wysiłki promowania i rozwoju turystyki zrównoważonej, natomiast z drugiej obniżenia skutków turystyki masowej. Nie ma wątpliwości, że nieukierunkowany rozwój turystyki może prowadzić do wielu szkód bezpośrednich jak i pośrednich.

Opisując zagrożenia dla środowiska przyrodniczego płynące ze strony turystyki, można wymienić wiele ich rodzajów:

1. **Zmiany w krajobrazie** wynikające z budowy hoteli, ośrodków wypoczynkowych i infrastruktury transportowej.
2. **Degradacja powierzchni terenu oraz katastrofalne zniszczenia obszarów leśnych**, powstające w wyniku wykorzystywania ziemi pod budowę miejsc zakwaterowania i innych obiektów, np. tras narciarskich wymagających ogromnej powierzchni.
3. **Wyczerpywanie zasobów wodnych**. Turystyka zużywa ogromne ilości wody dla potrzeb hoteli, basenów i pól golfowych oraz do osobistego użytku turystów.
4. **Obciążenie środowiska z powodu zużywania ogromnej ilości energii** (wzmagają się negatywny wpływ sektora energetycznego). Turysta zatrzymujący się w hotelu zużywa średnio o 1/3 energii więcej niż stały mieszkaniec. Ponadto zużycie energii wzrasta wraz ze standardem hoteli: hotel czterogwiazdkowy zużywa ponad dwukrotnie więcej energii niż jednogwiazdkowy o tej samej liczbie miejsc noclegowych.

5. **Zanieczyszczenie wody.** Wspomniane wyżej ogromne zużycie wody prowadzi do zwiększenia ilości odprowadzanych ścieków. Wzrasta ona gwałtownie w szczycie sezonu turystycznego, w którym w wielu miejscowościach turystycznych przebywa kilkakrotnie więcej turystów niż poza sezonem. Ścieki zanieczyszczają morza i jeziora otaczające bazy turystyczne, szkodzą florze i faunie i powodują niedobór tlenu w ekosystemach wodnych.
6. **Duże zużywanie zasobów środowiska** (np. duży pobór piasków, intensywne wycięty lasów w celu pozyskania drewna) z powodu używania dużej ilości materiałów budowlanych.
7. **Erozja gleby, zwiększone niebezpieczeństwo występowania lawin i osunięć ziemi,** spowodowane przez intensywny rozwój turystyki narciarskiej.
8. **Zwiększona produkcja odpadów,** wywołana eksploatacją obiektów i urządzeń turystycznych.
9. **Nasilenie synantropizacji zwierząt,** w tym prawie chronionych.
10. **Zanieczyszczenie powietrza wywołane emisją ze źródeł komunikacyjnych.** Transport lotniczy, drogowy i kolejowy rozwijają się odpowiednio do liczby turystów i ich ogromnej mobilności. Turystyka wykorzystuje dziś ponad 65% transportu lotniczego i drogowego, a więc odpowiada za znaczną część emisji do atmosfery tlenków azotu, siarki czy węgla.
11. **Niszczenie różnorodności biologicznej.** Turystyka powoduje ogromne straty w bogactwie biologicznym na wiele sposobów, m.in. poprzez współzawodnicstwo z dziką przyrodą o siedliska i bogactwa naturalne.
12. **Zakłócanie spokoju zwierząt** poprzez hałas emitowany przez samochody, samoloty, motocykle oraz pojazdy typowo rekreacyjne, np. łodzie motorowe, skutery śnieżne czy wodne.
13. **Szkody w świecie zwierząt** (w tym wypieranie gatunków rodzimych, zanikanie niektórych gatunków) w wyniku hałasu, płoszenia zwierząt, giniecia zwierząt w wypadkach samochodowych (szlaki turystyczne kolidują często ze szlakami ich wędrówek).
14. **Transport turystów z miejsca zamieszkania do miejsca docelowego podróży.** W każdym dobrze rozwiniętym regionie turystycznym są sprawne węzły komunikacyjne, przyjmujące jak największą liczbę turystów w jak najkrótszym czasie. Powstają wciąż nowe lotniska, porty, dworce kolejowe i autobusowe, drogi lądowe. Wiąże się z tym ciągła zmiana ukształtowania obszarów, na których powstają sieci transportowe, a w wyniku tych działań niszczone jest flora i fauna.

15. **Niszczenie pokrywy roślinnej oraz erozja gleby.** Wywoływane są głównie: funkcjonowaniem obozowisk i intensywnym ruchem na szlakach turystycznych (w tym ruchem pojazdów).
16. **Zakłócanie egzystencji nietoperzy hibernujących w jaskiniach oraz niszczenie unikatowej roślinności naskalnej,** wywołane uprawianiem wyczynowych form turystyki (wspinaczki skałkowej, sportów ekstremalnych).
17. **Zakłócanie funkcjonowania siedlisk wodnych** (niepokojenie ptactwa wodnego i niszczenie roślin wodnych), powodowane przez różne formy rekreacji, m.in. żeglarstwo, narciarstwo wodne, spływy kajakowe.

Część z nich ma charakter szkód bezpośrednich, a część – pośrednich. W grupie bezpośrednich szkód dla przyrody i krajobrazu parków narodowych należy wymienić m.in.:

- niszczenie roślinności, fauny, przyrody nieożywionej, gleby,
- hałas i zanieczyszczenia,
- pożary,
- zmiany krajobrazu, mikroklimatu, struktury biocenoz.

Do szkód pośrednich, czyli skutków szkód bezpośrednich, zaliczono przede wszystkim:

- synantropizację roślin i zwierząt,
 - zmiany właściwości fizykochemicznych gleby i wód,
 - zmiany w strukturze i funkcjonowaniu ekosystemów chronionych,
 - obniżenie walorów dydaktycznych, naukowych i turystycznych parków narodowych.
- Poziom presji turystycznej określa się na podstawie następujących czynników:
- liczba miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania i kwaterach agroturystycznych,
 - liczba noclegów udzielonych w obiektach zbiorowego zakwaterowania,
 - średnia liczba miejsc noclegowych na km²,
 - średnia liczba miejsc noclegowych w odniesieniu do liczby mieszkańców,
 - średnie tempo zmian liczby miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania w wybranych latach,
 - średnie tempo zmian liczby udzielonych w roku noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania w wybranych latach¹⁷.

¹⁷ Kistowski M., Śleszyński P., *Presja Turystyczna na tle walorów krajobrazowych Polski*, „Krajobraz a turystyka” 14’2010, s. 40.

Karpaty są z jednej strony terenami o bardzo wysokiej lub wybitnej atrakcyjności krajoznawczej, a zarazem podlegają zagospodarowaniu w coraz większym stopniu, a ruch turystyczny staje się tu coraz intensywniejszy¹⁸.

W związku z tym coraz ważniejsze staje się:

- staranne monitorowanie zmian ruchu turystycznego,
- kontrola kierunku rozwoju turystyki,
- podejmowanie działań, które służyłyby ograniczeniu negatywnego wpływu turystyki na środowisko górskie.

Wśród takich działań, najważniejsze są:

- ograniczanie ruchu turystycznego tak, aby nie przekraczał granic chłonności turystycznej,
- propagowanie form turystyki nieszkodliwych dla środowiska (np. turystyka kulturalna, edukacyjna, przyrodnicza),
- budowa jedynie niezbędnych urządzeń i obiektów turystycznych, ich właściwa lokalizacja, ich dostosowanie do krajobrazu przyrodniczego i kulturowego,
- odpowiednia technologia używana do budowy urządzeń turystycznych (np. ekologiczne źródła energii, efektywne systemy utylizacji odpadów, itp.),
- ograniczenie indywidualnego ruchu samochodowego, a promowanie publicznych środków transportu, ruchu rowerowego, itp.
- podnoszenie świadomości ekologicznej wśród turystów i ludności miejscowej¹⁹.

Inne sposoby poradzenia sobie z presją turystyczną to:

- próba zmian nawyków turystów – kierowanie turystów w inne niż przeciążone ich obecnością miejsca,
- różnicowanie aktywności turystycznych – zapewnienie i promowanie alternatywnych miejsc i form spędzania czasu wolnego,
- zmniejszenia sezonowości – zachęty do odwiedzin turystycznej poza szczytem turystycznym,
- zniechęcanie do przyjazdu w miejsca przeciążone (np. przez podnoszenie tak-

¹⁸ Tamże, s. 49.

¹⁹ Kurek W., *Wpływ turystyki na środowisko obszarów górskich*, [w:] B. Domański, S. Skiba (red.), *Geografia i sacrum*, t. 2, IGIGP UJ, Kraków, s. 95–104.

- sy klimatycznej, dostępności miejsc noclegowych w bezpośrednim sąsiedztwie atrakcji noclegowych, a nawet zamykanie atrakcji w wybrane dni),
- tworzenie alternatywnych, rozproszonych atrakcji.

Pomocne opracowania:

- *Człowiek vs przyroda na obszarach chronionych w województwie podkarpackim*, red. M. Pociąg, www.zielonepodkarpacie.pl/efekty-projektu/nasze-publicacje/

Do dalszej samodzielnej pracy:

Proszę rozważyć, jakie jest obecne obciążenie obszaru przez obecność turystów. Pomocne może być zebranie informacji, które pozwolą na określenie trzech parametrów:

- chłonność turystyczna – maksymalna liczba turystów mogących bez szkody dla środowiska naturalnego przebywać jednocześnie na danym terenie, szczególnie na terenie o unikalnych walorach przyrodniczych (ile osób na ha/dzień może przebywać w takich miejscach);
- pojemność turystyczna – jaka liczba turystów może przebywać na danych terenie, jaka jest pojemność bazy turystycznej (ile jest miejsc noclegowych – pomoc znajdziesz w rozdz. 4);
- przepustowość turystyczna – ile samochodów może przejeżdżać przez obszar (zwłaszcza obszar chroniony) bez szkody dla środowiska.

Do rozważenia

Proszę spróbować ocenić, jak te cechy zmieniają się zależnie od wybranego wariantu rozwoju.

3. Turystyka na terenie pogranicza polsko-słowackiego – co wiemy?

3.1. Turystyka na terenie pogranicza w statystykach

3.1.1. Infrastruktura i usługi turystyczne

Analiza sytuacji tego obszaru ukazuje sfery problemowe dotyczące deficytów infrastrukturalnych (dostępność przestrzenna, sieć wodno-sanitarna), a także kapitału ludzkiego²⁰. Tym bardziej, ze względu na bardzo wysoką atrakcyjność przyrodniczą i antropogeniczną terenu opisywany region charakteryzuje się dużym potencjałem rozwojowym. W rozmaitych dokumentach (diagnozach, analizach, dokumentach strategicznych) występują opisy możliwych form turystyki (uzdrowiskowej, krajoznawczej, wypoczynkowej, w tym w gospodarstwach agroturystycznych, turystyki aktywnej, zakupowej, biznesowej). Jednocześnie zwracana jest uwaga na deficyty infrastrukturalne regionu oraz relatywnie niską absorpcję miejsc noclegowych zajmowanych przez turystów. Udział turystów zagranicznych, w ruchu turystycznym regionu do niedawna był również marginalny i wynosił ok. 2%²¹. Powodem tego stanu rzeczy miała być niski standard bazy noclegowej, jej struktura (stosunkowo niewielki udział obiektów hotelowych), okrojona oferta atrakcji aturystycznych i wypoczynkowych, a także słaba promocja i dostępność przestrzenna²².

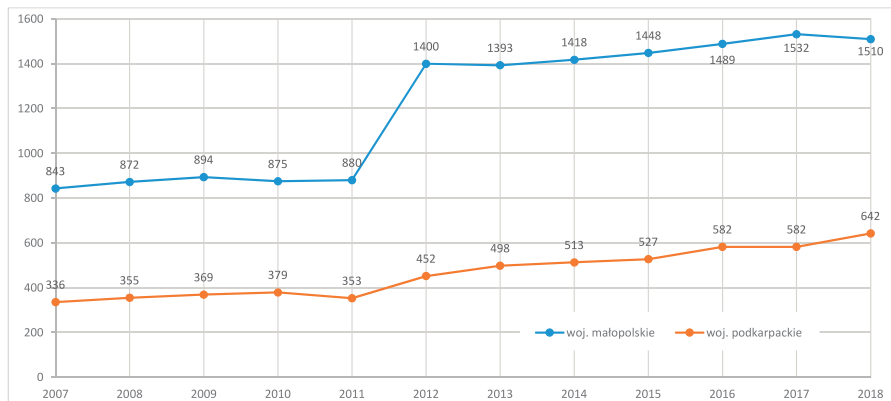
Zwiększenie ruchu turystycznego uzależnione jest od odpowiedniej ilości i jakości infrastruktury oraz usług oferowanych odwiedzającym. Na podstawie danych GUS w polskiej części analizowanego obszaru w 2012 r. prowadziło działalność 1091 turystycznych obiektów noclegowych.

²⁰ Patrz: *Przegląd regionalny. Województwo podkarpackie w 2018 r.*, praca zbiorowa, http://rot.podkarpackie.pl/images/assets/files/bazawiedzy/badania_zewnetrzne/Przegląd_regionalny-2017.pdf; M. Więckowski i in., *Pogranicze polsko-słowackie. Dostępność transportowa a turystyka*, IGIPZ PAN, Warszawa–Bratysława 2012.

²¹ Należy zauważyć, że w stosunku do przedstawianych tu ustaleń w ostatnich latach, liczba turystów zagranicznych wzrosła. Obecnie ich średni udział w ogólnej liczbie turystów wynosi 9,6%.

²² M. Więckowski i in., *Pogranicze polsko-słowackie. Dostępność transportowa a turystyka*, IGIPZ PAN, Warszawa–Bratysława 2012, s. 81-82.

Na przestrzeni ostatnich lat liczba dostępnych obiektów turystycznych sukcesywnie rosła, chociaż proces ten nieznacznie spowolnił w 2015 roku. W 2017 roku w całym regionie były 1233 obiekty, a w 2018 r. ich liczba wzrosła do 1262.

Rysunek 1. Liczba obiektów noclegowych (opracowanie własne wg danych GUS²³)

Najwięcej obiektów noclegowych funkcjonuje w powiecie tatrzańskim i nowotarskim, natomiast na terenie województwa podkarpackiego – w powiecie leskim. łącznie jest tu 69 148 miejsc noclegowych.

Tabela 8. Baza noclegowa – liczba obiektów – polska strona pogranicza – VII 2018 r.²⁴

	Polska strona pogranicza	
	Liczba	
Ogółem region, w tym	1 262	
Powiat krośnieński	65	
Powiat bieszczadzki	72	
Powiat leski	168	
Powiat nowotarski	211	
Powiat nowosądecki	182	
Powiat tatrzański	518	
m. Rzeszów	46	

²³ Bank danych lokalnych, stan na 31 lipca 2018 r.

²⁴ Bank danych lokalnych, stan na 31 lipca 2018 r.

Tabela 9. Baza noclegowa – miejsca noclegowe na 1000 ludności – w 2018 r.

	Polska strona pogranicza*
	Liczba
Ogółem region	83,6
Powiat krośnieński	29,3
Powiat bieszczadzki	166,7
Powiat leski	349,3
Powiat nowotarski	51,1
Powiat nowosądecki	61,6
Powiat tatrzański	380,7
m. Rzeszów	20,7

* <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

Po stronie słowackiej takich obiektów jest 1783, przy czym znacząco więcej znajduje się ich w zachodniej części regionu. W obiektach tych znajduje się łącznie 25 312 pokoi, dysponujących 77 722 łózkami. W kraju preszowskim zlokalizowanych jest mniej obiektów noclegowych, ale są one większe – obejmują proporcjonalnie więcej pokoi i miejsc noclegowych, są one częściej niż kraju żylińskim przystosowane dla osób niepełnosprawnych.

Tabela 10. Baza noclegowa – liczba obiektów – słowacka strona pogranicza – I–II kwartał 2018 r.²⁵

	Słowacka strona pogranicza
	Liczba
Ogółem region, w tym	1 783
Prešovský kraj	717
Žilinský kraj	1 066

Od 2011 roku obserwowany jest wzrost liczby noclegów udzielonych w obiektach noclegowych w regionie (Wzrasta również udział turystów zagranicznych wśród ogółu turystów).

²⁵ http://datacube.statistics.sk/#!/view/en/VBD_SK_WIN/cr3003qr/Capacity%20and%20performances%20of%20accommodation%20facilities%20by%20regions%20-%20quarterly%20data%20%5Bcr3003qr%5D

Szacuje się, że polską stroną pogranicza odwiedziło 2938 turystów w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców – najwięcej w powiecie tatrzańskim i powiecie leskim oraz bieszczadzkim (tab. 11).

Tabela 11. Baza noclegowa – turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności – polska strona pogranicza – w 2018 r.

	Polska strona pogranicza*
	Liczba
Ogółem region, w tym	2 938
Powiat krośnieński	607
Powiat bieszczadzki	5 821
Powiat leski	7 638
Powiat nowotarski	1 509
Powiat nowosądecki	2 041
Powiat tatrzański	15 125
m. Rzeszów	1 429

* <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

Ogólna liczba turystów odwiedzających polską stroną pogranicza w 2018 roku wyniosła 2,4 mln osób, wśród których tylko co dziesiąty turysta przybył z zagranicy. Ponad połowa turystów odwiedziła powiat nowosądecki i tatrzański. W województwie podkarpackim najczęściej odwiedzany był Rzeszów oraz powiat leski. Liczba udzielonych noclegów wyniosła 8,6 mln, co oznacza, że turyści spędzali w regionie średnio 4 noce (w tym turyści zagraniczni – 2). Najefektywniej wykorzystana była baza noclegowa w powiecie krośnieńskim i nowosądeckim.

Po stronie słowackiej, częściowe dane (za 2 pierwsze kwartały 2018 roku) wskazują, że region odwiedziło prawie 955 tys. turystów (nieco częściej odwiedzano kraj Żyliński). W tej grupie 30.1% stanowili turyści zagraniczni. Turyści spędzili tam łącznie 2,7 tys. nocy – co oznacza, że średnio spędzali w regionie 2,85 nocy, natomiast turyści zagraniczni – 3 noce. Obroty w Euro uzyskane z noclegów turystów zagranicznych stanowił 36,6% wszystkich obrotów – co należy odczytywać jako sygnał, że obecność turystów zagranicznych jest bardzo pożądana z powodów ekonomicznych.

Tabela 12. Liczba turystów i udzielonych noclegów w 2018 r.

	Polska strona pogranicza* **			
	Liczba turystów	Liczba turystów zagranicznych	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (w %)	Liczba udzielonych noclegów
Ogółem region, w tym	2 429 641	227 351	–	8 645 876
Powiat krośnieński	68 309	1 462	58,8	579 945
Powiat bieszczadzki	127 292	2727	33,5	352 013
Powiat leski	203 002	6746	38,8	881 704
Powiat nowotarski	288 858	13 605	33,7	1 047 567
Powiat nowosądecki	439 760	19 715	48,3	2 188 088
Powiat tatrzański	1 029 721	113 254	36,6	3 201 319
m. Rzeszów	272 699	69 842	32,8	395 240

* <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>; ** <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

Istotnym elementem infrastruktury są szlaki turystyczne. W 2012 roku alarmowano (m.in. <http://monitoruj.podkarpackie.pl/1.3-turystyka.html>), że jedną ze słabości regionu była mała ilość oraz niewielka długość szlaków turystycznych (wówczas na 100 km² przypadało 13 km). W kolejnych latach sytuacja zaczęła się poprawiać. Obecnie na pograniczu jest 18 szlaków, które obejmują co najmniej 1700 km odnowionych i w pełni sprawnych tras dla turystów. Chociaż raport Najwyższej Izby Kontroli z 2016 roku wskazuje na to, że część nowo utworzonej lub odnowionej infrastruktury, w dalszym ciągu jest zaniedbana i w złym stanie technicznym.

Tabela 13. Baza noclegowa – liczba turystów ogółem – słowacka strona pogranicza – I–II kwartał 2018 r.²⁶

	Słowacka strona pogranicza	
	Liczba turystów	Liczba turystów zagranicznych
Ogółem region, w tym	954 893	289 632
Prešovský kraj	437 638	120 748
Žilinský kraj	517 255	168 884

²⁶ http://datacube.statistics.sk/#!/view/en/VBD_SK_WIN/cr3005qr/Visitors%20and%20turnover%20of%20accommodation%20facilities%20by%20regions%20-%20quarterly%20data%20%5Bcr3005qr%5D

Tabela 14. Baza noclegowa – liczba spędzonych nocy ogółem – słowacka strona pogranicza – I-II kwartał 2018 r.

	Słowacka strona pogranicza	
	Ogółem	Przez turystów zagranicznych
Ogółem region, w tym	2 715 934	858 915
Prešovský kraj	1 311 394	356 596
Žilinský kraj	1 404 540	502 319

W 2018 roku w okresie letnim na szlaki piesze w Bieszczadzkim Parku Narodowym weszło 251,4 tys. zwiedzających i było to o ok. 4% mniej niż rok wcześniej. Frekwencja na szlakach Tatrzańskiego Parku Narodowego była wielokrotnie wyższa – w (całym) 2017 roku weszło na nie ok. 3,8 mln turystów, o prawie 3% więcej niż rok wcześniej.

O potencjale turystycznym regionu oprócz zasobów przyrody i dóbr kultury stanowi przede wszystkim stan i dostępność infrastruktury, która pozwala na korzystanie z atrakcji regionu, a także dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna. Według Regionalnego Obserwatorium Turystycznego w omawianym regionie zgłasza się coraz większą gotowość do przyjmowania turystów. Systematycznie rośnie liczba obiektów noclegowych. Większość z nich położonych było na obszarach wiejskich, co świadczy o sprofilowaniu podkarpackiej turystyki w dziedzinie związanej z eksploatacją walorów przyrodniczych regionu²⁷.

3.1.2. Dostępność komunikacyjna regionu

Jednym z problemów dostrzeganym w analizach potencjałów regionu jest jego niska dostępność komunikacyjna, będąca z jednej strony uwarunkowana czynnikami geograficznymi i przyrodniczymi, a z drugiej peryferyjnym położeniem dużej części regionu (wschodnia część po stronie słowackiej i po stronie polskiej).

Z tego powodu, w raportach pojawia się teza, że wysoki potencjał przyrodniczo-kulturowy regionu „należy uznać za potencjał uśpiony”: „Rozwojowi turystyki powinien towarzyszyć wzrost podmiotów tworzących z nią sieci współpracy (zdrowa żywność, przetwórstwo rolno-spożywcze, zielona energia, transport itp.). Konieczna jest

²⁷ Przegląd Regionalny. Województwo podkarpackie w 2018 r., http://rot.podkarpackie.pl/images/assets/files/bazawiedzy/badania_zewnetrzne/Przegląd_regionalny-2017.pdf, s. 83.

poprawa jakości usług turystycznych, różnicowanie jej form (turystyka lecznicza, kwalifikowana, agroturystyka, zielone szkoły itd.) oraz marketing i silna promocja. **Jednakże podstawowym czynnikiem jej dotychczasowego „uśpienia” jest niski poziom dostępności komunikacyjnej.** Czas podróży z Warszawy na południe regionu przekracza sześć godzin, co uniemożliwia rozwój turystyki weekendowej. Podróż z województwa podkarpackiego nad Bałtyk zajmuje tyle samo czasu co nad Morze Adriatyckie (!)²⁸.

Warunkiem koniecznym dla wykorzystania potencjału turystycznego pogranicza polsko-słowackiego jest poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej Polski w układzie północ-południe oraz dostępności zewnętrznej z kierunku Warszawy i Lublina. Należy także zwiększyć liczbę węzłów na autostradzie A4 poprawiających dostępność w układzie lokalnym i redukujących efekt „tunelu”²⁹.

Według Marka Kozaka zatrzymanie osób przejezdnych wymagałoby nie tylko poprawy długości, ale także stanu dróg. Ten jest w jego ocenie „niewątpliwym utrudnieniem w podróżach do i w makroregionie, ale nie jest to czynnik wyróżniający makroregion od reszty Polski. Podobnie stan kolejnictwa odbiega od średniego standardu w Polsce. Tak jak w całej Polsce, dostępność lokalna (miast powiatowych) jest na znacznie wyższym poziomie niż dostępność stolic regionów i kraju” (Kozak, s. 28)

Do dalszej samodzielnej pracy:

Dokonaj przeglądu zasobów swojej gminy/powiatu:

- Ile jest miejsc noclegowych (liczba pokoi i łóżek)?
- Ile osób obecnie z nich korzysta w skali roku?
- Ile jest punktów gastronomicznych?
 - Czy działają cały rok?
 - Czy są dostępne dla turystów (np. w jakich godzinach działają)?
- Jakie miejsca w gminie turyści odwiedzają najchętniej?
- A jakie miejsca warte odwiedzenia omijają?

Zgłoś takie miejsca nie odkryte przez turystów do Informatora Karpackiego:

- <http://www.konwencjakarpacka.pl/milosnicy-regionu/mapa-milosnikow/dodaj-perelke-lub-impneze-regionalna>

²⁸ J. Bański i in., *Badanie potencjałów i specjalizacji województwa podkarpackiego. Raport końcowy*, http://monitoruj.podkarpackie.pl/Grafika/Menu%20boczne/Dokumenty%20strategiczne/podkarpackie_raport_final.pdf s. 46–48.

²⁹ Tamże, s. 93.

3.2. Oferta turystyczna na terenie pogranicza w opinii turystów

Jednym z elementów mikroprojektu realizowanego przez Urząd Statystyczny w Rzeszowie wraz z Urzędem Statystycznym w Preszowie („Statystyka na rzecz rozwoju potencjału turystycznego i kulturowo-przyrodniczego Karpat”) było badanie turystów odwiedzających region.

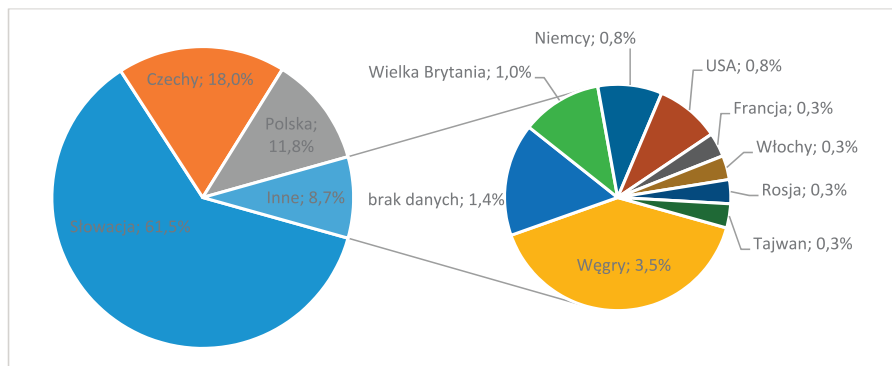
Celem badania, którego wyniki prezentujemy poniżej, było poznanie preferencji turystów oraz ich opinii na temat potencjału turystycznego odwiedzanych miejscowości na pograniczu polsko-słowackim. Na podstawie uzyskanych wyników zostały opracowane i wykazane mocne, jak i słabe stron regionu. Została również przeprowadzona analiza, która może być przydatna podczas opracowywania strategii rozwoju turystyki na pograniczu polsko-słowackim.

Badanie prowadzono na obszarze pogranicza polsko-słowackiego: po stronie polskiej w powiecie krośnieńskim, bieszczadzkim, leskim, nowotarskim, tatrzańskim oraz w m. Rzeszów, natomiast po stronie słowackiej: w kraju preszowskim i kraju żylińskim.

Przedmiotem badania było ustalenie:

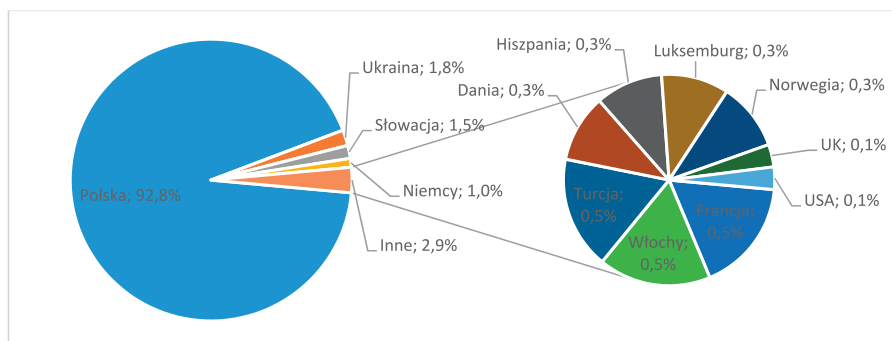
- celu przyjazdu turystów do danej miejscowości,
- długości pobytu turystycznego,
- wykorzystywanego środka transportu,
- sposobu spędzania czasu w odwiedzanej miejscowości,
- oceny pobytu w odwiedzanej miejscowości,
- opinii na temat poziomu cen w danej miejscowości,
- poziomu wiedzy na temat produktów regionalnych w regionie.

Turyści odwiedzający pogranicze po słowackiej stronie byli bardziej zróżnicowani pod względem pochodzenia niż ci, którzy odwiedzali polską stronę pogranicza (rys. 2). W obu przypadkach najlichniesi okazali się turyści pochodzący z kraju, w którym było prowadzone badanie. W Polsce osoby te, stanowiły zdecydowaną większość respondentów (92,8% ogółu badanych), natomiast na Słowacji 61,5%. Wśród pozostałych turystów odwiedzających pogranicze od strony słowackiej najlichniesze były osoby z części krajów sąsiadujących ze Słowacją: Czesi (18%), Polacy (11,8%) i Węgrzy (3,5%). Podobny trend zaobserwowano w Polsce – tu gości zagranicznych było mniej, ale w większości były to osoby z Ukrainy (1,8%), Słowacji (1,5%), rzadziej Niemiec (1,0%).

Rysunek 2. Kraj pochodzenia turystów odwiedzających Słowację

Turyści odwiedzali badany region pogranicza polsko-słowackiego przede wszystkim po to, żeby wypocząć. Warto jednak zauważyć (rys. 3), że o ile turyści po stronie polskiej jako cele drugorzędne wskazywali zwiedzanie, rozrywkę i spędzanie czasu z rodziną, o tyle w przypadku turystów po słowackiej stronie granicy te cele miały większe znaczenie – prawie połowa badanych podkreślała, że celem pobytu jest zwiedzanie (45,8%), a co trzeci z nich – czas z rodziną (35,8%).

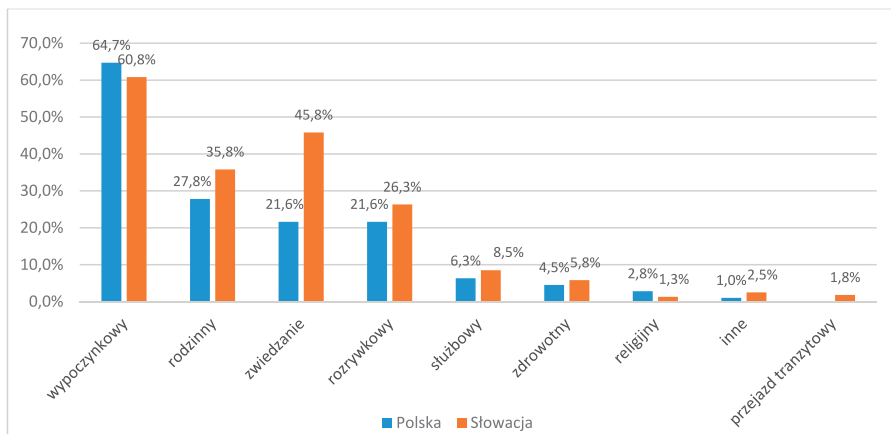
Rysunek 3. Kraj pochodzenia turystów odwiedzających Polskę

Cel odwiedzin turystów był zróżnicowany i zależny od stałego miejsca zamieszkania oraz tego, jakie miejsce było odwiedzane. Widać to na przykładzie wizyt ro-

dzinnych. W przypadku osób badanych po stronie słowackiej – na taki cel wskazało 35,8% z ogółu badanych pochodzących z województwa podkarpackiego lub kraju preszowskiego. Rzadziej był to motyw skłaniający do przyjazdu turystów pochodzących z Małopolski i z kraju żylińskiego. Pozostali odwiedzający badany teren w celach rodzinnych pochodzili z bardziej odległych części Polski lub Słowacji. Jest to jednak ważna informacja, ponieważ miała z pewnością wpływ na sposób i częstotliwość korzystania z lokalnej infrastruktury oraz rodzaju podejmowanej na miejscu aktywności.

Charakterystyka miejsca odwiedzin zachęcała do przyjazdu turystów o zróżnicowanych preferencjach. Na Podkarpaciu – powiat bieszczadzki przyciąga tych, którzy chcą wypocząć, powiat leski lub krośnieński zachęca do wypoczynku połączonego ze zwiedzaniem, a miasto Rzeszów do wypoczywania i korzystania z wielu rodzajów rozrywek. W przypadku powiatów małopolskich – celem przyjazdu był przede wszystkim wypoczynek, rzadziej łączyony ze zwiedzaniem, zwłaszcza w powiecie tarnzańskim. Kraj żyliński odwiedzali turyści nastawieni na zwiedzanie, połączone z wypoczynkiem. W kraju preszowskim dominowali zaś turyści mniej nastawieni na zwiedzanie, a bardziej na wypoczynek.

Turyści starsi częściej przyjeżdżali w celu wypoczynkowym (rys. 4), a im badani byli młodszy, tym chętniej łączyli wypoczynek z rozrywką. Osoby po 54 roku życia były mniej zainteresowane zwiedzaniem niż osoby młodsze.

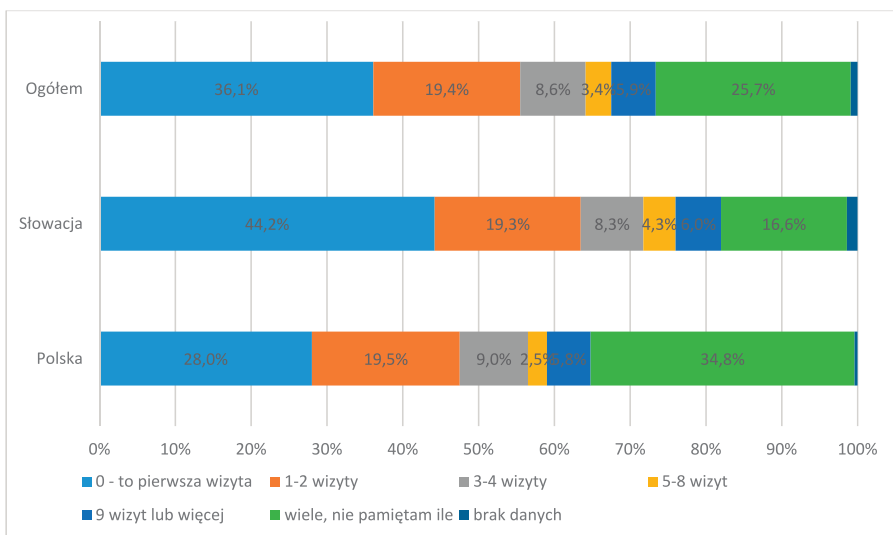

Rysunek 4. Cel przyjazdu do miejscowości/regionu*

* Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź

Nie wykazano natomiast występowania znaczących różnic w celach przyjazdów osób w podziale na płeć lub wykształcenie.

Nieco ponad ¼ osób odwiedzających region po polskiej stronie granicy to osoby przybyłe tam po raz pierwszy. Po stronie słowackiej takich turystów było więcej (44,2% ogółu badanych) – rysunek 5. W Polsce wśród nowych turystów wyraźnie dominowały osoby z Polski (87,5%). Wśród (dość nielicznych) gości zagranicznych, nowi turyści pochodzili najczęściej z Ukrainy. Na Słowacji osoby, które odwiedzały region po raz pierwszy najczęściej pochodziły z tego kraju (58,5% ogółu badanych). Biorąc pod uwagę kraj pochodzenia respondentów stwierdzono, że wśród odwiedzających Słowację Polaków przeważali ci, którzy odwiedzili ten region po raz pierwszy (59,6%), podobnie wśród Czechów – prawie połowa badanych była tu po raz pierwszy (49,3%).

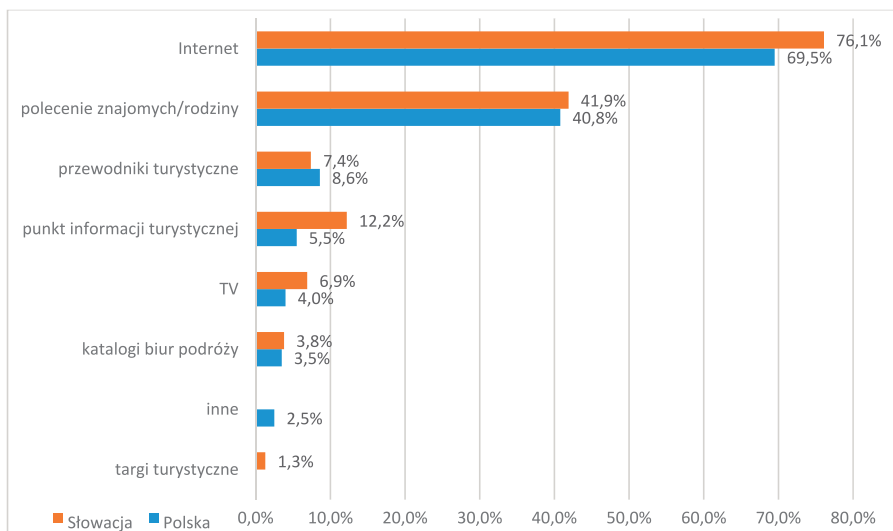

Rysunek 5. Wcześniejsze wizyty

Obraz ten tylko nieznacznie różni się w przypadku turystów odwiedzających region w celu rodzinnym – liczba osób, które były tu po raz kolejny pozostała niemal bez zmian (69,6% ogółu badanych po stronie polskiej oraz 55,6% ogółu badanych po stronie słowackiej).

Wśród badanych turystów odwiedzających region pogranicza polsko słowackiego wykazano zbliżony udział w strukturze osób powracających tam po raz kolejny (rys. 5). W Polsce takie osoby stanowiły 72% ogółu badanych, natomiast na Słowacji 55,8%.

Odwiedzający turyści byli dobrze przygotowani do wizyty w regionie, ale swoją wiedzę budowali głównie w oparciu o informacje dostępne w Internecie oraz wcześniejsze doświadczenia rodziny i znajomych. Średnio co 12 turysta korzystał z przewodnika turystycznego. W przypadku gości odwiedzających Słowację, nieco częściej niż wśród gości w Polsce występowały osoby korzystające także z informacji zdobywanych w punktach informacji turystycznej lub w telewizji (rys. 6).

Rysunek 6. Źródła wiedzy o regionie*

* Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź

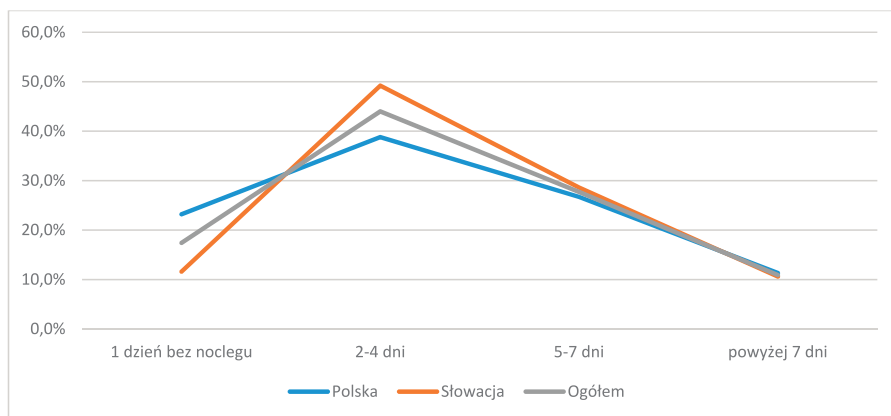
Rodzaj wykorzystywanych źródeł informacji, w dużej mierze był uzależniony od miejsca pochodzenia turystów: z katalogów biur podróży lub punktów informacji turystycznej częściej korzystali goście z zagranicy. Znaczenie miał również cel podróży – osoby, które przyjechały w celu zwiedzania lub w celach leczniczych częściej niż pozostali korzystali z profesjonalnych źródeł informacji (katalogi biur podróży lub informacje na targach turystyki).

Podczas analizy zebranych ankiet wykazano, że im turyści byli starsi, tym częściej korzystali z rozmaitych źródeł informacji, łącząc tradycyjne źródła (przewodniki,

informacje z punktów turystycznych lub biur turystycznych) z nowoczesnymi (Internet). Najmłodszy turyści zdają się głównie na źródła internetowe i polecane przez znajomych lub rodzinę.

3.2.1. Sposób spędzania czasu. Korzystanie z lokalnej infrastruktury

Większość badanych turystów przyjechała na dłużej niż na 1 dzień (82,6%). Najczęściej deklarowano pobyt 2-4 dniowy. Co dziesiąty turysta planował pobyt trwający dłużej niż 7 dni (rys. 7).

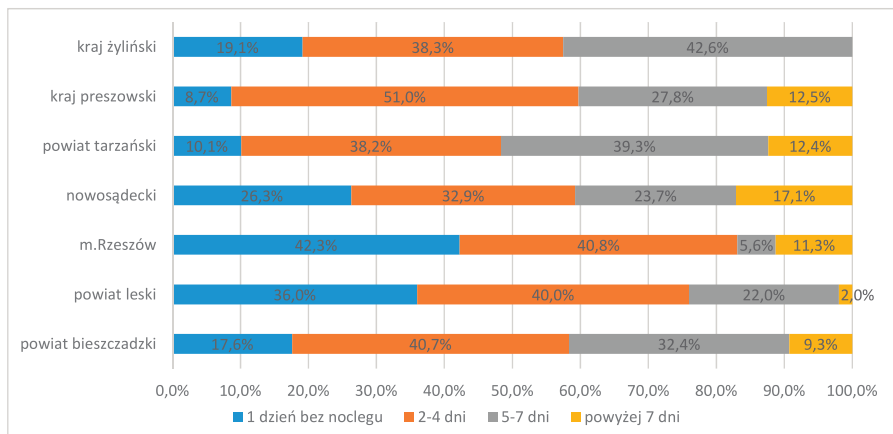

Rysunek 7. Planowana długość pobytu

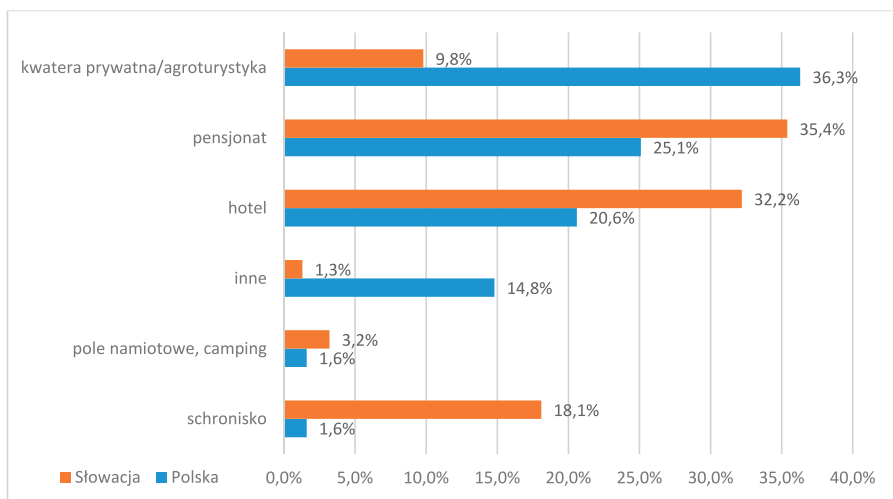
Wybór miejsca wpływał na długość planowanego pobytu (rys. 8). Dłuższe pobyty planowane były w tych miejscach, które cechowała bardzo wysoka atrakcyjność kulturowa i przyrodnicza. Po stronie słowackiej turyści spędzali więcej czasu w kraju żylińskim niż preszowskim, z kolei w Polsce więcej czasu poświęcali na pobyt w Tatrach, Bieszczadach, Beskidzie, natomiast krótsze były pobyty w mieście (Rzeszów).

Turyści odwiedzający polskie regiony pogranicza polsko-słowackiego mieli inne zwyczaje (i możliwości) noclegowe, niż turyści odwiedzający regiony słowackie (rys. 9). Osoby, które odwiedzały Słowację przynajmniej na 2 dni korzystały z noclegów, głównie w pensjonatach i hotelach. Co piąty z badanych turystów korzystał z możliwości noclegu w schronisku (wybrali jako cel pobytu Wysokie Tatry, miejscowości Domasa lub Kemp Tisava w Beskidzie Niskim). Z kolei w Polsce turyści wybierali najchętniej kwatery prywatne lub pensjonaty. Zarówno w Polsce, jak i na

Słowacji z hoteli korzystali goście odwiedzający miasta (np. Rzeszów, Zamek Orawski lub Bardejów). Goście odwiedzający Polskę chętniej niż osoby przyjeżdżające na Słowację, zatrzymywali się również u rodziny lub znajomych (14,8% – „inny” obiekt noclegowy).

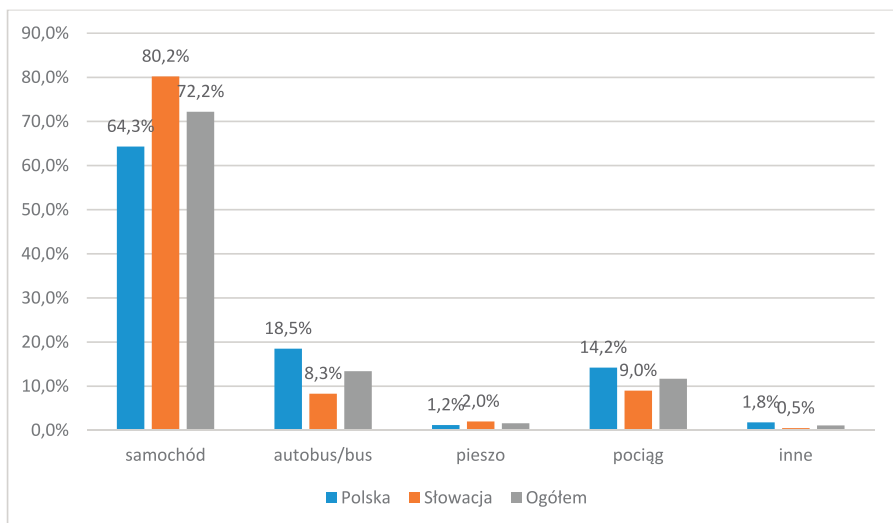

Rysunek 8. Planowana długość pobytu turystów zależnie od miejsca pobytu

Rysunek 9. Wykorzystywana baza noclegowa

Turyści odwiedzający badany region pogranicza polsko-słowackiego najczęściej poruszali się własnym środkiem transportu (rys. 10). W Polsce nieznacznie częściej niż na Słowacji wymieniono także autobus i pociąg, które były wykorzystywane z większą częstotliwością przez turystów, zwiedzających miasta (Rzeszów). Wykazano również, że turyści chętniej decydowali się na korzystanie z wymienionych środków transportu, w przypadku, kiedy miejsce docelowe podróży było łatwo dostępne (jak Bardejów) lub było raczej miejscem wypadowym wypraw, a zarazem miejscem noclegowym (jak Zakopane).

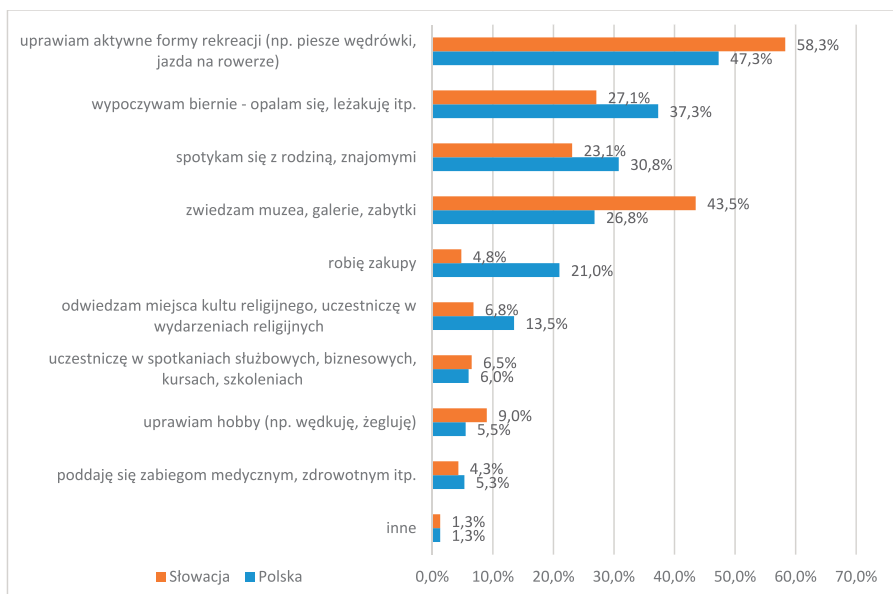

Rysunek 10. Rodzaj wykorzystywanego środka transportu

Wybór własnego samochodu jako głównego źródła transportu oznaczał, że turyści nie są wrażliwi na ewentualne braki organizacyjne (np. niewystarczająca sieć komunikacyjna), ale raczej na ilość i jakość dróg, ilość i pojemność parkingów, itp.

Ponad połowa turystów, odwiedzających region po stronie słowackiej i blisko połowa tych, którzy byli gośćmi po polskiej stronie granicy deklarowało, że spędzali czas aktywnie – uprawiając piesze wędrówki lub jeżdżąc na rowerze. Relatywnie liczni byli też ci, którzy odpoczywali biernie. Turyści na Słowacji chętniej wypełniali czas korzystając z ofert proponowanych przez obiekty kultury, natomiast w Polsce na spotkaniach z rodziną, robiąc zakupy lub uczestnicząc w wydarzeniach religijnych (rys. 11).

Na wykazane różnice miało wpływ kilka czynników. W Polsce badanie prowadzono głównie na obszarach związanych z turystyką pieszą/rowerową – bazujących głównie na walorach przyrodniczych, natomiast mniej na kulturowych. Tłumaczyłoby to relatywnie niskie zainteresowanie zwiedzaniem obiektów kultury, które na ww. obszarach występowały nieliczne. Drugim elementem wpływającym na zachowania badanych był powód, dla którego odwiedzili region. Przypomnijmy, że w przypadku polskich turystów, dość znacząca była liczba osób, które przyjechały w odwiedziny do rodziny/znajomych. Osoby te w szczególności deklarowały, że odpoczywały biernie lub przyjechały dla rozrywki – spędzając czas z rodziną, leniuchując, robiąc zakupy, uczestnicząc w uroczystościach lub imprezach. Zwiedzanie natomiast było domeną tych turystów, którzy za cel postawili sobie poznanie regionu/miasta lub byli w Karpatach przejazdem.

Rysunek 11. Sposób spędzania czasu*

* Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź

Nieco ponad połowa turystów odwiedzających region pogranicza w Polsce zamierzała odwiedzić inne miejsce, poza tym, które wybrano jako główny cel pobytu. Poniżej (tabela 15) przywołano te, które były wymieniane najczęściej.

Tabela 15. Miejscowości, które planują odwiedzić turyści w Polsce

Miejsce	Procent	Miejsce	Procent
Solina	53	Kraków	12
Polańczyk	50	Słowacja	10
Wetlina	33	Smerek	9
Cisna	24	Zakopane	9
Sanok	20	Bukowina Tatrzańska	8
Ustrzyki Dolne	20	Piwniczna	8
Muszyna	17	Komańcza	7
Wołosata	17	Białka Tatrzańska	6
Chochotów	16	Niedzica	5
Tylicz	15	Ustrzyki Górne	1
Lesko	14	Kościelisko	1
Muczne	14	Szczawnica	1

Plany zależały od tego, gdzie turyści spędzali czas (miejsca docelowego przyjazdu). Poniżej wymieniamy preferowane miejsca odwiedzin zależnie od tego miejsca:

- powiat krośnieński – Polańczyk, Solina, Wetlina, Wołosaty, Rymanów, Sanok, Iwonicz;
- powiat bieszczadzki – Berezki, Wetlina, Bukowiec, Cisna, Komańcza, Nowosiółki, Solina, Polańczyk, Muczne, Baligród, Smerek, Brzegi, Dwernik, Lesko, Ustrzyki Dolne, Pszczeliny;
- powiat leski – Cisna, Komańcza, Przysłop, Dukla, Wetlina, Lesko, Sanok, Polańczyk, Łobozew, Ustrzyki, Iwonicz, Solina, Zagórz, Teleśnica, Wołosata;
- miasto Rzeszów – Kraków, Warszawa;
- powiat nowotarski – nie wymieniono żadnego miejsca;
- powiat nowosądecki – Biecz, Tylicz, Solina, Bieszczady, Muszyna, Piwniczna Kamionka, Tyniec, Stary Sącz, Słowacja, Węgry, Szczawnica, Nidzica, Nowy Sącz, Rabka, Zakopane;
- powiat tatrzański – Zakopane, Nowy Targ, Chochotów, Słowacja, Kościelisko, Białka Tatrzańska, Bachledówka, Szczawnica, Niedzica, Sromowca, Niżna, Kraków, Wadowice, Lewocza, Krynica, Ząb, Kościelisko, Gliczarów, Nowy Targ, Bukowina Tatrzańska, Liptowski Mikulasz.

W przypadku turystów odwiedzających region po stronie słowackiej gotowość do przemieszczania się jest podobna – deklarację gotowości odwiedzenia innych miejscowości (niż docelowa) wyraziło 49,25 % z badanych osób (tabela 16).

Tabela 16. Miejsca, które planują odwiedzić turyści na Słowacji

Miejsce	Procent	Miejsce	Procent
Poprad	8,5	Zdziar	2,0
Schronisko pod Szarotką	3,3	Łomnica	1,8
Słoweński Raj	3,3	Wysokie Tatry	1,8
Tatry	2,8	Polska	1,3
Orawska Leśna	2,5	Preszów	1,3
Zakopane	2,5	Hervatov	1,0
Jaskinia Bielska	2,3	Koszyce	1,0
Zuberec	2,3	Krynica	1,0
Kupele	2,0	Niskie Tatry	1,0

Plany były zależne od tego, gdzie turyści spędzali czas (miejsca docelowego przyjazdu). Poniżej wymieniamy preferowane miejsca odwiedzin zależnie od tego miejsca:

- kraj preszowski – Poprad, Kupele, Bachledova Dolina, Bardejów, Dobra Domasa, Dukla, Hervatov, Hrabianol, Łomnica, Jaskinia Bielska, Preszów, Koszyce, Krynica, Polska, Smokowiec, Pieniny, Praga, Rysy, Schronisko nad Zielonym Stawem, nad Szarotką, Słowacki Raj, Svidnik, Tatrzański Park Narodowy, Wietlina, Tricklania, Tisava, Siravva, Zakopane, Zdziar,
- kraj żyliński – Budapeszt, Oświęcim, jaskinie, Liptov, Orawska Leśna, Zuberec.

Większość badanych turystów odwiedzających pogranicze po polskiej stronie potrafiła wskazać przynajmniej 1 lokalny produkt (75% badanych), chociaż część wskazań była bardzo ogólna (np. jedzenie, kuchnia). Nieco mniej turystów potrafiło taki produkt wskazać na Słowacji 47,5%.

Produkty regionalne najczęściej wymieniane przez turystów w Polsce przedstawia tabela 17, w której dominują produkty spożywcze, ale znalazła się też sztuka ludowa (2%) – w tabeli pominięto te produkty, które wskazało mniej niż 1% badanych (w tym dziczyznę, kluski ziemniaczane, moskole, knysze, kwas chlebowy).

Produkty wymieniane zależnie od głównego miejsca pobytu

- powiat krośnieński – piwo;
- powiat bieszczadzki – bryndza, oscypek, sery fuczki, gołąbki, miody, pierogi, piwo Ursa, piwo regionalne;
- powiat leski – placki po bieszczadzku, sery, ryby, rękodzieło;
- miasto Rzeszów – susz z owoców, woda z Iwonicza, Proziak, miody, knysze, bimber;
- powiat nowotarski – oscypek;
- powiat nowosądecki – miód, oscypek, sery, woda mineralna;
- powiat tatrzański – korale, termy, ciupaga, moskole, kwaśnica, baranina, oscypek, sztuka regionalna, szlaki tatrzańskie, wyroby skórzanе, wyroby drewniane, folklor.

Tabela 17. Produkty regionalne wymienione przez turystów odwiedzających Polskę

Produkt	Procent	Produkt	Procent
oscypek	27,8	wyroby skórzanе	2,3
sery	20,3	bryndza	2,0
piwa regionalne	13,5	sztuka ludowa (malowidła na szkle, rzeźby, muzyka)	2,0
woda mineralna	11,5	pstrągi/ryby	1,8
miody	10,5	żurek rzeszowski	1,8
góralski folklor (stroje, dodatki – chusty, ciupagi, skarpety gwara)	8,3	bundz	1,3
alkohol (nalewki, likiery, bimber)	5,5	chleb żytni na zakwasie	1,0
proziak	3,5	czosnek niedźwiedzi	1,0
pierogi	2,8	korbacze	1,0
kwaśnica	2,5		

Produkty regionalne wymienione przez więcej niż 1% badanych turystów na Słowacji zostały przedstawione w tabeli 18. Odnotowano dominację produktów spożywczych, przy czym tylko w przypadku ich części (podobnie jak po stronie polskiej) turyści potrafili przypisać regionalne/konkretne nazwy.

Produkty wymieniane zależnie od głównego miejsca pobytu:

- kraj preszowski – alkohol (śliwowica, piwo, wódka Strachanovica) bryndza, haluski, knedla, korbace, herbata tatrzańska, kwasnica, pierogi, sery, smażone sery, stroje góralskie, paluszki;
- kraj Żyliński – korbace, oscypki, paluszki, ser, stroje góralskie, wyroby drewniane.

Tabela 18. Produkty regionalne wymienione przez turystów odwiedzających Słowację

Produkt	Procent	Produkt	Procent
ser	13,5	korbacze	2,0
haluski	7,3	herbata tatrzańska	1,8
alkohol (wódka, bimber, wina, śliwowica)	4,0	oscypki	1,5
piwo regionalne	3,3	wyroby skórzane	1,5
pierogi	3,0	paluszki	1,3
kuchnia regionalna	2,5	stroje	1,0
bryndza	2,3		

3.2.2. Ocena wizyty

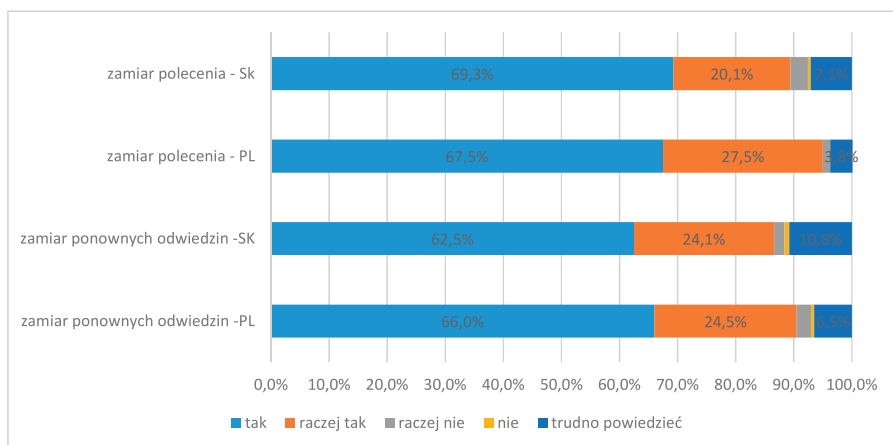
Na ocenę wizyty w regionie miało wpływ kilka wskaźników. Respondentów pytano wprost o poziom zadowolenia z wizyty, ale także o gotowość ponownego odwiedzania miejscowości/regionu lub polecenie przyjazdu innym osobom (co jest o tyle ważne, że aż 41,3% odwiedzających region kierowało się doświadczeniami znajomych i rodziny).

Ogólny poziom zadowolenia turystów był wysoki (96% po stronie słowackiej i 99,2% po stronie polskiej wyraziło zadowolenie), jedynie 4% turystów odwiedzających region po stronie słowackiej było niezadowolonych. W Polsce odsetek osób niezadowolonych wśród ogółu badanych turystów wynosił mniej niż 1%. Nieco więcej osób było umiarkowanie zadowolonych z wizyty – w każdym z ww. krajów stanowili oni grupę 15,5% badanych.

Turyści odwiedzający Słowację, którzy byli tylko umiarkowanie zadowoleni lub niezadowoleni to głównie goście Domasy lub Kemp Tisavy. Były to najczęściej osoby w wieku powyżej 45 roku życia, z wykształceniem wyższym. Osoby te zdecydowały się na co najmniej 5 noclegów. Wiedzę o miejscu pobytu zaczerpnęły z katalogów lub punktów informacji turystycznej, ewentualnie z telewizji. Część z nich była w danym miejscu już wcześniej. Przyjechali biernie wypoczywać lub w celach zdrowotnych.

Z kolei goście umiarkowanie zadowoleni z wizyty po stronie polskiej, to osoby, które zatrzymały się tu na jedną noc lub dwie, częściej w Rzeszowie lub Krynicy niż w innych miejscach. Dla nich to na ogół nie była pierwsza wizyta. Spędzali czas odwiedzając rodzinę, robiąc zakupy lub biernie odpoczywając. Część z nich przyjechała tu również służbowo.

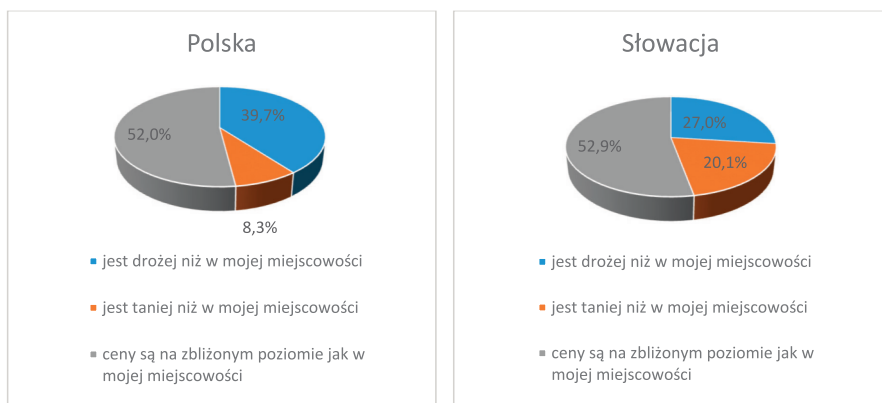
Bardzo wysoki był także poziom zadowolenia mierzony dwoma innymi wskaźnikami: gotowością ponownego przyjazdu w dane miejsce oraz gotowością polecenia go jako miejsca wizyty znajomym i rodzinie (rys. 12). W obu przypadkach oceny znaczącej większości badanych wskazywały na wysoki poziom zadowolenia – oceny pozytywne wahały się w przedziale od 87 do 95%. Bardziej entuzjastyczni byli goście odwiedzający polską stronę pogranicza. Duże znaczenie dla wystawianych ocen miało to, czy wizyta, w czasie której doszło do badania była pierwszą w tym regionie, czy kolejną. Te osoby, które odwiedzały region wielokrotnie były bardziej skłonne do tego, by wrócić tu jeszcze raz oraz aby polecić przyjazd innym. Osoby, które odwiedzały region po raz pierwszy niemal równie często jak pozostali byli zadowoleni ze swojego pobytu, a nawet umiarkowanie przychylnie temu, żeby polecić przyjazd innym, ale już nie, żeby samemu wrócić do odwiedzanego miejsca.

Rysunek 12. Gotowość powrotu do regionu i gotowość polecenia innym regionu jako atrakcyjnego turystycznie

Bardziej zadowolone z pobytu były osoby, które związały swój pobyt z aktywnością kulturalną (zwiedzanie), sportową i rekreacyjną (aktywny wypoczynek, uprawianie hobby) lub (zaplanowanym) biernym odpoczynkiem. Powrót do regionu planowali najczęściej turyści, którzy przyjechali tu w celach rodzinnych (78,7%), aktywnego wypoczynku (69,4%), rozrywki (67%) lub w celach poznawczych (62,7%). Częściej gotowi do powrotu byli turyści, którzy o możliwych atrakcjach dowiedzieli się od znajomych i rodziny, a także w punktach turystycznych – można uznać, że to sygnał, że te źródła dysponowały informacjami pewnymi, dopasowanymi do potrzeb tych osób i w efekcie spędzały one czas w atrakcyjny sposób i w odpowiadających im miejscach. Te osoby, które spędzały czas aktywnie (zwiedzanie, rekreacja, odwiedzanie miejsc kultu), chętniej niż inni byli gotowi polecić przyjazd do regionu innym osobom.

Poziom cen nie miał wpływu na ocenę atrakcyjności odwiedzanej miejscowości. Ceny w odwiedzanych miejscowościach przez połowę turystów (niezależnie od regionu) oceniane były jako podobne do tych, w których na co dzień mieszkają badani (rys. 13). Jednak 39,7% odwiedzających region po stronie polskiej uznało, że ceny są wyższe – byli to zwłaszcza turyści zagraniczni (ze Słowacji i z Ukrainy) oraz z odległych regionów w Polsce (warmińsko-mazurskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie). Na Słowacji ceny były oceniane jako zbyt wysokie przez turystów zagranicznych, zwłaszcza z Węgier.

Rysunek 13. Poziom cen w odwiedzanej miejscowości/regionie

Tabela 19. Braki zauważane przez turystów – w podziale na odwiedzane powiaty/regiony w %*

	Powiat krośnieński	Powiat bieszczadzki	Powiat leski	m. Rzeszów	Powiat Nowosądecki	Powiat Tatrzański	Kraj preszowski	kraj żyliński
Obiekty sportowe	–	8,0	21,4	33,3	13,2	18,9	18,1	33,3
Transport/komunikacja	66,7	34,0	–	12,5	–	35,1	6,9	–
Lokale gastronomiczne	–	4,0	–	2,1	5,3	13,5	10,3	–
Imprezy/obiekty rozrywkowe	–	10,0	–	6,3	5,3	10,8	8,6	–
Wydarzenia/obiekty kultury	–	2,0	7,1	12,5	–	10,8	14,7	–
Infrastruktura noclegowa	–	6,0	–	2,1	–	–	2,6	–
Oferta atrakcji dla dzieci/młodzieży	–	–	14,3	6,3	18,4	13,5	11,2	33,3
Obsługa turystyki pieszej	–	8,0	7,1	–	7,9	10,8	10,3	33,3
Infrastruktura techniczna	33,3	40,0	64,3	39,6	47,4	13,5	24,1	–
Inne	–	4,0	21,4	6,3	10,5	–	10,3	–

* Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź

Ocena mocnych i słabych stron regionów została dokonana na podstawie stanu i jakości zastanej infrastruktury oraz dostępności do oferowanych atrakcji turystycznych (tabela 19). Odnotowano, że problemy komunikacyjne (braki w organizacji transportu lokalnego) były najczęściej wykazywane w powiecie krośnieńskim i powiecie tatrzańskim. Więcej obiektów sportowych (basenów, siłowni, w tym siłowni zewnętrznych, ścieżek rowerowych) chcieliby turyści odwiedzający miasto Rzeszów lub kraj żyliński. W powiecie tatrzańskim i preszowskim zwracano uwagę na braki w ofercie gastronomicznej (tu także na to, że punkty gastronomiczne były wcześniej zamykane). Tylko nieliczni turyści zwracali uwagę na braki w infrastrukturze noclegowej. W powiecie bieszczadzkiem, leskim i nowosądeckim turyści wykazali braki w infrastrukturze technicznej: zły stan dróg, brak parkingów, brak bankomatów. W kraju żylińskim – akcent przesunięty został na brak oferty skierowanej dla dzieci i młodzieży, ale także na zły stan infrastruktury dotyczącej turystyki pieszej (nieodnowione mapy, zaniedbane szlaki, brak toalet przy szlakach). Na te ostatnie zwracali także

uwagę turyści odwiedzający powiat tatrzański, kraj preszowski, powiat bieszczadzki i leski – choć był to z ich perspektywy mniejszy problem niż pozostałe.

3.2.3. Wnioski z badania turystów

1. Zarówno w Polsce, jak i na Słowacji profil turystów biorących udział w badaniu był zbliżony do siebie pod względem posiadanego poziomu wykształcenia. Inna natomiast była struktura wiekowa – wśród turystów odwiedzających Słowację więcej niż w Polsce było turystów w wieku 35–54 lata niż w Polsce, a mniejszy osób w wieku 65 i więcej.
2. Turyści odwiedzający pogranicze po słowackiej stronie byli bardziej zróżnicowani pod względem pochodzenia niż ci, którzy odwiedzali polską stronę pogranicza – w obu krajach dominowali turyści krajowi, ale Słowację częściej niż Polskę odwiedzali turyści zagranicni.
3. Najczęstszym celem przyjazdu turystów po polskiej strony granicy był wypoczynek, a drugorzędne były inne powody (zwiedzanie, rozrywka i czas z rodziną). W przypadku turystów po słowackiej stronie granicy te pozostałe cele miały większe znaczenie.
4. Cel odwiedzin był zależny od stałego miejsca zamieszkania, tego, jakie miejsce było odwiedzane oraz wieku turystów.
5. Nieco ponad ¼ osób odwiedzających region po polskiej stronie granicy to osoby przybyłe tam po raz pierwszy. Po stronie słowackiej takich turystów było więcej.
6. Odwiedzający turyści byli dobrze przygotowani do wizyty w regionie, ale swoją wiedzę budowali głównie w oparciu o informacje dostępne w Internecie oraz wcześniejsze doświadczenia rodziny i znajomych. O wybieranych źródłach wiedzy decydowało miejsce pochodzenia turystów, wieku i celu podróży.
7. Większość badanych turystów przyjechała na dłużej niż na 1 dzień (82,6%). Najczęściej deklarowano pobyt 2–4 dniowy. Co dziesiąty turysta planował pobyt trwający dłużej niż 7 dni. Dłuższe pobyty planowane były w tych miejscach, które cechowała bardzo wysoka atrakcyjność kulturowa i przyrodnicza.
8. Turyści odwiedzający polskie regiony pogranicza polsko-słowackiego mieli inne zwyczaje (i możliwości) noclegowe, niż turyści odwiedzający regiony słowackie. Osoby, które odwiedzały Słowację przynajmniej na 2 dni korzystały z noclegów, głównie w pensjonatach i hotelach, w Polsce turyści wybierali najchętniej kwatery prywatne lub pensjonaty.

9. Turyści odwiedzający badany region pogranicza polsko-słowackiego najczęściej poruszali się własnym środkiem transportu.
10. Ponad połowa turystów, odwiedzających region po stronie słowackiej i blisko połowa tych, którzy byli gośćmi po polskiej stronie granicy deklarowało, że spędzali czas aktywnie – uprawiając piesze wędrówki lub jeżdżąc na rowerze. Relatywnie liczni byli też ci, którzy odpoczywali biernie.
11. Turyści na Słowacji chętniej wypełniali czas korzystając z ofert proponowanych przez obiekty kultury, natomiast w Polsce na spotkaniach z rodziną, robiąc zakupy lub uczestnicząc w wydarzeniach religijnych.
12. W każdym z krajów, ponad połowa turystów odwiedzających region zamierzała odwiedzić inne miejsce, poza tym, które wybrano jako główny cel pobytu.
13. Większość badanych w Polsce i prawie połowa turystów na Słowacji potrafiła wskazać przynajmniej 1 lokalny produkt.
14. Ogólny poziom zadowolenia turystów był wysoki (96% po stronie słowackiej i 99,2% po stronie polskiej wyraziło zadowolenie), zarówno wyrażony wprost, jak i przez gotowość ponownego przyjazdu w dane miejsce oraz gotowość polecenia go jako miejsca wizyty znajomym i rodzinie.
15. Bardziej zadowolone z pobytu były osoby, które związały swój pobyt z aktywnością kulturalną (zwiedzanie), sportową i rekreacyjną (aktywny wypoczynek, uprawianie hobby) lub (zaplanowanym) biernym odpoczynkiem.

4. Turystyka na terenie pogranicza polsko-słowackiego – czego warto się dowiedzieć?

4.1. Przegląd istniejących baz wiedzy o turystyce w regionie

Dane statystyczne warto pozyskiwać ze źródeł, o których wiemy, że dysponują informacjami wysokiej jakości, to znaczy dane są aktualne, gromadzone w oparciu o poprawne i jawne założenia metodologiczne (zwłaszcza dotyczące źródła pozyskanych danych lub – w przypadku danych empirycznych – sposobu doboru osób badanych).

Takie walory mają bazy danych gromadzone przez publiczne instytucje, w szczególności przez statystykę publiczną. Informacje statystyczne można znaleźć w publikacjach, jak i w zasobach elektronicznych Głównego Urzędu Statystycznego (stat.gov.pl) lub Urzędu Statystycznego Republiki Słowackiej (datacube.statistics.sk). W ramach statystyki publicznej w Polsce oprócz Głównego Urzędu Statystycznego, posiadającego swoją siedzibę w Warszawie, w każdym województwie znajdują się podlegające mu Urzędy Statystyczne, które realizują zadania ogólnopolskie z zakresu różnych dziedzin statystycznych. Urząd Statystyczny w Rzeszowie, podobnie jak Urząd Statystyczny w Preszowie specjalizuje się m.in. w badaniach z dziedziny turystyki.

Statystyka publiczna przekazuje także informacje do Eurostatu (Europejski Urząd Statystyczny). Jest to urząd Komisji Europejskiej, którego siedziba znajduje się w Luksemburgu. To dobre źródło informacji, jeśli chcemy ocenić, czy turystyka w Polsce rozwija się podobnie jak w innych krajach (np. sąsiednich).

4.1.1. Dodatkowe źródła informacji o turystyce po polskiej stronie granicy

Źródłem wiedzy o zasobach gmin i powiatów mogą być także dokumenty przygotowywane przez Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w likwidacji (<http://www.codgik.gov.pl>), którego funkcje przejmuje Główny Urząd Geodezji i Kartografii (<http://www.gugik.gov.pl>). Tu gromadzone dane przenoszone są na mapy, m.in. topograficzne, ortofotomapy, ogólnogeograficzne oraz sozologiczne (które zawierają informacje o formach ochrony środowiska przyrodniczego, degra-

dacji komponentów środowiska, obszarach przeciwdziałania degradacji i rekultywacji środowiska przyrodniczego).

Oprócz ww. instytucji informacje na temat turystyki publikuje między innymi Ministerstwo Sportu i Turystyki. Na prowadzonej przez Ministerstwo stronie internetowej (www.turystyka.gov.pl) publikowanych jest kilka rejestrów:

- Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych – CEOTIPUNPUT,
- Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych – CEOTIPT – Archiwum,
- Centralny Wykaz Przewodników Górskich – CWPG,
- Centralny Wykaz Organizatorów Szkoleń dla Kandydatów na Przewodników Górskich – CWOS,
- Centralny Wykaz Obiektów Hotelarskich – CWOH.

Na stronach Ministerstwa Sportu i Turystyki znajdziemy także zwarte raporty pokazujące ogólne (na poziomie krajowym) trendy rozwoju turystyki. Są to materiały opracowane na podstawie badań statystycznych prowadzonych przez Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

Cennym źródłem informacji o regionie może być też ekoportal (ekoportal.gov.pl) – to strona internetowa zawierające informacje pochodzące z Ministerstwa Środowiska. Portal ten jest elementem realizowanych wytycznych INSPIRE (zawarte w Dyrektywie Europejskiej, a służące zebraniu kompleksowej informacji przestrzennej dotyczących danego regionu, porównywalnych dla danego kraju lub innych krajów Unii Europejskiej). Znajdziemy tu między innymi opisy parków narodowych i krajoobrazowych oraz możliwość obejrzenia ich map (obejmujące dane dotyczące ewidencji gruntów, mapę zasobów leśnych, gleb, zbiorowisk roślinnych, ochrony flory, fauny, walorów krajoobrazowych, zasobów kulturowych, udostępniania do zwiedzania i edukacji ekologicznej, zagospodarowania przestrzennego, syntezy planu ochrony – takie informacje znajdziemy także na stronie Polskich Parków Narodowych – <http://zpppn.pl/>). Wiedzę o zasobach przyrodniczych możemy uzupełnić też o dane dotyczące obiektów geoturystycznych, planowanych zmian granic obszarów Natura 2000, korytarzy ekologicznych i innych wpływających na planowane działania turystyczne dzięki mapom Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (geoserwis.gdos.gov.pl).

Zbiory danych dotyczących środowiska, turystyki, zasobów gospodarczych i społecznych można znaleźć też na portalu dane.gov.pl. Portal zawiera dokumenty, raporty, wykazy, mapy gromadzone przez agendy państwowe.

Możemy poszukiwać także danych dotyczących zasobów i możliwości turystycznych poszczególnych obszarów w bazach tworzonych przez stowarzyszenia lub klastry przedsiębiorców.

4.1.2. Dodatkowe źródła informacji o turystyce po słowackiej stronie granicy

Na Słowacji, podobnie jak w Polsce, najważniejsze statystyki gromadzone są przez Krajową Statystykę Publiczną. Dodatkowe informacje można też znaleźć na stronach Ministerstwa Transportu i Budownictwa (<https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7>). Ministerstwo gromadzi i publikuje (poza regulacjami prawnymi) w szczególności takie informacje jak:

- rejestr organizacji turystycznych (można znaleźć tu informacje o tym, kto odpowiada za organizację usług turystycznych w poszczególnych regionach kraju);
- statystyki ruchu turystycznego – to opracowania powstałe głównie na bazie pochodzących z Urzędu Statystycznego Republiki Słowackiej, ale uwzględniające także alternatywne źródła danych (portale: www.slovakia.travel i www.trip.slovakia.travel);
- opracowania tematyczne związane z turystyką – np. analiza konkurencyjności i wykorzystania poza sezonem ośrodków narciarskich lub raport z badania centrów informacji turystycznej.

Zbiory informacji dotyczących turystyki znajdziemy także na stronach internetowych:

- portale turystyczne:
 - <http://slovakia.travel/> – gromadzone są tu informacje o miejscach, które warte są odwiedzenia, ale także o dostępnej bazie noclegowej, możliwościach dojazdu i usługach turystycznych; ciekawym uzupełnieniem strony jest wykaz informacji o tych miejscach turystycznych, które przygotowano z myślą o osobach o obniżonej sprawności ruchowej lub samodzielności, np. ze względu na poważne wady wzroku;
- portale turystyczne, specjalizujące się w wybranych typach turystyki:
 - agroturystyka (<http://agroturist.sk>), na której znajdziemy oprócz katalogu miejsc noclegowych także informacje i dane gromadzone i upowszechniane

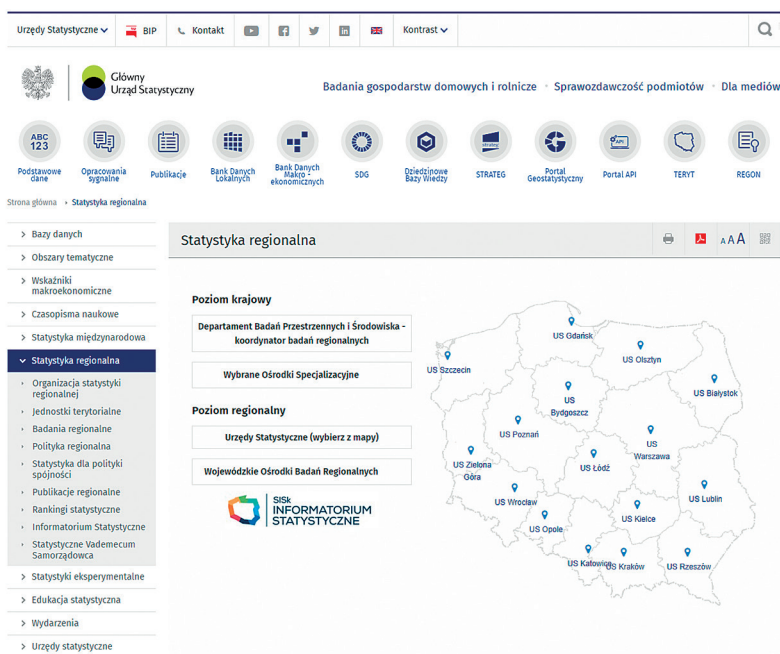
- przy wsparciu Agencji Edukacji i Nauki (SEA); znajdziemy tu gotowe, eksperckie opracowania dotyczące trzech kwestii:
- rozwoju regionalnego
 - rozwoju turystyki
 - działań służących upowszechnianiu wiedzy o rozwoju obszarów wiejskich i turystyki
- turystyka biznesowa (<http://www.slovakconvention.sk/>)
- portal stowarzyszeń działające na rzecz rozwoju turystyki, jak:
 - Stowarzyszenia Turystyki Republiki Słowackiej (<http://www.zcsr.sk>) – znajdziemy tu między innymi materiały edukacyjne, diagnozy prognozy i uwarunkowania rozwoju turystyki
 - Słowackie Stowarzyszenie Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki (www.agroturist.sk)
 - portale zrzeszeń podmiotów oferujących usługi turystyczne:
 - Stowarzyszenia Łaźni Słowackich (<http://ask.sk/>)
 - Stowarzyszenie Hoteli i Restauracji Słowacji (<https://www.ahrs.sk>) – tu znajdziemy między innymi opracowania Urzędu Statystycznego dotyczące wykorzystania obiektów noclegowych,
 - Słowackie Stowarzyszenie Biur Podróży i Agencji Podróży (www.sacka.eu),
 - stowarzyszenie operatorów kolejek linowych i wyciągów narciarskich – LAVEX (www.lavex.sk).

4.2. Jakie informacje są gromadzone?

Statystyka publiczna publikuje gromadzone dane w kilku formach:

- publikacji – zawierają dane przetworzone i zestawione w opracowania o charakterze porównawczym
 - raporty są wygodne w stosowaniu, jeśli poszukiwane są standardowe dane lub potrzebne są porównania dla różnych obszarów,
 - dobrym uzupełnieniem takich publikacji są dołączane do nich zwykle edytowalne tabele z wynikami – można łatwiej wyselekcjonować z nich te informacje, które są nam potrzebne,
 - ważnym elementem publikacji jest wstęp metodologiczny (często pomijany przez odbiorców w lekturze), który zawiera między innymi informacje o źródłach i sposobie gromadzenia danych oraz definicje pojęć, do których odnoszą się analizy – informacje te pozwalają uniknąć błędów,

- część publikacji ma charakter przeglądowy – zawierają zestaw kluczowych informacji i stanowią podstawę dla prostych lub przekrojowych diagnoz (Portret Terytorium, Vademecum Samorządowca, Atlas Regionów)
- map i wykresów (np. na portalu geostatystycznym). Zawierają one wiele informacji wskazujących zwłaszcza na sytuację gospodarczą i społeczną gmin.

Rysunek 14. Strona Głównego Urzędu Statystycznego – możliwość wyboru Urzędu w danym mieście wojewódzkim

Podobnie jak w Polsce, również na Słowacji na stronie Urzędu Statystycznego Republiki Słowacji znajdziemy:

- możliwość samodzielnego wyboru interesujących statystyk,
- publikacje raportów z badań,
- publikacje zwarte dotyczące regionów,
- metadane i definicje kategorii mierzonych w badaniach statystycznych.

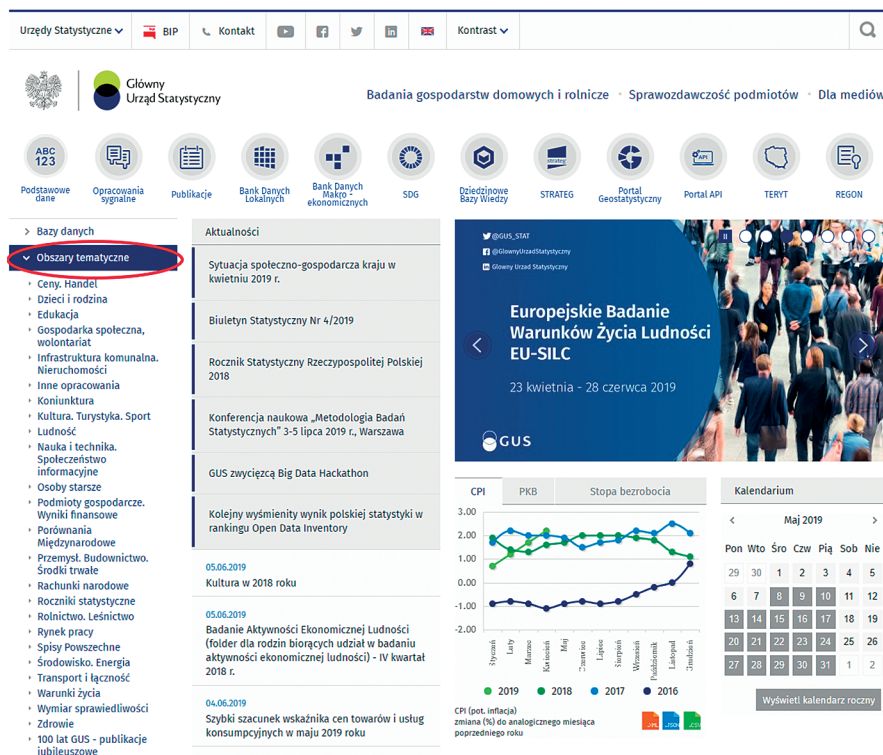
4.3. Jak wyszukiwać informacje?

4.3.1. Wyszukiwanie danych – polska statystyka publiczna

Jeśli jesteśmy zainteresowani gotowymi analizami i publikacjami tematycznymi wydawanymi przez statystykę publiczną, można wyszukać je w następujący sposób.

Na głównej stronie Głównego Urzędu Statystycznego (<https://stat.gov.pl/>) z lewej strony panelu wybieramy zakładkę „Obszar tematyczny” (rys. 15).

Po wybraniu z menu opcji „obszary tematyczne” wyświetlą się tematy, według których porządkowane są dane, m.in. „Ceny i handel”; „Dzieci i rodzina”, „Kultura. Turystyka. Sport” (rys. 16).

The screenshot shows the website interface with the 'Obszary tematyczne' menu item highlighted in red. Below the menu, there is a main banner for 'Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności EU-SILC' and a line chart showing CPI (pot. inflacja) changes from 2016 to 2019 across various sectors.

Obszary tematyczne

- Ceny, Handel
- Dzieci i rodzina
- Edukacja
- Gospodarka społeczna, wolontariat
- Infrastruktura komunalna
- Nieruchomości
- Inne opracowania
- Konjunktura
- Kultura, Turystyka, Sport
- Ludność
- Nauka i technika
- Spółczesność informacyjne
- Osoby starsze
- Podmioty gospodarcze
- Wyniki finansowe
- Porównania międzynarodowe
- Przemysł, Budownictwo
- Srodki trwałe
- Rachunki narodowe
- Roczniki statystyczne
- Rolnictwo, Leśnictwo
- Rynek pracy
- Spisy Powszechne
- Srodowisko, Energia
- Transport i łączność
- Warunki życia
- Wymiar sprawiedliwości
- Zdrowie
- 100 lat GUS - publikacje jubileuszowe

Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności EU-SILC
23 kwietnia - 28 czerwca 2019

CPI (pot. inflacja) zmiana (%) do analogicznego miesiąca poprzedniego roku

Sygnalizator	2019	2018	2017	2016
Nymerik	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Leży	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Mieszano	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Kolejniczk	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Maj	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Zamieszano	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Lepiej	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Sieroznik	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Wzrostnik	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Publikozmian	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Lubozmian	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5
Zmianobok	~1.5	~1.5	~1.5	~1.5

Kalendarium
Maj 2019

Pon	Wto	Śro	Czw	Pią	Sob	Nie
29	30	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	1	2

Wyświetl kalendarz roczny

Rysunek 15. Wybór obszaru tematycznego z menu głównego

The screenshot shows the main page of the Statistical Office of Poland. On the left, there is a 'Bazy danych' (Data Bases) menu with a sub-section 'Obszary tematyczne' (Thematic Areas). The 'Kultura, Turystyka, Sport' (Culture, Tourism, Sport) category is highlighted with a red circle. The main content area features a large banner for the 'Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności EU-SILC' (European Survey of Living Conditions EU-SILC) and a line chart showing the CPI (Consumer Price Index) for various categories from 2016 to 2019. A calendar for May 2019 is also visible.

Rysunek 16. Wybór tematu z obszaru tematycznego

W obszarze tematycznym rozwija się lista, z której można wybrać określoną tematykę, która w danej chwili jest poszukiwana przez użytkownika. Po wybraniu określonego obszaru tematycznego, strona prze kierowuje użytkownika do okna zawierającego listę dostępnych publikacji (rys. 17)

The screenshot shows the detailed view of the 'Kultura, Turystyka, Sport' category. It displays a list of publications under the heading 'Zeszyty metodologiczne' (Methodological Papers). The table below shows the list of publications:

Lp.	Rodzaj	Tytuł dokumentu	Data	Archiwum
1		Statystyka kultury	20.04.2018	
2		Badania podróży rezydentów oraz przyjazdów niereszydowców do Polski	20.04.2018	

Lp.	Rodzaj	Tytuł dokumentu	Data	Archiwum
1		Kultura w 2018 roku	05.06.2019	
2		Wyniki Finansowe instytucji kultury w okresie I-XII 2018 roku	22.03.2019	
3		Przemysły kultury i kreatywne w latach 2014-2016	28.09.2016	
4		Kultura w 2017 roku	03.09.2018	

Rysunek 17. Zbiory danych dla obszaru tematycznego „Kultura, Turystyka, Sport”

Wybierając konkretną publikację należy zwrócić uwagę na poniższe elementy:

- data publikacji nie jest tożsama z tym, za jaki okres opublikowano dane,
- publikacje mają różny charakter, mogą to być:
 - tablice z danymi (zwierają na ogół dane, które stale są monitorowane a wykazy aktualizowane),
 - informacje sygnałne (zapowiedzi dalszych rozszerzonych informacji),
 - notatki informacyjne – krótkie informacje z wynikami badań statystycznych – do tych materiałów często dołączone są dane edytowalne, które łatwiej wykorzystać jest we własnych analizach,
 - publikacje – wydawane rzadziej, często w cyklu rocznym, obejmujące bardzo wiele, szczegółowych informacji, często dołączane są zbiorcze tabele, które można samodzielnie edytować.

Każdy z rodzajów publikacji jest odpowiednio oznaczony (rys. 18):

	Publikacja
	Informacja sygnałna
	notka informacyjna
	Tablica

Rysunek 18. Rodzaje danych publikowanych dla obszarów tematycznych

W podobny sposób można poruszać się po stronie Urzędu Statystycznego w Rzeszowie (<https://rzeszow.stat.gov.pl>). Materiałów poszukujemy korzystając z belki zawierającej menu (rys. 19). Znajdziemy tu: opracowania bieżące (zarówno opracowania sygnałne, jak i komunikaty i biuletyny), publikacje i foldery, jak i przekierowania do baz Głównego Urzędu Statystycznego.

Po wybraniu opcji „Opracowania sygnałne” otworzy się wykaz opracowań poszegregowanych według tematów, dla których były gromadzone dane. Należy znaleźć interesujący nas obszar i dział, a następnie wybrać materiały, które chcemy przestudiować (rys. 20).

Rysunek 19. Wyszukiwanie opracowań na stronie Urzędu Statystycznego w Rzeszowie

Rysunek 20. Opracowania bieżące Urzędu Statystycznego w Rzeszowie

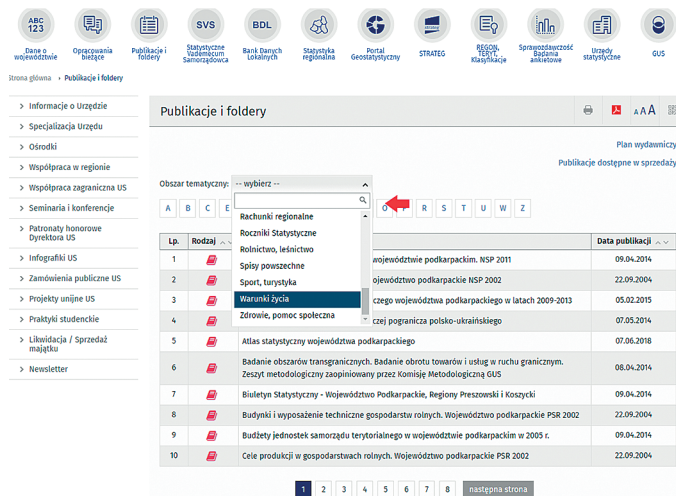
Przjrzyjmy się zawartości strony po wyborze opcji „Opracowania bieżące”. Po ich wybraniu z menu górnego, wyświetlają się dwie zakładki: „Opracowania sygnałne” oraz „Komunikaty i biuletyny” (rys. 21).

Rolnictwo, leśnictwo				
Lp.	Rodzaj	Tytuł dokumentu	Data	Archiwum
1		Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim w 2016 r.	21.02.2018	
2		Wstępny szacunek głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w województwie podkarpackim w 2012 r.	22.08.2012	

Sport, turystyka				
Lp.	Rodzaj	Tytuł dokumentu	Data	Archiwum
1		Turystyka w województwie podkarpackim w 2018 r.	31.05.2019	
2		Kultura fizyczna w Polsce w 2016 r.	31.07.2017	

Rysunek 21. Opracowanie bieżące w ramach obszaru tematycznego „Sport, turystyka”

Inne możliwości daje przeszukiwanie „Publikacji i folderów” (patrz rys. 19). W zakładce znajdziemy pełne opracowania danych uporządkowane alfabetycznie. Ze względu na liczbę publikacji (pochodzą z wielu lat i dotyczą wszystkich badanych obszarów tematycznych) warto skorzystać z wyszukiwarki, którą zobaczymy po wejściu w zakładkę menu (rys. 22). Wyszukiwarka dotyczy „obszarów tematycznych” i poruszamy się po niej strzałką.

Rysunek 22. Wybór obszaru tematycznego wewnątrz zakładki „Publikacje i foldery”

Dla zilustrowania zawartości wybrano obszar tematyczny „Sport, turystyka” z którego wybieramy najbardziej interesującą nas publikację (rys. 23).

na główna > Publikacje i foldery

Informacje o Urzędzie
 Specjalizacja Urzędu
 Ośrodki
 Współpracę w regionie
 Współpraca zagraniczna US
 Seminary i konferencje
 Patronaty honorowe Dyrektora US
 Infografiki US
 Zamówienia publiczne US
 Projekty unijne US
 Praktyki studenckie
 Likwidacja / Sprzedaż majątku

Publikacje i foldery

Plan wydawniczy
 Publikacje dostępne w sprzedaży

Obszar tematyczny: Sport, turystyka

K P T

Lp.	Rodzaj	Tytuł dokumentu	Data publikacji
1		Kluby sportowe w latach 2004-2006	09.04.2014
2		Kultura fizyczna w Polsce w latach 2015 i 2016	30.11.2017
3		Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017	30.11.2018
4		Turystyka w województwie podkarpackim w latach 2014 i 2015	31.08.2016

Rysunek 23. Wybór publikacji w ramach danego obszaru tematycznego

Przjrzyjmy się, jakie materiały znajdziemy dla konkretnej publikacji – wybraliśmy publikację „Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017”. Po wybraniu, znajdziemy krótką informację o zawartości – cel opracowania, opis obszaru, którego dotyczy oraz datę publikacji. Możemy zapoznać się z raportem badania i – w razie potrzeby skorzystać także z tablic przygotowanych w formacie Excel (rys. 24).

Tablice są uporządkowane zgodnie z oznaczeniami w raporcie. Pierwszy arkusz pliku zawiera spis treści, pomagający w odszukaniu interesujących nas informacji (rys. 25).

Gotowe opracowania wraz z dostępnymi mapami dostępne są w Atlasie Regionów. Znajdziemy go na witrynie GUS wybierając z bocznego menu „Bazy danych”. W wybranej zakładce znajdują się dwie bazy, z których będziemy korzystali w podczas prowadzonych prac: wyżej wspomniany Atlas Regionów oraz Bank Danych Lokalnych.

trona główna · Publikacje i foldery · Sport, turystyka

- > Informacje o Urzędzie
- > Specjalizacja Urzędu
- > Ośrodki
- > Współpraca w regionie
- > Współpraca zagraniczna US
- > SeminaRIA i konferencje
- > Patronaty honorowe Dyrektora US
- > Infografiki US
- > Zamówienia publiczne US
- > Projekt unijne US
- > Praktyki studenckie
- > Likwidacja / Sprzedaż majątku
- > Newsletter

Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017

Data publikacji: 30.11.2018

Celem opracowania jest porównanie zasobów oraz stopnia wykorzystania bazy noclegowej funkcjonującej na sąsiadujących ze sobą obszarach przygranicznych Polski, Słowacji i Ukrainy.

W publikacji zaprezentowano informacje dotyczące:

- po stronie polskiej województw: lubelskiego, podkarpackiego, małopolskiego i śląskiego,
- po stronie słowackiej: Środkowej i Wschodniej Słowacji,
- po stronie ukraińskiej obwodów: lwowskiego, wołyńskiego i zakarpaciekiego, a także iwanofrankowskiego, który wprawdzie nie leży bezpośrednio przy granicy z Polską, ale najkrótsza odległość dzieląca go od tej granicy jest mniejsza od 50 km.

Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017
Spatial diversification of tourism on the borderland between Poland, Slovakia and Ukraine in the years 2015–2017

Pliki do pobrania

- Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017
0.64 MB
- Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017 - tablice
0.12 MB

Rysunek 24. Przykładowa publikacja w ramach obszaru tematycznego

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
1	SPIS TREŚCI																				
2																					
3	TABL.1 TURYSTYCZNA BAZA NOCLEGOWA NA POGRANICZU POLSKO-SŁOWACKO-UKRAIŃSKIM																				
4	TOURIST ACCOMMODATION ESTABLISHMENTS ON THE BORDERLAND BETWEEN POLAND, SLOVAKIA AND UKRAINE																				
5																					
6	A	CZĘŚĆ POLSKA																			
7		POLISH PART																			
8	B	CZĘŚĆ SŁOWACKA																			
9		SLOVAKIAN PART																			
10	C	CZĘŚĆ UKRAIŃSKA																			
11		UKRAINIAN PART																			
12																					
13	TABL.2 WYBRANE WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE INFRASTRUKTURY NOCLEGOWEJ I JEJ WYKORZYSTANIA																				
14	SELECTED RATES REGARDING ACCOMMODATION AND ITS OCCUPANCY																				
15																					
16	A	CZĘŚĆ POLSKA																			
17		POLISH PART																			
18	B	CZĘŚĆ SŁOWACKA																			
19		SLOVAKIAN PART																			
20	C	CZĘŚĆ UKRAIŃSKA																			
21		UKRAINIAN PART																			

Rysunek 25. Tablice uzupełniające dla publikacji „Przestrzenne zróżnicowanie funkcjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w latach 2015–2017”

▼ Bazy danych

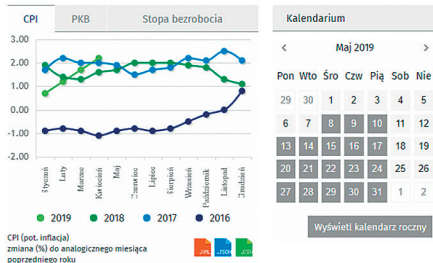
- Atlas Regionów
- Bank danych Lokalnych
- Bank Danych Makroekonomicznych
- Bank Danych Polska
- Baza organizacji oraz instytucji polskich i polonijnych za granicą
- Demografia
- Handel zagraniczny
- Platforma Analityczna SWAID - Dziedziczne Bazy Wiedzy
- SDDS
- SDG - Cele Zrównoważonego Rozwoju
- STRATEG

▼ Obszary tematyczne

- Ceny, Handel
- Dzieci i rodzina
- Edukacja
- Gospodarka społeczna, wolontariat
- Infrastruktura komunalna, Nieruchomości
- Inne opracowania
- Koniunktura
- Kultura, Turystyka, Sport
- Łudność
- Nauka i technika, Społeczeństwo informacyjne
- Osoby starsze

Aktualności

- Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju w kwietniu 2019 r.
- Biuuletyn Statystyczny Nr 4/2019
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018
- Konferencja naukowa „Metodologia Badań Statystycznych” 3-5 lipca 2019 r., Warszawa
- GUS zwyciężyła Big Data Hackathon
- Kolejny wysmienity wynik polskiej statystyki w rankingu Open Data Inventory
- 31.05.2019
Polska w liczbach 2019
- 31.05.2019
Produkt Krajowy Brutto w pierwszym kwartale 2019 roku
- 31.05.2019
Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej na obszarach przyszarzanych na terenie Polski w latach 2017-2018

Rysunek 26. Atlas Regionów w menu GUS

Po wejściu do Atlasu Regionów otworzy się strona główna (rys. 26). Kliknięcie na mapę Polski lub hasło „Graficzna prezentacja danych” przekieruje nas do zbiorów danych oraz funkcji Atlasu.

Atlas Regionów pozwala na przeglądanie danych dla wybranych obszarów tematycznych z danego terytorium (województwa, powiatu, gminy), wygenerowanie dla nich mapy, tablic statystycznych oraz sporządzenie porównań.

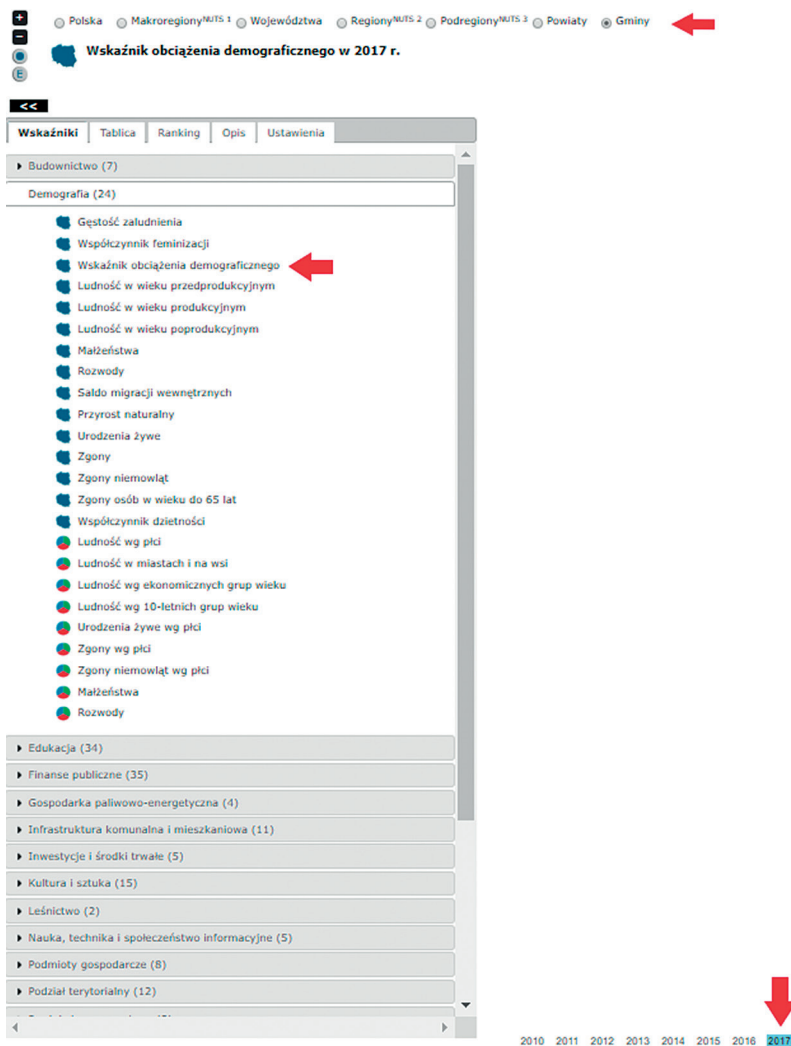
W menu znajdującym się po lewej stronie okna (rys. 27) można wybrać poszukiwane przez nas informacje: terytorium, dla którego chcemy znaleźć dane oraz temat będący przedmiotem analizy (rys. 28). W pierwszej kolejności wybieramy obszar, z interesującymi nas danymi: zaznaczamy, czy ma to być cały kraj, czy podział na makroregiony, województwa, regiony, podregiony, powiaty lub gminy. Następnie w rozwijanym menu wybieramy wskaźnik, który chcemy przedstawić na mapie.

Wskaźniki są pogrupowane w obszary tematyczne. Wreszcie w dolnej części menu znajduje się rok, z którego pochodzą dane, które pokażą się na mapie.

Rysunek 27. Atlas Regionów – strona główna

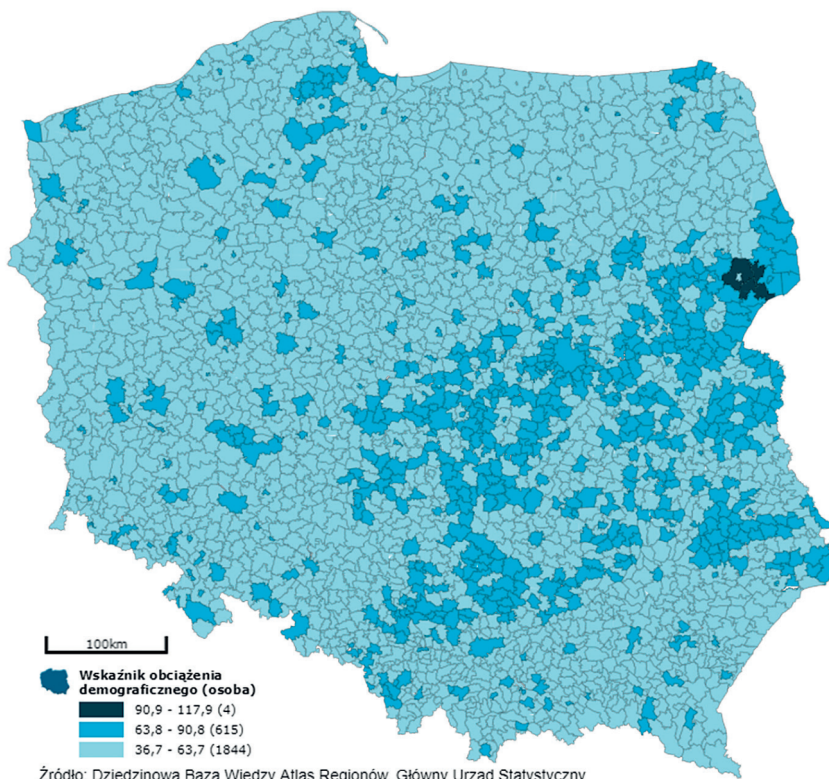
Rysunek 28. Zbiory Atlasu Regionów

Jeśli chcielibyśmy sprawdzić jakie było obciążenie demograficzne w gminach w 2017 roku – wybieramy „gminy”, w obszarze tematycznym „Demografia”: „Wskaźnik obciążenia demograficznego” oraz rok „2017” (rys. 29).

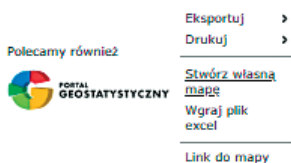
Rysunek 29. Atlas Regionów – wybór poszukiwanych danych

W efekcie dokonanych wyborów pojawia się mapa z wynikami (rys. 30). Kliknięcie na gminę powoduje podświetlenie szczegółowych danych.

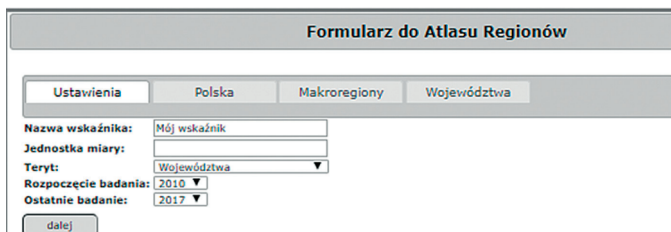
Rysunek 30. Mapa ilustrująca wskaźnik obciążenia demograficznego gmin

Całość danych można wyeksportować w formacie umożliwiającym edycję – w prawej górnej części strony znajduje się polecenie, które pozwoli nam wykonać to zadanie (rys. 31).

Rysunek 31. Polecenia w menu Atlasu Regionów

W Atlasie Regionów można także stworzyć własną mapę. Po wybraniu z menu opcji tworzenia własnej mapy (rys. 32) pojawia się menu, w którym wpisujemy w zakładce „Ustawienia” jak nazywa się nasz wskaźnik, w jakich jednostkach jest mierzony (np. procent, liczba), jakiego terytorium dotyczy (np. województwo lub powiat), po zatwierdzeniu informacji przyciskiem „dalej” przechodzimy do tabeli, w której możemy dla tej jednostki wpisać wartości.

Formularz do Atlasu Regionów

Ustawienia Polska Makroregiony Województwa

Nazwa wskaźnika:

Jednostka miary:

Teryt:

Rozpoczęcie badania:

Ostatnie badanie:

Rysunek 32. Tworzenie własnych map – Atlas Regionów

Nieco bardziej wymagający jest proces samodzielnego wyszukiwania danych w Banku Danych Lokalnych (BDL). Warto jednak podjąć taki wysiłek, ponieważ dzięki temu można znaleźć dodatkowe dane, które odnoszą się do interesującego nas obszaru tematycznego i administracyjnego.

Przyjrzymy się procesowi wyszukiwania danych na przykładzie danych demograficznych dla powiatu. Wejście do Banku Danych Lokalnych (BDL) można znaleźć na stronie GUS w dwóch miejscach: w menu górnym znajduje się ikona „Bank Danych Lokalnych” a w menu bocznym z kolei znajdziemy wykaz „Bazy danych”, wśród których znajduje się przekierowanie do Banku Danych Lokalnych (rys. 33).

Interesujące nas Informacje BDL można znaleźć na kilka sposobów. Najprostsze jest wyszukiwanie ich według dziedzin. Nieco bardziej wymagające jest wyszukiwanie „danych dla jednostki terytorialnej” (rys. 34). Aby wybrać sposób wyszukiwania danych wystarczy kliknąć na odpowiednią ikonę ze strony głównej BDL.

Po wybraniu wyszukiwania danych według dziedziny otwiera się menu z listą dostępnych dziedzin (rys. 35).

W ramach dziedzin znajdziemy grupy tematów bardziej szczegółowych. Posłużmy się przykładem dziedziny „Turystyka”. Po jej wybraniu wyświetlą się grupy tematów, m.in. „Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych” czy też „Stopień wykorzystania turystycznych obiektów noclegowych”. Kliknięcie wybranego tematu odsłania kolejne, bardziej szczegółowe tematy, dla których zgromadzono dane (rys. 36).

Główny Urząd Statystyczny

Badania gospodarstw domowych i rolnicze · Sprawozdawczość podmiotów · Dla mediów

Podstawowe dane

Opracowania sygnalne

Publikacje

Bank Danych Lokalnych

Bank Danych Makro-ekonomicznych

SDG

Dziennikowe Bazy Wiedzy

STRATEG

Portal Geostatystyczny

Portal API

TERYT

REGON

▼ Bazy danych

- Atlas Regionów
- Bank Danych Lokalnych
- Bank Danych Makroekonomicznych
- Bank Danych Polska
- Baza organizacji oraz instytucji polskich i polonijnych za granicą
- Demografia
- Handel zagraniczny
- Platforma Analityczna SWAID - Dziedziny Bazy Wiedzy
- SDGS
- SDG - Cele Zrównoważonego Rozwoju
- STRATEG

▼ Obszary tematyczne

- Ceny, Handel
- Dzieci i rodzina
- Edukacja
- Gospodarka społeczna,

Aktualności

- Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju w kwietniu 2019 r.
- Biuletyn Statystyczny Nr 4/2019
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018
- Konferencja naukowa „Metodologia Badań Statystycznych” 3-5 lipca 2019 r., Warszawa
- GUS zwycięzca Big Data Hackathon
- Kolejny wysmienity wynik polskiej statystyki w rankingu Open Data Inventory
- 31.05.2019
- Polska w liczbach 2019

Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności EU-SILC
23 kwietnia - 28 czerwca 2019

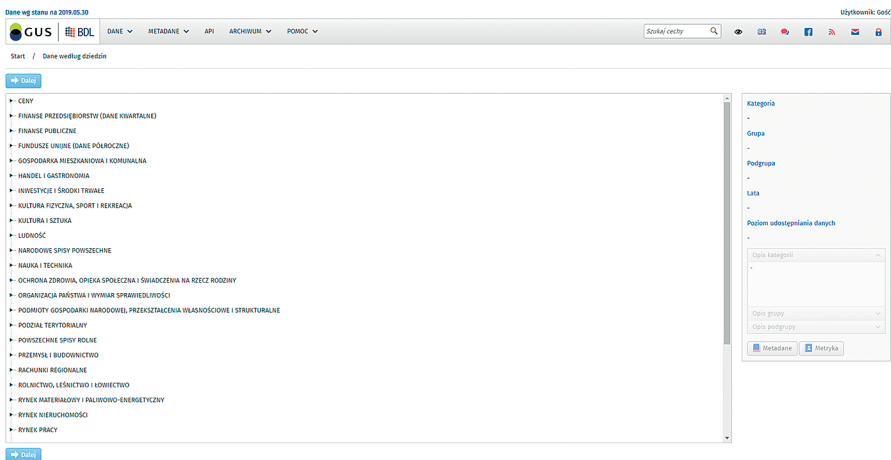

Rysunek 33. Korzystanie z Banku Danych Lokalnych

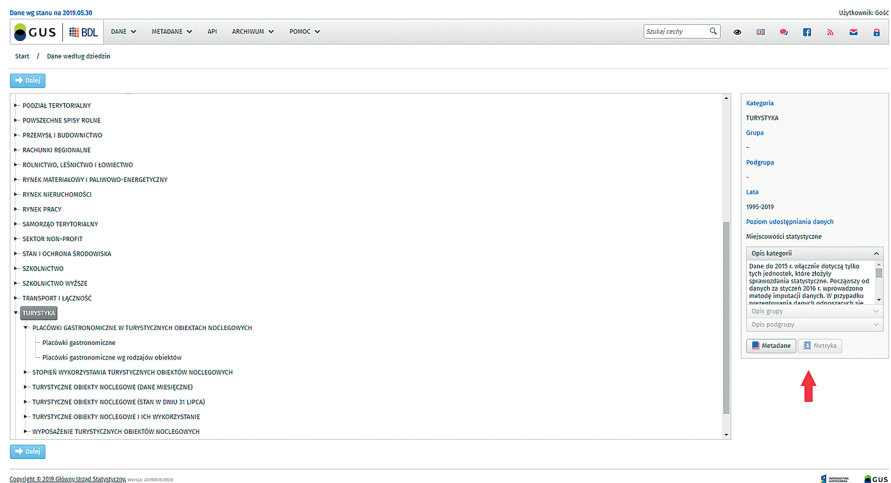
BANK DANYCH LOKALNYCH jest największą w Polsce bazą danych o gospodarce, społeczeństwie i środowisku. BDL oferuje ponad 40 tys. och statystycznych przegrupowanych tematycznie. Pierwsze dane pochodzą z 1995 roku.

- Dane i wskaźniki opisują wielkość statystyczną, gminy, powiaty, województwa i Polskę, a także jednostki zgodne z nomenklaturą NUTS makroregiony, regiony i podregiony.
- Stosze informacje (statystyki roczne i wieloletnie) są na bieżąco uzupełniane oraz aktualizowane.
- Dodatkowe opcje: Potret terytorium, Ranking, Statystyczne wskaźniki samorządowa, Wykazniki zrównoważonego rozwoju dostępne są w Działalności Bazach Wiedzy - Statystyka wieloletniowa - [Eksploruj Terytoria BDL](#). Zapraszamy!

Rysunek 34. Menu Banku Danych Lokalnych

Rysunek 35. Wyszukiwanie danych z użyciem funkcji „Dane według dziedzin”

Rysunek 36. Grupy i podgrupy tematów w ramach dziedzin tematycznych

Po prawej stronie podświetli się opis kategorii. Warto się z nim zapoznać – są tu informacje dla jakiego terytorium zbierano dane, dla jakich lat oraz jak dokładnie

rozumiane są informacje, z którymi mamy się zapoznać (jak są definiowane poszczególne pojęcia, np. jakie miejsca noclegowe są zliczane, a jakie pominięto (rys. 37).

Kategoria

TURYSTYKA

Grupa

TURYSTYCZNE OBIEKTY NOCLEGOWE (DANE MIESIĘCZNE)

Podgrupa

-

Lata

2009-2019

Poziom udostępniania danych

Regiony (NUTS 2)

Opis kategorii

Dane do 2015 r. włącznie dotyczą tylko tych jednostek, które złożyły sprawozdania statystyczne. Począwszy od danych za styczeń 2016 r. wprowadzono metodę imputacji danych. W przypadku nierzeczywistych danych odnotowanych się

Opis grupy

Dane od stycznia 2012 roku z badania KT-1 dotyczą wszystkich turystycznych obiektów noclegowych posiadających 10 lub więcej miejsc noclegowych (łącznie z pokojami gościnnymi i kwaterami aparturystycznymi) za lata 2009-2011

Opis podgrupy

 Metadane
 Metryka

Rysunek 37. Metadane – opis badanych kategorii

Po wyborze szczegółowego tematu wyświetli się kolejna plansza, na której musimy zaznaczyć rok lub lata, dla których chcemy pozyskać dane (rys. 38). Jeśli nie zrobiliśmy tego wcześniej, możemy na tym etapie przyjrzeć się szczegółom sposobu gromadzenia danych – ich opis znajduje się pod ikonkami przy nazwie kategorii, grupy i podgrupy. Wybór roku zatwierdzamy przyciskiem „Dalej”.

W dalszym kroku wybieramy jednostkę terytorialną, dla której poszukujemy danych (rys. 39). W przypadku danych dla powiatów, warto zaznaczyć w menu (zakładka „Poziom”), jakie województwo nas interesuje. W okienku poniżej zobaczymy listę powiatów, dla których zgromadzone są dane. Można strzałkami przeczucić interesujące nas powiaty do prawego okna – to dla tych elementów przeprowadzone będzie wyszukanie. Swój wybór zatwierdzamy przyciskiem „Dalej”.

Dane wg stanu na 2019.05.30

 DANE ▾ METADANE ▾ API ARCHIWUM ▾ POMOC ▾

Start / Dane według dziedzin / Wymiary

Kategoria: **TURYSTYKA**
 Grupa: **STOPIEŃ WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH**
 Podgrupa: **Stoień wykorzystania**
 Wymiary: Wskaźniki; Lata
 Ostatnia aktualizacja: 2019-05-29

W okresie 1 I - 31 XII. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez liczbę wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

➔ **Dalej** **Pobierz**

Wybrano 0 informacji (limit 3500)

Lata

2018	stopień wykorzystania miejsc noclegowych
2017	
2016	
2015	
2014	
2013	
2012	

Zaznaczonych: 1/9 Zaznaczonych: 0/1

➔ **Dalej** **Pobierz**

Rysunek 38. Wybór roku i szczegółowego zakresu obserwacji

Kategoria: **TURYSTYKA**
 Grupa: **STOPIEŃ WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH**
 Podgrupa: **Stoień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem wg powiatów**
 Wymiary: Wskaźniki; Lata
 Ostatnia aktualizacja: 2019-05-29

➔ **Dalej**

Układ administracyjny ▾

 Podział terytorialny Znajdź jeden element

Poziom: **POLSKA; PODKARPACIE** Zaznacz

Wybrane
Powiat bieszczadzki
Powiat brzozowski
Powiat dębicki
Powiat jarosławski
Powiat jasielski
Powiat kolbuszowski
Powiat krośnieński
Powiat leżajski
Powiat lubaczowski
Powiat łanucki
Powiat mielecki
Powiat niżański
Powiat przemyski
Powiat przeworski
Powiat ropczycko-sędziszowski
Powiat rzeszowski
Powiat sanocki
Powiat stałowowski
Powiat strzyżowski

Wybranych elementów: 3

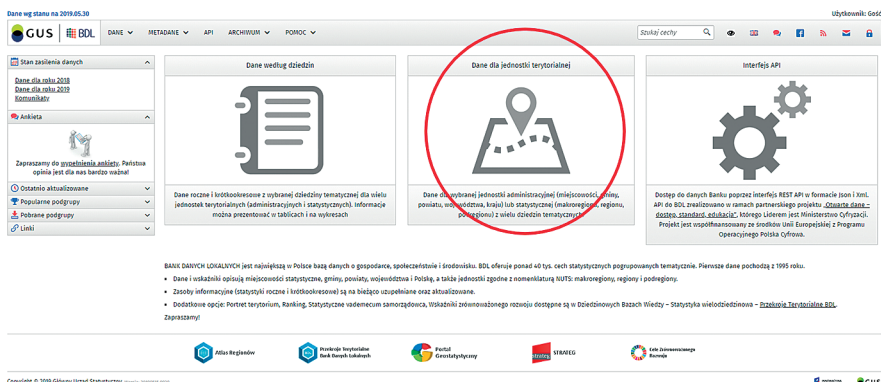
➔ **Dalej**

Rysunek 39. Wybór jednostki terytorialnej

W rezultacie tych operacji uzyskamy dostęp do tablicy z wynikami (rys. 40).
Druga metoda jest nieco trudniejsza. Po ukazaniu zawartości wybranej opcji, w przypadku, gdy poszukiwane są dane dla konkretnej jednostki administracyjnej, np. dla miasta Przemyśl, z menu górnego wybieramy opcję „Dane dla jednostki terytorialnej” (rys. 41).

Kategoria: TURYSTYKA													
Grupa: STOKIER WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH													
Podgrupa: Stokier wykorzystania miejsc noclegowych system agencjonalny													
Wymiary: Wskaźniki, Lata													
Ostatnia aktualizacja: 2019-05-29													
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Jednostka terytorialna</th> <th>stopień wykorzystania miejsc noclegowych</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>2018</td> </tr> <tr> <td></td> <td>[N]</td> </tr> <tr> <td>Powiat bieszczadzki</td> <td>33,5</td> </tr> <tr> <td>Powiat leżajski</td> <td>23,6</td> </tr> <tr> <td>Powiat rzeszowski</td> <td>27,7</td> </tr> </tbody> </table>		Jednostka terytorialna	stopień wykorzystania miejsc noclegowych		2018		[N]	Powiat bieszczadzki	33,5	Powiat leżajski	23,6	Powiat rzeszowski	27,7
Jednostka terytorialna	stopień wykorzystania miejsc noclegowych												
	2018												
	[N]												
Powiat bieszczadzki	33,5												
Powiat leżajski	23,6												
Powiat rzeszowski	27,7												

Rysunek 40. Wyniki wyszukiwania

Dane wg stanu na 2019.05.30

Użytkownik: Guest

Stronka: czesty

Stany: Dane według dziedziny, Dane dla jednostki terytorialnej, Interfejs API

Dane dla jednostki terytorialnej

Dane dotyczące wybranej jednostki administracyjnej (mięjsceowości, gminy, powiatu, województwa, kraju lub statystycznej jednostki regionalnej, województwa) w skali: dziedziny terytorialnej.

BANK DANYCH LINGUALNYCH jest największą w Polsce bazą danych o gospodarstwie, społeczeństwie i środowisku. BDL oferuje ponad 40 tys. cech statystycznych pogrupowanych tematycznie. Pierwsze dane pochodzą z 1995 roku.

- Dane i wskaźniki opisują miejscowość statystyczną, gminy, powiaty, województwa i Polskę, a także jednostki zgodne z nomenklaturą NUTS makroregionalnej, regionalnej i podregionalnej.
- Zasoby informacyjne (statystyki roczne i wieloletnie) są na bieżąco uzupełniane oraz aktualizowane.
- Dostępne opcje: Portret terytorium, Ranking, Statystyczne zaobserwowanie samorządności, Wykazniki zrównoważonego rozwoju dotyczące są w: Źródło: [Dane dla jednostki terytorialnej](#).

© 2019 Główny Urząd Statystyczny

Rysunek 41. Wyszukiwanie danych z użyciem funkcji „Dane dla jednostki terytorialnej”

W kolejnym kroku w oknie „Wyszukiwany tekst” wpisujemy nazwę miejscowości (np. Przemyśl). Wyszukiwanie można prowadzić również po nazwie powiatu lub gminy. Niektóre nazwy miejscowości mogą występować nawet w kilku województwach. Jeżeli wiadomo, gdzie położona jest miejscowość warto wybrać jej województwo (rys. 42).

Dane wg stanu na 2019.06.06 Użytkownik: Gość

GUS BDL DANE ▾ METADANE ▾ API ARCHIWUM ▾ POMOC ▾ Szukaj cechy 🔍

Start / Dane dla jednostki terytorialnej

Wyszukiwany tekst: Przemyski

Województwo: **Podkarpackie** (wybór z listy)

Układ jednostek terytorialnych: Układ administracyjny

🔍 Szukaj

➡ Dalej

Kod	Nazwa jednostki terytorialnej	Lokalizacja	Rodzaj jednostki terytorialnej	Lata obowiązywania
1862000	Powiat m.Przemyski	PODKARPACIE	Powiat	1995-2019
1813082	Przemyski (2)	PODKARPACIE / Powiat przemyski	Gmina wiejska (2)	1995-2019
1862011	Przemyski (1)	PODKARPACIE / Powiat m.Przemyski	Gmina miejska (1)	1995-2019
0807012-0182225	Przemysław	LUBUSKIE / Powiat sulęciński / Krzeszyce (2)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018
3218045-0782698	Przemysław	ZACHODNIOPOMORSKIE / Powiat tobeski / Resko - obszar wiejski (5)	Miejscowość statystyczna	2002, 2007-2018
3205065-0782698	Przemysław	ZACHODNIOPOMORSKIE / Powiat gryficki / Resko - obszar wiejski (5)	Miejscowość statystyczna	1998
2210042-0157820	Przemysław	POMORSKIE / Powiat nowodworski / Stegna (2)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018
1419065-0564010	Przemysław	MAZOWIECKIE / Powiat plocki / Gąbin - obszar wiejski (5)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018
1005032-0726168	Przemysław	LÓDZKIE / Powiat towiński / Chąbno (2)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018
1862011-0971672	Przemyski	PODKARPACIE / Powiat m.Przemyski / Przemyski (1)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018

🔍 Szukaj

➡ Dalej

Strona 1 z 2, elementy od 1 do 10 z 11

Rysunek 42. Wybór jednostki terytorialnej

Zauważmy, że im precyzyjniejszą informację podamy (np. określimy województwo, tym precyzyjniejsze będzie także wyszukanie (rys. 43).

Dane wg stanu na 2019.06.06 Użytkownik: Gość

GUS BDL DANE ▾ METADANE ▾ API ARCHIWUM ▾ POMOC ▾ Szukaj cechy 🔍

Start / Dane dla jednostki terytorialnej

Wyszukiwany tekst: Przemyski

Województwo: **Podkarpackie**

Układ jednostek terytorialnych: Układ administracyjny

🔍 Szukaj

➡ Dalej

Kod	Nazwa jednostki terytorialnej	Lokalizacja	Rodzaj jednostki terytorialnej	Lata obowiązywania
1862000	Powiat m.Przemyski	PODKARPACIE	Powiat	1995-2019
1813082	Przemyski (2)	PODKARPACIE / Powiat przemyski	Gmina wiejska (2)	1995-2019
1862011	Przemyski (1)	PODKARPACIE / Powiat m.Przemyski	Gmina miejska (1)	1995-2019
1862011-0971672	Przemyski	PODKARPACIE / Powiat m.Przemyski / Przemyski (1)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018

🔍 Szukaj

➡ Dalej

Strona 1 z 1, elementy od 1 do 4 z 4.

Rysunek 43. Wybór jednostki terytorialnej BDL, c.d.

Po wyszukaniu miejscowości, należy zdecydować jaki „Rodzaj jednostki terytorialnej” nas interesuje: czy Miejscowość statystyczna (w naszym przykładzie obejmująca miasto i powiat grodzki), powiat czy gmina (rys. 44).

Dane wg stanu na 2019.06.06 Użytkownik: G6SC

 DANE ▼ METADANE ▼ API ARCHIWUM ▼ POMOC ▼

Start / Dane dla jednostki terytorialnej

Wyszukiwany tekst:
 Województwo:
 Układ jednostek terytorialnych:

Kod	Nazwa jednostki terytorialnej	Lokalizacja	Rodzaj jednostki terytorialnej	Lata obowiązywania
1862000	Powiat m.Przemysł	PODKARPACIE	Powiat	1995-2019
1813082	Przemysł (2)	PODKARPACIE / Powiat przemyski	Gmina wiejska (2)	1995-2019
1862011	Przemysł (1)	PODKARPACIE / Powiat m.Przemysł	Gmina miejska (1)	1995-2019
1862011-091672	Przemysł	PODKARPACIE / Powiat m.Przemysł / Przemysł (1)	Miejscowość statystyczna	1998, 2002, 2007-2018

Strona 1 z 1, elementy od 1 do 4 z 4.

Rysunek 44. Wybór jednostki terytorialnej BDL, c.d.

Po wybraniu opcji „Gmina miejska”, w aplikacji otwiera się nowe okno, gdzie zostały zgromadzone dane na temat gminy miejskiej Przemysł w podziale na obszary tematyczne (rys. 45).

Jednostka terytorialna: Przemysł (1)
 Rodzaj jednostki terytorialnej: Gmina miejska
 Lokalizacja: MAKROREGION WSCHODNI / PODKARPACIE / REGION PODKARPACIE / PODREGION PRZEMYSKI / Powiat m.Przemysł

Temat

- Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki
- Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci
- Ludność w miastach w % ogółu ludności (dane kwartalne)
- Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
- Ludność w wieku przedprodukcyjnym (7 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w podziale na miasto i wieś
- Ludność w wieku przedprodukcyjnym (7 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
- Ludność wg funkcjonalnych grup wieku i płci w podziale na miasto i wieś
- Ludność wg grup wieku i płci
- Ludność wg miejsca zamieszkania i płci w podziale na miasto i wieś
- Ludność wg płci oraz w podziale na miasto i wieś (dane kwartalne)
- Ludność wg pojedynczych roczników wieku i płci
- Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem
- Wskaźnik obciążenia demograficznego

Wybrany zakres tematyczny (liczba kategorii / grup / podgrup): 1 / 5 / 14

Rysunek 45. Wybór obszaru tematycznego

Po wybraniu określonego obszaru tematycznego (np. Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci) należy wybrać lata, za które szukamy danych. Jeśli planujemy badania porównawcze, możemy wybrać kilka lat na raz. W tym celu należy przytrzymać klawisz SHIFT i za pomocą kursora zaznaczyć wybrane lata (rys. 46).

Jednostka terytorialna Przemysł (1)
 Rodzaj jednostki terytorialnej Gmina miejska
 Lokalizacja MAKROREGION WSCHODNI / PODKARPACIE / REGION PODKARPACIE / PODREGION PRZEMYSKI / Powiat m.Przemysł

Dalej

Temat

- Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki
- Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci
- Ludność w miastach w % ogółu ludności (dane kwartalne)
- Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
- Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w podziale na miasto i wieś
- Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
- Ludność wg funkcjonalnych grup wieki i płci w podziale na miasto i wieś
- Ludność wg grup wieku i płci
- Ludność wg miejsca zamieszkania i płci w podziale na miasto i wieś
- Ludność wg płci oraz w podziale na miasto i wieś (dane kwartalne)
- Ludność wg pojedynczych roczników wieku i płci
- Udział ludności wg ekonomicznych grup wieki w % ludności ogółem
- Wskaźnik obciążenia demograficznego

Wybrany zakres tematyczny (liczba kategorii / grup / podgrup): 1 / 5 / 14

Lata

- 2019
- 2018
- 2017
- 2016
- 2015
- ...

Zaznaczonych: 3/25

Dalej

Rysunek 46. Wybór roku, dla którego szukamy danych

Po wybraniu danych w aplikacji całą tabelę można wyeksportować do pliku w wybranym formacie: XLS lub CSV. Dane można pobrać również w formie skompresowanej (zip) – patrz rys. 47.

Start / Dane dla jednostki terytorialnej / Kategoria, lata / Tabela

Jednostka terytorialna Przemysł (1)
 Rodzaj jednostki terytorialnej Gmina miejska
 Lokalizacja MAKROREGION WSCHODNI / PODKARPACIE / REGION PODKARPACIE / PODREGION PRZEMYSKI / Powiat m.Przemysł
 Lata 2016-2018
 Ostatnia aktualizacja 2019-05-29

Puste Export

- XLS – tablica wielowymiarowa
- CSV – tablica wielowymiarowa
- XLS – tablica relacyjna (zip)
- CSV – tablica relacyjna (zip)

Podgrupa: Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci (Wymiary: Zakres terytorialny; Miejsce zamieszkania i zamełdowania; Stan na dzień; Płeć)

	jedn. miary	2016	2017	2018
miasta na prawach powiatu; miejsce zamieszkania; stan na 30 VI; ogółem	osoba	62 485	61 973	61 509
miasta na prawach powiatu; miejsce zamieszkania; stan na 30 VI; mężczyźni	osoba	29 355	29 136	28 895
miasta na prawach powiatu; miejsce zamieszkania; stan na 30 VI; kobiety	osoba	33 130	32 837	32 614
miasta na prawach powiatu; miejsce zamieszkania; stan na 31 XII; ogółem	osoba	62 154	61 808	61 251
miasta na prawach powiatu; miejsce zamieszkania; stan na 31 XII; mężczyźni	osoba	29 193	29 040	28 740
miasta na prawach powiatu; miejsce zamieszkania; stan na 31 XII; kobiety	osoba	32 961	32 768	32 511

Pozycji na stronie: 50

Strona 1 z 1, elementy od 1 do 6 z 6.

Rysunek 47. Eksportowanie danych do innych programów

Po pobraniu plików, dane można dowolnie analizować, konfigurować i porównywać według potrzeb (rys. 48).

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Kategoria	Podgrupa (wymiar)	Wymiar 4	Jednostka	2016	2017	2018	
2	LUDNOŚĆ	Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu ogółem		osoba	62 485	61 973	61 509	
3	LUDNOŚĆ	Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu mężczyźni		osoba	29 355	29 136	28 895	
4	LUDNOŚĆ	Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu kobiety		osoba	33 130	32 837	32 614	
5	LUDNOŚĆ	Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu ogółem		osoba	62 154	61 808	61 251	
6	LUDNOŚĆ	Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu mężczyźni		osoba	29 193	29 040	28 740	
7	LUDNOŚĆ	Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu kobiety		osoba	32 961	32 768	32 511	
8								

Rysunek 48. Tabela z danymi dla danego terytorium po wyeksportowaniu do edytowalnego formatu

Według tej samej zasady można wyszukać dane dotyczące innych obszarów tematycznych.

Wybierając kolejną dziedzinę (np. „Turystyka”) należy pamiętać o odznaczeniu danych wcześniej analizowanych. Trzeba również zwrócić uwagę, że część danych jest publikowana w zejściu na określone grupy.

Dodatkowe zasoby Głównego Urzędu Statystycznego

Bank Danych Lokalnych zawiera dane ze wszystkich obszarów tematycznych, w tym także dane demograficzne. Jeśli bylibyśmy zainteresowani nie konkretną miejscowością, gminą lub powiatem, ale zestawieniami danych demograficznych warto skorzystać z „Bazy Demografia” (<http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia>). Jest to zintegrowane źródło danych statystycznych w zakresie stanu i struktury ludności, ruchu naturalnego oraz migracji. Wyżej wymieniona baza, zapewnia także dostęp do danych obrazujących dynamikę zachodzących zmian w populacji ludności. Informacje w niej zgromadzone są systematycznie uzupełniane oraz aktualizowane.

Dodatkowe informacje można znaleźć w „Dziedzinowych Bazach Wiedzy” (swaid.stat.gov.pl) – rys. 49. W trakcie wyszukiwania danych można wygenerować raport pokazujący wszystkie podstawowe informacje dotyczące gminy, powiatu lub województwa. Przykład został przedstawiony poniżej.

Informacje są tu posegregowane według dziedzin (rys. 50). Znajduje się tu między innymi dopełnienie Banku Danych Lokalnych: Przekroje Terytorialne.

- Bazy danych**
- Atlas Regionów
 - Bank Danych Lokalnych
 - Bank Danych Makroekonomicznych
 - Bank Danych Polska
 - Baza organizacji oraz instytucji polskich i polonijnych za granicą
 - Demografia
 - Handel zagraniczny
 - Platforma Analityczna SWAID - Dziedziczne Bazy Wiedzy
 - SDDS
 - SDG - Cele Zrównoważonego Rozwoju
 - STRATEG

- Aktualności**
- Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju w kwietniu 2019 r.
 - Biuletyn Statystyczny Nr 4/2019
 - Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018
 - Konferencja naukowa „Metodologia Badań Statystycznych” 3-5 lipca 2019 r., Warszawa
 - GUS zwycięzcą Big Data Hackathon

EUROSTAT

@GłównyUrządStatystyczny
@GłównyUrządStatystyczny

Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności EU-SILC

23 kwietnia - 28 czerwca 2019

GUS

CPI PKB Stopa bezrobocia Kalendarium

Rysunek 49. Dziedziczne Bazy Wiedzy

SWAID

GUS Zmień kontrast: A Zmień czcionkę: A Pomoc O Systemie Mapa strony Kontakt: ☎

Strona główna Statystyka Wielodziedziczna Gospodarka Społeczeństwo Środowisko Wyszukaj w tej witynie

DBW DZIEDZINOWE BAZY WIEDZY
Dane Informacja Wiedza Decyzja

Statystyka Wielodziedziczna

- Rachunki Narodowe
- Nauka, Technika i Społeczeństwo Informacyjne
- Przekroje Terytorialne Bank Danych Lokalnych
- Atlas Regionów

Gospodarka

- Ceny
- Przedsiębiorstwa Niefinansowe
- Statystyka Krótkookresowa Przedsiębiorstw Niefinansowych
- Rolnictwo
- Produkcja Przemysłowa
- Budownictwo
- Handel i Usługi
- Transport i Łączność
- Koniunktura Gospodarcza
- Gospodarka Paliwowo-Energetyczna
- Handel Zagraniczny

Społeczeństwo

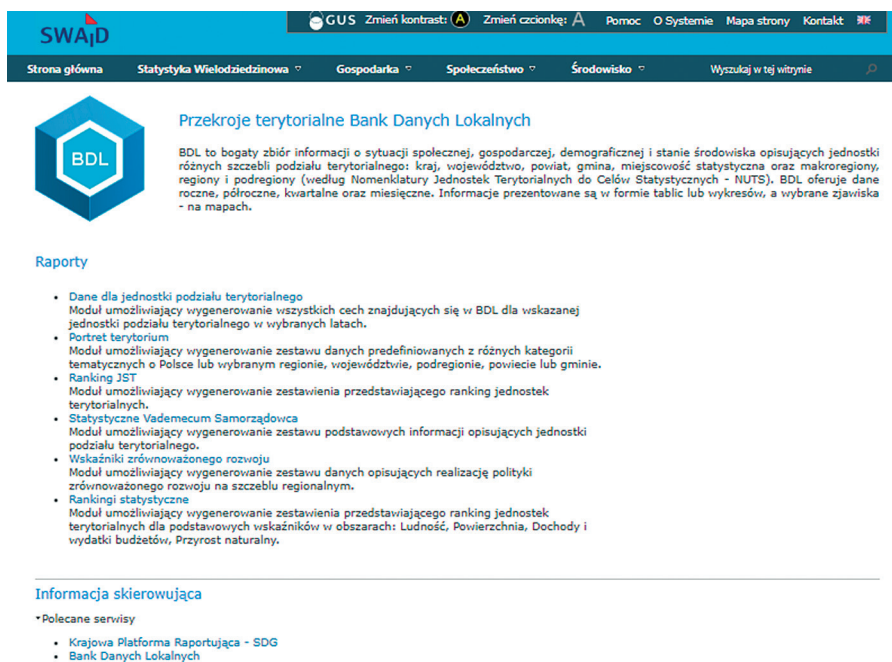
- Demografia
- Edukacja
- Rynek Pracy
- Warunki Życia Ludności
- Infrastruktura Komunalna i Mieszkanowa
- Zdrowie i Ochrona Zdrowia

Środowisko

- Ochrona Przyrody
- Leśnictwo
- Stan i Ochrona Środowiska

Rysunek 50. Dziedziczne Bazy Wiedzy

Po wybraniu opcji „Przekroje Terytorialne Bank Danych Lokalnych” możemy wybrać dane dla jednostki terytorialnej, „Portret Terytorium” lub „Vademecum Samorządowca” zawierające najbardziej podstawowe dane. Dla zobrazowania rodzaju danych, jakie są tu dostępne wybierzmy „Portret Terytorium” (rys. 51).

SWAID

GUS Zmień kontrast: Zmień czcionkę: Pomoc O Systemie Mapa strony Kontakt

Strona główna Statystyka Wielodzielnicowa Gospodarka Społeczeństwo Środowisko Wyszukaj w tej witrynie

BDL

Przekroje terytorialne Bank Danych Lokalnych

BDL to bogaty zbiór informacji o sytuacji społecznej, gospodarczej, demograficznej i stanie środowiska opisujących jednostki różnych szczebli podziału terytorialnego: kraj, województwo, powiat, gmina, miejscowość statystyczna oraz makroregiony, regiony i podregiony (według Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych - NUTS). BDL oferuje dane roczne, półroczne, kwartalne oraz miesięczne. Informacje prezentowane są w formie tablic lub wykresów, a wybrane zjawiska - na mapach.

Raporty

- Dane dla jednostki podziału terytorialnego**
Moduł umożliwiający wygenerowanie wszystkich cech znajdujących się w BDL dla wskazanej jednostki podziału terytorialnego w wybranych latach.
- Portret terytorium**
Moduł umożliwiający wygenerowanie zestawu danych predefiniowanych z różnych kategorii tematycznych o Polsce lub wybranym regionie, województwie, podregionie, powiecie lub gminie.
- Ranking JST**
Moduł umożliwiający wygenerowanie zestawienia przedstawiającego ranking jednostek terytorialnych.
- Statystyczne Vademecum Samorządowca**
Moduł umożliwiający wygenerowanie zestawu podstawowych informacji opisujących jednostki podziału terytorialnego.
- Wskaźniki zrównoważonego rozwoju**
Moduł umożliwiający wygenerowanie zestawu danych opisujących realizację polityki zrównoważonego rozwoju na szczeblu regionalnym.
- Rankingi statystyczne**
Moduł umożliwiający wygenerowanie zestawienia przedstawiającego ranking jednostek terytorialnych dla podstawowych wskaźników w obszarach: Ludność, Powierzchnia, Dochody i wydatki budżetów, Przyrost naturalny.

Informacja skierowująca

*Polecane serwisy

- Krajowa Platforma Raportująca - SDG
- Bank Danych Lokalnych

Rysunek 51. Portret Terytorium

W prawej części strony wyświetli się okno, w którym należy zdecydować dla jakiego terytorium szukamy danych (rys. 52). W naszym przykładzie wybraliśmy województwo podkarpackie, powiat bieszczadzki, gminę wiejską Lutowiska. Interesują nas lata 2017 i 2016.

Uzyskujemy w ten sposób zestawienie wszystkich informacji zgromadzonych w „Przekroje Terytorialne Bank Danych Lokalnych” o danej gminie (rys. 53). Dane można analizować na podstawie tablic (rys. 53) lub wykresów (rys. 54).

Parametry

Klasyfikacja/Classification
 Układ administracyjny (TERYT) ▼

Poziom raportów/Report's level
 Gmina ▼

Jednostka terytorialna/Territorial unit
 PODKARPACIE ▼

Powiat
 Powiat bieszczadzki ▼

Gmina
 Lutowiska (Gmina wiejska) ▼

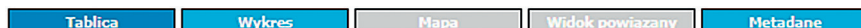
Rok/Year
 2017; 2016 ▼

Pokaż atrybuty/Show attributes
 Tak ▼

Pokaż wiersze zerowe/Show empty rows
 Nie ▼

Zastosuj

Rysunek 52. Portret Terytorium – wybór jednostki terytorialnej

Wskaż jednostkę z listy lub skorzystaj z [wyszukiwarki](#)

Jednostka terytorialna:

i Lutowiska (Gmina wiejska)

Lata: 2017, 2016

	Jedn. młary	2016	2017
PODZIAŁ TERYTORIALNY (STAN W DNIU 31 XII)			
Miejscowości podstawowe ogółem	-	29 B	29 B
Sołectwa	-	7 B	7 B
Powierzchnia*	ha	47563 B	47563 B
LUDNOŚĆ (STAN W DNIU 31 XII) *			
Ludność faktycznie zamieszkała			
ogółem	osoba	2082 B	2077 B
kobiety	osoba	1029 B	1031 B
mężczyźni	osoba	1053 B	1046 B
Ludność według grup wieku:			
0-4 lat	osoba	74 B	76 B
5-9 lat	osoba	94 B	91 B
10-14 lat	osoba	101 B	98 B
15-19 lat	osoba	79 B	80 B
20-24 lat	osoba	180 B	158 B
25-29 lat	osoba	155 B	161 B
30-34 lat	osoba	179 B	172 B
35-39 lat	osoba	175 B	162 B

Rysunek 53. Portret gminy wiejskiej Lutowiska – zestawienia liczbowe.

Portret terytorium

Alfa z 2 z 7 zwińnij Danej

Tablica Wykres Mapa Widok powiększony Metadane

Rysunek 54. Portret gminy wiejskiej Lutowiska – zestawienia wykresy

Podczas analizy danych należy zwrócić uwagę w jakich jednostkach podane są informacje (na powyższym wykresie – w liczbach). Przy porównaniach z innymi jednostkami terytorialnymi należy rozważyć, czy taki sposób porównywania danych jest właściwy. Dane pochodzące z różnych źródeł mogą być bowiem prezentowane w odmiennych jednostkach. Niejednokrotnie przy prowadzonej analizie, dane prezentowane w postaci liczbowej będzie trzeba przeliczyć na procenty (w tym przypadku byłby to udział osób w danym przedziale wiekowym w ogólnej liczbie mieszkańców). Taka zmiana pozwoliłaby porównywać jednostki terytorialne znacząco różniące się pod względem wielkości.

Wybór sposobu wyszukiwania danych powinien być uzależniony od tego, w jakiej formie dane są poszukiwane, czy dla prowadzonych diagnoz niezbędne będą dane jednostkowe czy zagregowane.

4.3.2. Wyszukiwanie danych – słowacka statystyka publiczna

Jeśli zamierzamy korzystać z danych warto zacząć poszukiwania informacji od odwiedzenia strony Urzędu Statystycznego Republiki Słowackiej, na której znajdziemy dział „turystyka” (rys. 55).

Cestovný ruch

22.05.2019 | Počet zobrazení: 43292

DATAcube.

Všetky štatistické údaje za oblasť "Cestovný ruch" nájdete vo Verejnej databáze DATAcube. Databáza poskytuje používateľom časové rady údajov a väčší komfort pri výbere štatistických ukazovateľov a rovnako aj pri práci s údajmi.

Predefinované tabuľky

Domáci a výjazdový cestovný ruch

- Počet ciest (pobytov), prenocovaní a celkové výdavky na cestovný ruch [cr1001rs]

Ubytovacie zariadenia cestovného ruchu

- Návštevníci v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu [cr1002rs]
- Kapacita a výkony ubytovacích zariadení vo vybraných mestách [cr1003rs]

Organizovaný cestovný ruch

- Aktívny cestovný ruch organizovaný prostredníctvom cestovných kancelárií SR - zahraniční návštevníci v rokoch 2003 - 2012
- Aktívny cestovný ruch organizovaný prostredníctvom cestovných kancelárií SR - pobytové dni v rokoch 2003 - 2012
- Pasívny cestovný ruch organizovaný prostredníctvom cestovných kancelárií SR - vycestované osoby v rokoch 2003 - 2012
- Pasívny cestovný ruch organizovaný prostredníctvom cestovných kancelárií SR - pobytové dni v rokoch 2003 - 2012

Quick Navigation

Statistical Office of the SR	Statistics	Databases	Products	Services	Metadata
	Population and migration Labour costs	DATAcube STATdai.	Calendar Publications	Write to Us Infoservice	Classifications Code lists

Statistical Office of the SR uses cookie files to better tailor its website to user needs. By using the website you agree with storing of cookies on your device. [More information](#)

I understand

Rysunek 55. Dane dotyczące turystyki na stronie głównej Urzędu Statystycznego Republiki Słowackiej

Po wybraniu z bocznego menu zakładki „turystyka” wyświetli się dodatkowe menu górne, porządkujące zawartość podstrony. Znajdziemy tu (oprócz metadanych i definicji) dwa podstawowe typy danych: tablice statystyczne (wybrane wskaźniki) oraz publikacje zwarte dotyczące problematyki turystycznej (rys. 56). W tym samym

miejscu znajdziemy też przekierowanie do funkcji samodzielnego generowania raportów tabelarycznych w serwisie DATAcube.

English Contact Write to us Links Help   Text version Zarejestruj się Zaloguj

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Statistics Databases Products **Services** Metadata **Surveys** About us Szukaj

Bieżące położenie: Statistics > Sectoral statistics > Tourism > Indicators

Demografia a sociálne štatistiky
 Makroekonomické štatistiky
 Podnikové štatistiky
Odvetvové štatistiky
 Poľnohospodárstvo, leśnictvo a rybárstvo
 Priemysel
 Stavebníctvo
 Doprava a poštové služby
 Cestovný ruch

O téme Ukazovatele **Metaúdaje** Publikácie Slovník pojmov

Cestovný ruch
 22.05.2019 | Počet zobrazení: 43292

DATAcube.
 Všetky štatistické údaje za oblasť "Cestovný ruch" nájdete vo **Verejnej databáze DATAcube**. Databáza poskytuje používateľom časové rady údajov a väčší komfort pri výbere štatistických ukazovateľov a rovnako aj pri práci s údajmi.

Preddefinované tabuľky

Domáci a výjazdový cestovný ruch

Počet ciest (pobytov), prenocovaní a celkové výdavky na cestovný ruch [cr1001rs]

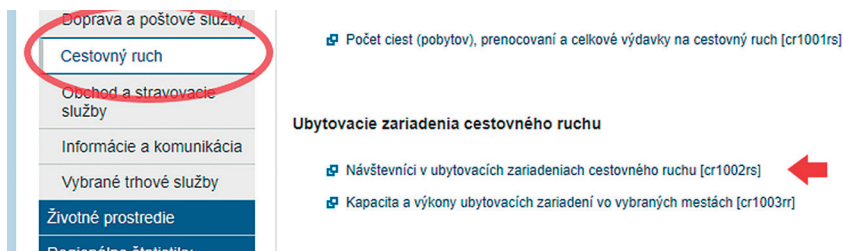
Rysunek 56. Formy prezentacji danych dotyczących turystyki

Po wybraniu zakładki wskaźniki (ukazovatele) ukazuje się lista predefiniowanych tabelarycznych zestawień danych. Zestawienia są uporządkowane tematycznie: znajdziemy tu informacje w 3 działach. Są to:

- turystyka krajowa i zagraniczna,
- turystyczna baza noclegowa,
- zorganizowany ruch turystyczny.

Jeśli interesuje nas, ile osób skorzystało z bazy noclegowej powinniśmy wybrać właściwy temat przez kliknięcie (rys. 57).

Po wybraniu tematu zestawu tematycznego w nowym oknie otworzy się tablica z danymi. W wybranym przypadku, mamy możliwość wybrania roku, dla którego pokazywane są dane (rys. 58). W lewym górnym oknie po wybraniu opcji wyboru pojawiają się następujące możliwości; wybór wszystkich lat, dla których zgromadzono tu dane; wybór dowolnego pojedynczego roku lub wybór kilku lat. Jeśli chcemy wybrać dane dla kilku lat, należy wybrać je po przytrzymaniu przycisku „shift”.

Doprava a poštové služby
Cestovný ruch
 Obchod a stravovacie služby
 Informácie a komunikácia
 Vybrané trhové služby
 Životné prostredie
 Regionálne štatistiky

- Počet ciest (pobytov), prenocovaní a celkové výdavky na cestovný ruch [cr1001rs]

Ubytovacie zariadenia cestovného ruchu

- Návštevníci v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu [cr1002rs]
- Kapacita a výkony ubytovacích zariadení vo vybraných mestách [cr1003rr]

Rysunek 57. Predefiniowane zestawy danych – liczba osób, które skorzystały z noclegu

STATdat. Visitors in accommodation establishments of tourism

[cr1002rs]

Last update: 01.03.2019

Select data

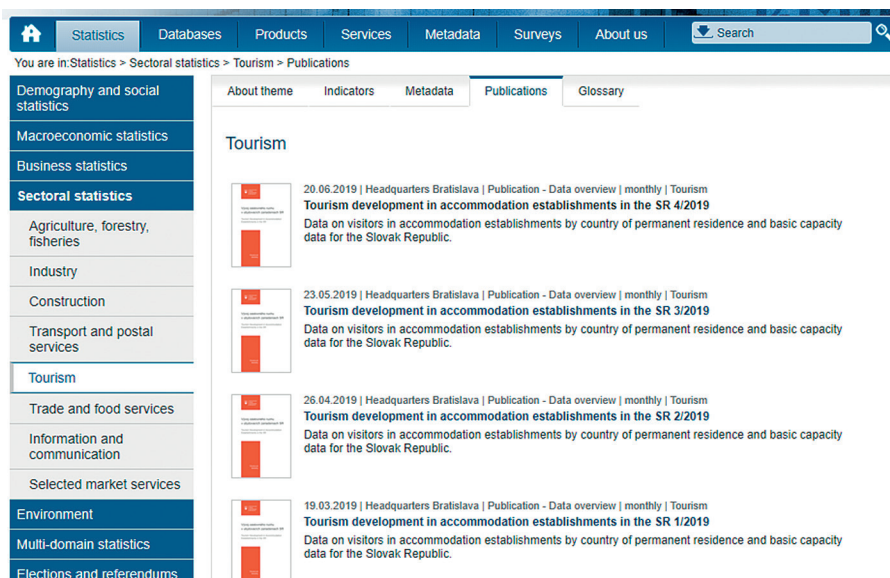

 Year
 2018
 2017
 2016
 2015
 2014
 2013
 2012
 OK
[Select All](#) [Deselect All](#)

Indicator	2017	2018
Number of visitors in total (persons)	5 375 475	5 596 407
of which foreign visitors:	2 162 384	2 256 027
Belgium	18 898	18 793
Bulgaria	12 115	14 122
Czech Republic	645 195	701 642
Denmark	9 099	9 652
Finland	11 002	10 048
France	41 362	41 866
Greece	9 803	9 941
Netherlands	25 650	26 520
Croatia	18 673	18 451
Hungary	101 406	111 780

Rysunek 58. Wybór lat, dla których wygenerowane zostanie zestawienie danych

Wygodne może być też korzystanie z opracowań przygotowanych przez statystyków. Są one dostępne w dwóch miejscach – w ramach obszaru tematycznego „turystyka” (rys. 55) lub w ramach statystyk regionalnych (rys. 61).

Po wejściu w zakładkę publikację wyświetli się lista publikacji tegorocznych (rys. 59). Syntetyczne analizy zmian dotyczących turystyki publikowane są raz w miesiącu. Wybieramy raport za okres, który nas interesuje. Można go pobrać w postaci pliku pdf.

You are in Statistics > Sectoral statistics > Tourism > Publications

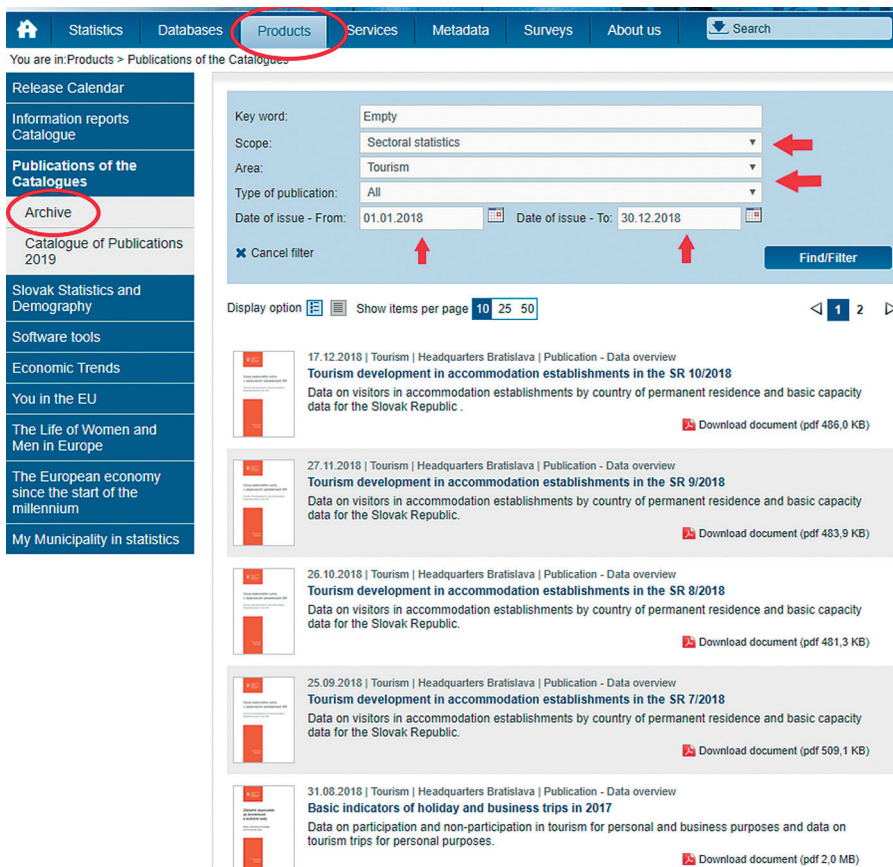
About theme Indicators Metadata **Publications** Glossary

Tourism

- 20.06.2019 | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview | monthly | Tourism
Tourism development in accommodation establishments in the SR 4/2019
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.
- 23.05.2019 | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview | monthly | Tourism
Tourism development in accommodation establishments in the SR 3/2019
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.
- 26.04.2019 | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview | monthly | Tourism
Tourism development in accommodation establishments in the SR 2/2019
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.
- 19.03.2019 | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview | monthly | Tourism
Tourism development in accommodation establishments in the SR 1/2019
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.

Rysunek 59. Najnowsze publikacje zawarte dotyczące turystyki

Jeśli interesowałyby nas starsze publikacje na temat turystyki, należy z menu górnego na głównej stronie urzędu wybrać zakładkę „produkty”, a następnie wejść do archiwum publikacji bądź do pełnego katalogu publikacji. Wybierzemy tę pierwszą formę. Po wybraniu do archiwum wybieramy w menu po prawej stronie „statystyki sektorowe” (zakres danych) oraz „turystykę” (jako obszar). Jeśli interesuje nas konkretny rok można wybrać w kalendarzu przeszukiwany okres (weźmy pod uwagę, że statystyki publikowane są z pewnym opóźnieniem). Możemy też wybrać typ publikacji (rys. 60).

You are in: Products > Publications of the Catalogues

Release Calendar
 Information reports
 Catalogue
Publications of the Catalogues
 Archive
 Catalogue of Publications 2019
 Slovak Statistics and Demography
 Software tools
 Economic Trends
 You in the EU
 The Life of Women and Men in Europe
 The European economy since the start of the millennium
 My Municipality in statistics

Key word:
 Scope:
 Area:
 Type of publication:
 Date of issue - From: Date of issue - To:
 Cancel filter

Display option Show items per page

17.12.2018 | Tourism | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview
Tourism development in accommodation establishments in the SR 10/2018
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.

27.11.2018 | Tourism | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview
Tourism development in accommodation establishments in the SR 9/2018
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.

26.10.2018 | Tourism | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview
Tourism development in accommodation establishments in the SR 8/2018
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.

25.09.2018 | Tourism | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview
Tourism development in accommodation establishments in the SR 7/2018
 Data on visitors in accommodation establishments by country of permanent residence and basic capacity data for the Slovak Republic.

31.08.2018 | Tourism | Headquarters Bratislava | Publication - Data overview
Basic indicators of holiday and business trips in 2017
 Data on participation and non-participation in tourism for personal and business purposes and data on tourism trips for personal purposes.

Rysunek 60. Wybór publikacji zwartej z archiwum Urzędu Statystycznego

Informacje o turystyce są też dostępne w opracowaniach regionalnych. Dane są uporządkowane w podobny sposób jak dane krajowe – pogrupowano je w predefiniowane tabele oraz publikacje zwarte. Rodzaj danych wybierany jest w zakładce danego regionu (rys. 61).

Możemy mieć potrzebę samodzielnego wybierania i zestawiania danych, jakie gromadzi statystyka publiczna. Wówczas należy skorzystać z jednej z dwóch dostępnych baz: STATdat lub DATAcube. Baza STATdat skonstruowana jest podobnie jak Baza Danych Lokalnych GUS.

Bieżące położenie: Statistics > no_Regional statistics > Region of Žilina > Publications

Charakteristika kraja Ukazovatele **Publikácie** Slovník pojmov

Žilinský kraj

30.11.2018 | Publikácia - údajové prehľady | Ročne | Žilinský kraj | Pracovisko ŠÚ SR Žilina
Žilinský kraj v číslach 2018
Súhrnná publikácia spracovaná za vybraný kraj Slovenska, ktorá poskytuje základné demografické, ekonomické a sociálne štatistické informácie o krají.

30.11.2017 | Publikácia - údajové prehľady | Ročne | Žilinský kraj | Pracovisko ŠÚ SR Žilina
Žilinský kraj v číslach 2017
Osem publikácií spracovaných za jednotlivé kraje Slovenska, ktoré poskytujú základné demografické, ekonomické a sociálne štatistické informácie

09.11.2016 | Publikácia - údajové prehľady | Ročne | Žilinský kraj | Pracovisko ŠÚ SR Žilina
Žilinský kraj v číslach 2016
Osem publikácií spracovaných za jednotlivé kraje Slovenska, ktoré poskytujú základné demografické, ekonomické a sociálne štatistické informácie...

04.12.2015 | Publikácia - údajové prehľady | Ročne | Žilinský kraj | Pracovisko ŠÚ SR Žilina
Žilinský kraj v číslach 2015
Osem publikácií spracovaných za jednotlivé kraje Slovenska, ktoré poskytujú základné demografické, ekonomické a sociálne štatistické informácie...

22.12.2014 | Publikácia - údajové prehľady | Ročne | Ústredie ŠÚ SR | Žilinský kraj
Žilinský kraj v číslach 2014
Publikácia spracovaná za Žilinský kraj, ktorá poskytuje základné demografické, ekonomické a sociálne štatistické informácie...

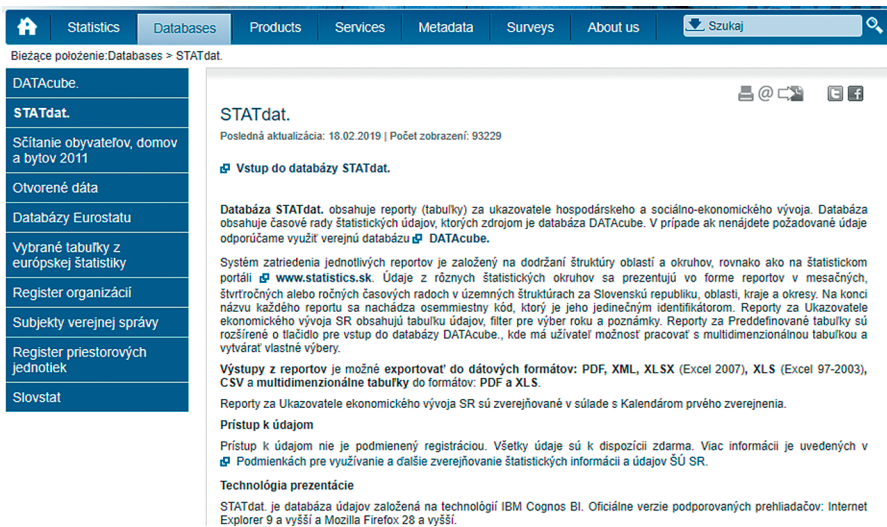
Rysunek 61. Statystyki regionalne

W menu górnym na głównej stronie Urzędu znajduje się zakładka „Databases”, po jej wybraniu otwiera się lista baz, z których można wyszukiwać dane (rys. 62). Bazy różnią się typem danych. STATdat zawiera podstawowe dane, gdy tymczasem DATAcube zawiera wielowymiarowe zestawienia.

Należy wybrać bazę, z której chcemy korzystać. Zacniemy od STATdat. Można do baz dostać się także bezpośrednio po wpisaniu adresu: <http://statdat.statistics.sk>. Po wejściu na stronę bazy, zauważymy listę kategorii, wedle których pogrupowane są dane. Wybierzemy statystyki dla branż (rys. 63), a wśród nich „turystykę” (rys. 64).

Po wybraniu opcji turystyka, otworzy się nowe okno, w którym możemy wybrać ustawienia projektowanej tabeli z danymi (rys. 65). Powinniśmy zdecydować, dla jakiego okresu interesują nas dane, dla jakiego obszaru (kraj, region czy podregion), a w wybranym poniżej przykładzie dla jakiego typu obiektów i jakie dokład-

nie wskaźniki (dane) nas interesują. Swoje wybory zatwierdzamy przyciskiem szukaj w prawym dolnym rogu.

Bieżące położenie: Databases > STATdat.

STATdat.

Posledná aktualizácia: 18.02.2019 | Počet zobrazení: 93229

[Vstup do databázy STATdat.](#)

Databáza **STATdat.** obsahuje reporty (tabuľky) za ukazovatele hospodárskeho a sociálno-ekonomického vývoja. Databáza obsahuje časové rady štatistických údajov, ktorých zdrojom je databáza **DATAcube.** V prípade ak nenájdete požadované údaje odporúčame využiť verejnú databázu [DATAcube.](#)

Systém zariadenia jednotlivých reportov je založený na dodržaní štruktúry oblastí a okruhov, rovnako ako na štatistickom portáli [www.statistics.sk.](#) Údaje z rôznych štatistických okruhov sa prezentujú vo forme reportov v mesačných, štvrťročných alebo ročných časových radoch v územných štruktúrach za Slovenskú republiku, oblasti, kraje a okresy. Na konci názvu každého reportu sa nachádza osemmiestny kód, ktorý je jeho jedinečným identifikátorom. Reporty za Ukazovatele ekonomického vývoja SR obsahujú tabuľku údajov, filter pre výber roku a poznámky. Reporty za Preddefinované tabuľky sú rozšírené o tlačidlo pre vstup do databázy **DATAcube.**, kde má užívateľ možnosť pracovať s multidimenzionálnou tabuľkou a vytvárať vlastné výbery.

Výstupy z reportov je možné exportovať do dátových formátov: PDF, XML, XLSX (Excel 2007), XLS (Excel 97-2003), CSV a multidimenzionálne tabuľky do formátov: PDF a XLS.

Reporty za Ukazovatele ekonomického vývoja SR sú zverejňované v súlade s Katendárom prvého zverejnenia.

Pristup k údajom

Pristup k údajom nie je podmienený registráciou. Všetky údaje sú k dispozícii zdarma. Viac informácií je uvedených v [Podmienkach pre využívanie a ďalšie zverejňovanie štatistických informácií a údajov ŠÚ SR.](#)

Technológia prezentácie

STATdat je databáza údajov založená na technológii IBM Cognos BI. Oficiálne verzie podporovaných prehliadačov: Internet Explorer 9 a vyšší a Mozilla Firefox 28 a vyšší.

Rysunek 62. Bazy danych do samodzielnej pracy

STATdat. Verejná databáza údajov
Public database

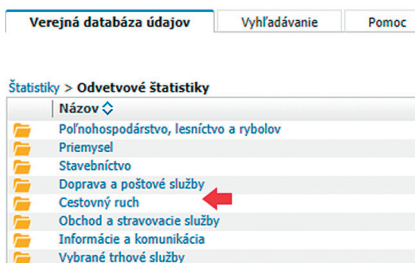
Verejná databáza údajov Vyhľadávanie Pomoc

Štatistiky

- Názov ▾
- Demografia a sociálne štatistiky
- Makroekonomické štatistiky
- Podnikové štatistiky
- Odvetvové štatistiky
- Životné prostredie
- Regionálne štatistiky
- Indikátory
- Viacstranné štatistiky
- Špeciálne oblasti

© Štatistický úrad Slovenskej republiky Kontakt na informačný servis

Rysunek 63. Wybór statystyk branżowych

Rysunek 64. Wybór branży turystycznej

STATdat.

Kapacita a výkony ubytovacích zariadení

[cr3001r]

Posledná aktualizácia: 01.03.2019

Výber údajov

Rok: 2018, 2017, **2016**, 2015, 2014, 2013, 2012
 [Výber všetke] [Zrušiť výber]

NUTS *: NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3
 [Výber všetke] [Zrušiť výber]

Územie: Slovenská republika, Bratislavský kraj (NUTS 2), Bratislavský kraj, Západné Slovensko, Trnavský kraj, Trenčiansky kraj, Nitriansky kraj
 [Výber všetke] [Zrušiť výber]

Ubytovacie zariadenie: Ubytovacie zariadenie spolu, Hotely, Penzióny, Kempingy
 [Výber všetke] [Zrušiť výber]

Ukazovateľ: Počet ubytovacích zariadení, Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach 1), Počet návštevníkov v ubyt. zariadeniach, Počet prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach
 [Výber všetke] [Zrušiť výber]

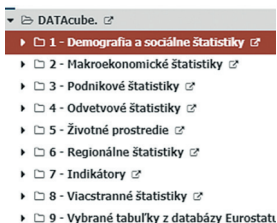
NUTS 1 - Slovenská republika, NUTS 2 - Oblasti, NUTS 3 - Kraje, LAU 1 - Okresy, LAU 2 - Obce, NUTS * - Klasifikácia štatistických územných jednotiek

Potvrdiť

Ukazovateľ		2016			
		Počet ubytovacích zariadení	Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach 1)	Počet návštevníkov v ubyt. zariadeniach	Počet prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach
Slovenská republika	Ubytovacie zariadenie spolu	3 489	192 218	5 023 629	14 138 420
	Hotely	657	70 321	3 344 371	8 230 870
	Penzióny	818	25 453	569 831	1 379 718
	Kempingy	58	34 326	112 365	295 474

Rysunek 65. Wybór danych

Możemy sięgnąć także po dane wielowymiarowe. W tym celu należy wejść do bazy DATAcube – albo ze strony Urzędu Statystycznego (bazy danych) albo bezpośrednio: <http://datacube.statistics.sk>. Baza uporządkowana jest identycznie jak wcześniej omawiana STAT.dat. Po wejściu na stronę w lewym menu znajduje się spis rodzajów gromadzonych statystyk. Jeśli interesują nas charakterystyki demograficzne jakiegoś obszaru, wybieramy pierwszą zakładkę „1 – Demografia a społeczne statystyki” (rys. 66).

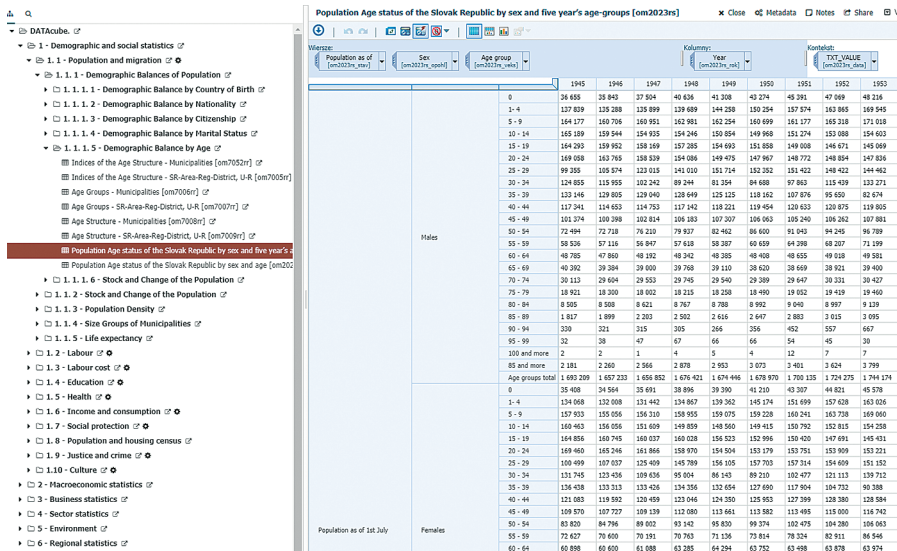
Rysunek 66. Wybór dziedziny

Dane uporządkowane są w taki sposób, że można stopniowo wybierać coraz węższy obszar problemowy zaznaczając kolejne podgrupy w obrębie wybranego pola (rys. 67).

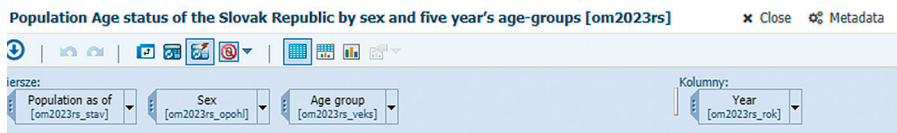
Rysunek 67. Wybór szczegółowych danych

Po wybraniu pola tematycznego – w naszym przypadku to struktura wiekowa w podziale na płeć – ukaże się wielowymiarowa tabela, obejmująca wszystkie zebrane dotąd dane na interesujący nas temat (rys. 68).

Rysunek 68. Podstawowy wynik analizy

Program pozwala nam wybrać (założyć filtr) te dane, które są nas interesujące. W przywołanym przykładzie można dokonać wyborów odnoszących się do daty, dla której mają być porównywane dane (czy ma to być 31.12, czy 1.07 danego roku), do tego, czy dane powinny być pokazywane w podziale na płeć, czy też łącznie, czy dane powinny być pokazywane dla wszy stkich grup, czy tylko dla wybranych grup wiekowych (rys. 70) oraz dla jakich lat prowadzona ma być obserwacja.

Rysunek 69. Możliwości określenia zakresu danych

Dla przykładu, postawiono pytanie, jak w ostatnim dziesięcioleciu zmieniła się liczebność najstarszej grupy wiekowej (85+) w populacji Słowacji, w podziale na kobiety i mężczyzn. Chciano porównać dane na koniec każdego roku. Wynik analizy pokazujemy poniżej (rys. 71). Możemy zauważyć, że systematycznie rosnie liczba

osób w bardzo zaawansowanym wieku, a populacja kobiet w wieku 85+ rośnie szybciej niż populacja mężczyzn w tym samym wieku.

Population Age status of the Slovak Republic by sex and five year's age-groups [om2023rs]

Wiersze: Population as of [om2023rs_stav] Sex [om2023rs_opohl] Age group [om2023rs_veks] Kolumny: Year [om2023rs_rok] Kontekst: TXT_VALUE [om2023rs_dats]

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
0	36 655	35 843	37 504	40 636	41 308	43 274	45 391	47 069	48 216
1 - 4	137 839	135 288	135 899	139 689	144 258	150 254	157 574	163 865	169 545
5 - 9	164 177	160 706	160 951	162 981	162 254	160 699	161 177	165 318	171 018
10 - 14	165 189	159 544	154 935	154 246	150 854	149 968	151 274	153 088	154 603
15 - 19	164 293	159 952	158 169	157 285	154 693	151 858	149 008	146 671	145 069
20 - 24	169 058	163 765	158 539	154 086	149 475	147 967	148 772	148 854	147 836
25 - 29	99 355	105 574	123 015	141 010	151 714	152 352	151 422	148 422	144 462
							115 439	133 271	
							76 95 650	82 674	
							83 120 875	119 805	
							100 106 262	107 881	
							8 94 245	96 789	
							68 207	71 199	
							49 018	49 581	
							38 921	39 400	
							30 331	30 427	
							19 419	19 460	
							8 997	9 139	
							3 015	3 095	
							557	667	
							45	30	
							7	7	
							3 624	3 799	
							135 1 724 275	1 744 174	
							7 44 821	45 578	
							99 157 628	163 026	
							11 163 738	169 004	
							12 152 815	154 258	
15 - 19	164 856	160 745	160 037	160 028	156 523	152 996	150 420	147 691	145 431
20 - 24	169 460	165 246	161 866	158 970	154 504	153 179	153 751	153 909	153 221

Subset Editor: VBD_SLOVSTAT > om2023rs_veks > Age group (Public)

Podzbiór: Age group Alias: en

Dostępne elementy: om2023rs_veks

- 0
- 1 - 4
- 5 - 9
- 10 - 14
- 15 - 19
- 20 - 24
- 25 - 29
- 30 - 34
- 35 - 39
- 40 - 44
- 45 - 49
- 50 - 54

Podzbiór: om2023rs_veks > Age group

- 0
- 1 - 4
- 5 - 9
- 10 - 14
- 15 - 19
- 20 - 24
- 25 - 29
- 30 - 34
- 35 - 39
- 40 - 44
- 45 - 49
- 50 - 54

Rysunek 70. Wybór zakresu danych

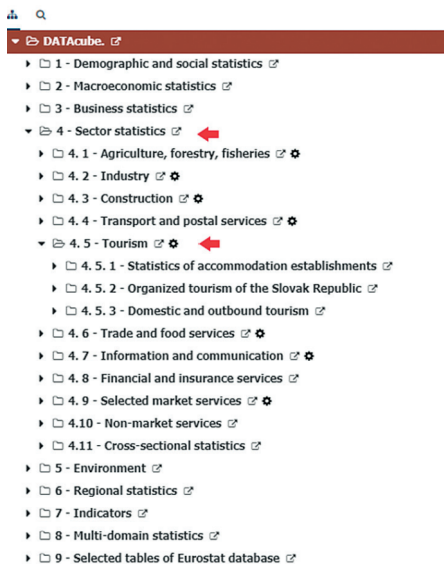
Population Age status of the Slovak Republic by sex and five year's age-groups [om2023rs]

Wiersze: om2023rs_stav [om2023rs_stav] Sex [om2023rs_opohl] om2023rs_veks [om2023rs_veks] Kolumny: om2023rs_rok [om2023rs_rok] Kontekst: TXT_VALUE [om2023rs_dats]

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Population as of 31st December												
Males	85 and more	15 621	16 304	16 684	17 374	18 062	18 720	19 587	20 365	21 304,0	22 089,0	22 858,0
Females	85 and more	39 236	41 331	43 057	45 047	46 690	48 863	51 146	53 081	55 143,0	56 976,0	58 349,0
Males and females in total	85 and more	54 857	57 635	59 741	62 421	64 752	67 583	70 733	73 446	76 447,0	79 065,0	81 207,0

Rysunek 71. Wynik analizy – zmiana liczby osób w wieku 85+ w populacji Słowacji w latach 2008–2018

Znajdziemy tu także dane dotyczące turystyki. Należy z menu głównego wybrać statystyki sektorowe (branżowe), a następnie znaleźć na liście sektorów gospodarki turystykę (rys. 72).

Rysunek 72. Dane dotyczące turystyki

Jeśli chcielibyśmy dowiedzieć się np. ilu turystów odwiedziło dany region, powinniśmy w wśród danych dotyczących statystyk wykorzystania bazy turystycznej (4.5.1) wybrać odpowiednią tabelę (rys. 73).

Wierzece:		0 SR + Areas + Regions [n=113]	Indikator [cr3005qr_vtkaz]	1	Kolumny:	Year [cr3005qr_rak]	Quarter [cr3005qr_qv]	Kontak
						2019	1.Q.	
Slovak Republic	Number of visitors	Visitors total	1 253 731	1.1				
		Foreigners visitors	450 258	425				
		Domestic visitors	803 473	731				
	Number of nights spent by visitors	Visitors total	3 458 988	3.2				
		Foreigners visitors	1 189 469	1.1				
		Domestic visitors	2 269 519	2.0				
	Average number of nights spent by visitors	Visitors total	2,8	2,8				
		Foreigners visitors	2,6	2,7				
		Domestic visitors	2,8	2,8				
	Turnover from accommodation services to visitors (EUR)	Visitors total	102 314 862	92				
Foreigners visitors		43 981 545	41					
	Domestic visitors	58 333 317	50					
Number of visitors	Visitors total	267 489	271					
	Foreigners visitors	160 172	164					
	Domestic visitors	107 317	104					
Number of nights spent by visitors	Visitors total	516 941	555					
	Foreigners visitors	285 146	302					
	Domestic visitors	231 795	253					
	Visitors total	1.4	1.4					

Rysunek 73. Liczba odwiedzających i wykorzystanie bazy noclegowej w podziale na regiony

Podobnie, jak w przypadku danych demograficznych, możemy zdefiniować według własnych potrzeb informacje, które będą nam przydatne. Można zatem wybrać region, rodzaj wskaźników (danych), sposób zliczania (czy w podziale na turystów krajowych i zagranicznych), rok i kwartał, za których podane będą dane oraz rodzaj obiektu, w którym zliczano noclegi (rys. 74). W tym przypadku, możemy między innymi ustalić, w którym regionie turyści korzystający z wynajmu pokoiw gościnnych spędzają najwięcej czasu, a w których najmniej i jaki przychód generują ich noclegi w poszczególnych regionach.

Visitors and turnover of accommodation facilities by regions - quarterly data [cr3005qr]

Miejsce: [nuz13] [cr3005qr_ulaz] [cr3005qr_dim2] Kolumny: [cr3005qr_rsk] [cr3005qr_stv] Kontekst: [TXT_VALUE] [Guest houses]

		2018
		1-4-Q
Region of Žilina	Number of visitors	Visitors total 166 673
	Number of nights spent by visitors	Visitors total 444 912
	Average number of nights spent by visitors	Visitors total 2,7
	Turnover from accommodation services to visitors (EUR)	Visitors total 9 212 574
Region of Banská Bystrica	Number of visitors	Visitors total 114 158
	Number of nights spent by visitors	Visitors total 223 725
	Average number of nights spent by visitors	Visitors total 2,0
	Turnover from accommodation services to visitors (EUR)	Visitors total 5 048 262
East Slovakia	Number of visitors	Visitors total 177 129
	Number of nights spent by visitors	Visitors total 395 621
	Average number of nights spent by visitors	Visitors total 2,2
	Turnover from accommodation services to visitors (EUR)	Visitors total 8 749 903
Region of Prešov	Number of visitors	Visitors total 130 800
	Number of nights spent by visitors	Visitors total 309 124
	Average number of nights spent by visitors	Visitors total 2,4
	Turnover from accommodation services to visitors (EUR)	Visitors total 6 430 735

Rysunek 74. Liczba gości nocujących w pokojach gościnnych i apartamentach w podziale na regiony, dane na koniec 4 kwartału 2018 roku

Dla ułatwienia analizy dane można eksportować jako plik excel lub pdf.

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona – polska strona pogranicza	10
Tabela 2. Powierzchnia rezerwatów przyrody – polska strona pogranicza	11
Tabela 3. Rodzaje turystyki wskazane w regionalnych strategiach turystycznych ...	13
Tabela 4. Model Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, kreowanej zgodnie z koncepcją inteligentnej specjalizacji	14
Tabela 5. Cechy charakterystyczne dla turystyki masowej i turystyki łagodnej	19
Tabela 6. Formy partycypacji obywateli w projektach lokalnych.	25
Tabela 7. Etapy włączania społeczności lokalnej na przykładzie „Strategii zrównoważonego rozwoju turystyki magicznej krainy Łemków i Pogórzania na lata 2015–2020	26
Tabela 8. Baza noclegowa – liczba obiektów – polska strona pogranicza – VII 2018 r.	34
Tabela 9. Baza noclegowa – miejsca noclegowe na 1000 ludności – stan w 2018 r.	35
Tabela 10. Baza noclegowa – liczba obiektów – słowacka strona pogranicza – I–II kwartał 2018 r.	35
Tabela 11. Baza noclegowa – turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności – polska strona pogranicza – stan w 2018 r.	36
Tabela 12. Liczba turystów i udzielonych noclegów I–XII 2018 r.	37
Tabela 13. Baza noclegowa – liczba turystów ogółem – słowacka strona pogranicza – I–II kwartał 2018 r.	37
Tabela 14. Baza noclegowa – liczba spędzonych nocy ogółem – słowacka strona pogranicza – I–II kwartał 2018 r.	38
Tabela 15. Miejscowości, które planują odwiedzić turyści w Polsce	49
Tabela 16. Miejsca, które planują odwiedzić turyści na Słowacji	50
Tabela 17. Produkty regionalne wymienione przez turystów odwiedzających Polskę	51
Tabela 18. Produkty regionalne wymienione przez turystów odwiedzających Słowację.	52
Tabela 19. Braki zauważane przez turystów – w podziale na odwiedzane powiaty/regiony	55

Spis rysunków

Rysunek 1. Liczba obiektów noclegowych (opracowanie własne wg danych GUS ...	34
Rysunek 2. Kraj pochodzenia turystów odwiedzających Słowację.....	41
Rysunek 3. Kraj pochodzenia turystów odwiedzających Polskę.....	41
Rysunek 4. Cel przyjazdu do miejscowości/regionu.....	42
Rysunek 5. Wcześniejsze wizyty.....	43
Rysunek 6. Źródła wiedzy o regionie.....	44
Rysunek 7. Planowana długość pobytu.....	45
Rysunek 8. Planowana długość pobytu turystów zależnie od miejsca pobytu.....	46
Rysunek 9. Wykorzystywana baza noclegowa.....	46
Rysunek 10. Rodzaj wykorzystywanego środka transportu.....	47
Rysunek 11. Sposób spędzania czasu.....	48
Rysunek 12. Gotowość powrotu do regionu i gotowość polecenia innym regionu jako atrakcyjnego turystycznie.....	53
Rysunek 13. Poziom cen w odwiedzonej miejscowości/regionie.....	54
Rysunek 14. Strona Głównego Urzędu Statystycznego – możliwość wyboru Urzędu w danym mieście wojewódzkim.....	62
Rysunek 15. Wybór obszaru tematycznego z menu głównego.....	63
Rysunek 16. Wybór tematu z obszaru tematycznego.....	64
Rysunek 17. Zbiory danych dla obszaru tematycznego „Kultura. Turystyka. Sport” ..	64
Rysunek 18. Rodzaje danych publikowanych dla obszarów tematycznych.....	65
Rysunek 19. Wyszukiwanie opracowań na stronie Urzędu Statystycznego w Rzeszowie	66
Rysunek 20. Opracowania bieżące Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.....	66
Rysunek 21. Opracowanie bieżące w ramach obszaru tematycznego „Sport, turystyka”	67
Rysunek 22. Wybór obszaru tematycznego wewnątrz zakładki „Publikacje i foldery”	67
Rysunek 23. Wybór publikacji w ramach danego obszaru tematycznego.....	68
Rysunek 24. Przykładowa publikacja w ramach obszaru tematycznego.....	69
Rysunek 25. Tablice uzupełniające dla publikacji „Przestrzenne zróżnicowanie funk- cjonowania turystyki na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim w la- tach 2015–2017”.....	69
Rysunek 26. Atlas Regionów w menu GUS.....	70
Rysunek 27. Atlas Regionów – strona główna.....	71

Rysunek 28. Zbiory Atlasu Regionów	71
Rysunek 29. Atlas Regionów – wybór poszukiwanych danych	72
Rysunek 30. Mapa ilustrująca wskaźnik obciążenia demograficznego gmin	73
Rysunek 31. Polecenia w menu Atlasu Regionów	73
Rysunek 32. Tworzenie własnych map – Atlas Regionów	74
Rysunek 33. Korzystanie z Banku Danych Lokalnych	75
Rysunek 34. Menu Banku Danych Lokalnych	75
Rysunek 35. Wyszukiwanie danych z użyciem funkcji „Dane według dziedzin”	76
Rysunek 36. Grupy i podgrupy tematów w ramach dziedzin tematycznych	76
Rysunek 37. Metadane – opis badanych kategorii	77
Rysunek 38. Wybór roku i szczegółowego zakresu obserwacji	78
Rysunek 39. Wybór jednostki terytorialnej	78
Rysunek 40. Wyniki wyszukiwania	79
Rysunek 41. Wyszukiwanie danych z użyciem funkcji „Dane dla jednostki terytorialnej”	79
Rysunek 42. Wybór jednostki terytorialnej	80
Rysunek 43. Wybór jednostki terytorialnej BDL, c.d.	80
Rysunek 44. Wybór jednostki terytorialnej BDL, c.d.	81
Rysunek 45. Wybór obszaru tematycznego	81
Rysunek 46. Wybór roku, dla którego szukamy danych	82
Rysunek 47. Eksportowanie danych do innych programów	82
Rysunek 48. Tabela z danymi dla danego terytorium po wyeksportowaniu do edytowalnego formatu	83
Rysunek 49. Dziedzinowe Bazy Wiedzy	84
Rysunek 50. Dziedzinowe Bazy Wiedzy	84
Rysunek 51. Portret Terytorium	85
Rysunek 52. Portret Terytorium – wybór jednostki terytorialnej	86
Rysunek 53. Portret gminy wiejskiej Lutowiska – zestawienia liczbowe	86
Rysunek 54. Portret gminy wiejskiej Lutowiska – zestawienia wykresy	87
Rysunek 55. Dane dotyczące turystyki na stronie głównej Urzędu Statystycznego Republiki Słowackiej	88
Rysunek 56. Formy prezentacji danych dotyczących turystyki	89
Rysunek 57. Predefiniowane zestawy danych – liczba osób, które skorzystały z noclegu	90
Rysunek 58. Wybór lat, dla których wygenerowane zostanie zestawienie danych ...	90
Rysunek 59. Najnowsze publikacje zawarte dotyczące turystyki	91
Rysunek 60. Wybór publikacji zwartej z archiwum Urzędu Statystycznego	92
Rysunek 61. Statystyki regionalne	93
Rysunek 62. Bazy danych do samodzielnej pracy	94
Rysunek 63. Wybór statystyk branżowych	94

Rysunek 64. Wybór branży turystycznej.....	95
Rysunek 65. Wybór danych.....	95
Rysunek 66. Wybór dziedziny.....	96
Rysunek 67. Wybór szczegółowych danych.....	96
Rysunek 68. Podstawowy wynik analizy.....	97
Rysunek 69. Możliwości określenia zakresu danych.....	97
Rysunek 70. Wybór zakresu danych.....	98
Rysunek 71. Wynik analizy – zmiana liczby osób w wieku 85+ w populacji Słowacji w latach 2008–2018.....	98
Rysunek 72. Dane dotyczące turystyki.....	99
Rysunek 73. Liczba odwiedzających i wykorzystanie bazy noclegowej w podziale na regiony.....	99
Rysunek 74. Liczba gości nocujących w pokojach gościnnych i apartamentach w podziale na regiony, dane na koniec 4 kwartału 2018 roku.....	100

